

ISSN 1848-3526

CEPOR

Centar za politiku razvoja malih
i srednjih poduzeća i poduzetništva

Izvešće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2016.

*uključujući rezultate
GEM – Global Entrepreneurship Monitor istraživanja
za Hrvatsku za 2015. godinu*

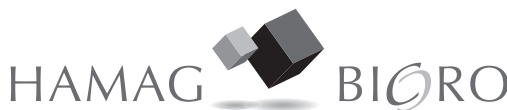
CEPOR

Centar za politiku razvoja malih
i srednjih poduzeća i poduzetništva

ISSN 1848-3526

Izvešće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2016.

*uključujući rezultate
GEM – Global Entrepreneurship Monitor istraživanja
za Hrvatsku za 2015. godinu*

Autori (abecednim redom):

Mirela Alpeza
Maja Has
Maja Novosel
Slavica Singer

Urednica:

Slavica Singer

Rezultate GEM – Global Entrepreneurship Monitor istraživanja izradile su članice GEM istraživačkog tima:

Slavica Singer
Nataša Šarlija
Sanja Pfeifer
Sunčica Oberman Peterka

Copyright

CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva
Trg J.F. Kennedy-a 7
10000 Zagreb, Hrvatska
www.cepor.hr

Publikacija je izdana uz podršku:

European Fund for Southeast Europe (EFSE)
Hrvatske banke za obnovu i razvitak (HBOR)
Hrvatske agencije za malo gospodarstvo, inovacije i investicije (HAMAG BICRO)

Dijelovi ove publikacije smiju se reproducirati bez odobrenja autora, ali bez izmjena i uz podatak o izvoru. U ovoj publikaciji iznesena su mišljenja autora i nužno ne predstavljaju službeno stajalište European Fund for Southeast Europe, Hrvatske banke za obnovu i razvitak i Hrvatske agencije za malo gospodarstvo, inovacije i investicije.

Oblikovanje i tisak:

Gradska tiskara Osijek d.d., Osijek

Zagreb, svibanj 2017.

ISSN 1848-3526

Sadržaj

Popis tablica	5
Popis slika	6
Uvod	7
1. Stanje u gospodarstvu Hrvatske iz perspektive Europskog semestra	9
2. Stanje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj	11
2.1. Značaj sektora malih i srednjih poduzeća u hrvatskom gospodarstvu	11
2.2. Dinamika razvoja sektora malih i srednjih poduzeća	19
2.3. Regionalni aspekt značaja sektora malih i srednjih poduzeća	20
2.4. Obrtništvo u Hrvatskoj	22
2.5. Zadrugarstvo u Hrvatskoj	23
3. Žensko poduzetništvo	25
4. Okruženje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj	31
4.1. Nacionalne politike i programi relevantni za razvoj malih i srednjih poduzeća	31
4.2. Regulatorno okruženje	33
4.3. Distribucija kompetencija za donošenje i implementaciju policy odluka	36
4.4. Prepreke razvoja sektora malih i srednjih poduzeća kroz prizmu međunarodnih istraživanja	37
5. Pristup financijskim sredstvima	40
5.1. Banke	42
5.2. Mikrofinanciranje i kreditne unije	54
5.3. Fondovi rizičnog kapitala	56
5.4. Poslovni anđeli	57
5.5. Vladini programi poticaja i subvencioniranih kreditnih linija	58
6. Edukacija za poduzetništvo	69
7. Pristup informacijama i savjetodavnim uslugama	75
7.1. Poduzetnička potporna infrastruktura	75
7.2. Savjetodavne institucije u sektoru malih i srednjih poduzeća	81
Zaključak	86
Literatura	90

Popis tablica

- Tablica 1** Struktura poduzeća s obzirom na veličinu od 2011. do 2015. godine
- Tablica 2** Veličina poduzeća i zaposlenost, ukupan prihod i izvoz u 2014. i 2015. godini
- Tablica 3** Prosječan broj zaposlenih i produktivnost u malim poduzećima od 2011. do 2015. godine
- Tablica 4** Prosječan broj zaposlenih i produktivnost u srednjim poduzećima od 2011. do 2015. godine
- Tablica 5** Poduzetnička aktivnost u Hrvatskoj od 2011. do 2015. godine, mjerena TEA indeksom
- Tablica 6** Razlozi za ulazak u poduzetničku aktivnost u Hrvatskoj od 2011. do 2015. godine
- Tablica 7** Korisnici potpora za samozapošljavanje Hrvatskog zavoda za zapošljavanje od 2011. do 2015. godine
- Tablica 8** Inovativni kapacitet poduzeća u Hrvatskoj prema kriteriju razvoja novih proizvoda od 2011. do 2015. godine
- Tablica 9** Bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj – Hrvatska, 2011. – 2015. godine (u tis. kuna)
- Tablica 10** Financijska efikasnost poduzeća u 2014. i 2015. godini
- Tablica 11** Broj osnovanih pravnih osoba u 2014. i 2015. godini
- Tablica 12** Uzroci prekida poslovne aktivnosti u Hrvatskoj 2014. i 2015. godine (%)
- Tablica 13** Regionalne razlike u pokretanju poslovnog pothvata od 2011. do 2015. godine – TEA (%) i rang
- Tablica 14** Usporedba regionalnih razlika u stavovima o poduzetništvu 2014. i 2015. godine, u postotku (%) od anketirane populacije – GEM
- Tablica 15** Broj aktivnih obrta i zaposlenih u obrtima u Hrvatskoj, stanje u prosincu 2011. – 2015. godine
- Tablica 16** Zadruge, zadrugari, zaposleni i prihod zadruga u Hrvatskoj, 2011. – 2015. godine
- Tablica 17** Razlika u aktivnosti pokretanja poslovnog pothvata žena i muškaraca u Hrvatskoj od 2011. do 2015. godine, mjereno TEA indeksom
- Tablica 18** Potpore dodijeljene ženama poduzetnicama kroz Poduzetnički impuls, 2011. – 2015. godine
- Tablica 19** Odobreni krediti po programu „Žene poduzetnice“ HBOR-a, 2011.–2015. godine
- Tablica 20** Ocjena Vladinih politika u 2014. i 2015. godini
- Tablica 21** Porezi u Hrvatskoj
- Tablica 22** Pregled odabranih pokazatelja kvalitete regulatorne okoline prema istraživanju *Doing Business 2016* za 2015. godinu
- Tablica 23** Rezultati Izvješća o globalnoj konkurentnosti 2015.-2016. – Hrvatska i referentne zemlje
- Tablica 24** Percepcija o raspoloživosti netradicionalnih izvora financiranja u 2014. i 2015. godini
- Tablica 25** Pokazatelji o kvaliteti regulatorne okoline relevantne za tržište kredita za 2015. godinu – iz istraživanja *Doing Business 2016*

- Tablica 26** Plasman kredita banaka u 2014. i 2015. godini (na kraju razdoblja, u milijunima kuna)
- Tablica 27** Ponuda kreditiranja malih i srednjih poduzeća - Erste&Steiermärkische Bank d.d. i Zagrebačka banka d.d.
- Tablica 28** Plasirani krediti u kreditnim unijama – članicama Hrvatske udruge kreditnih unija u 2014. i 2015. godini (kn)
- Tablica 29** Dodijeljene potpore iz programa Poduzetnički impuls 2015. – dio provedenih mjera I. programskog područja
- Tablica 30** Pregled odobrenih kredita za mala i srednja poduzeća po grupama kredita HBOR-a u 2014. i 2015. godini
- Tablica 31** Odobrena i izdana jamstva HAMAG-BICRO-a po programima u 2014. i 2015. godini
- Tablica 32** Projekti financirani kroz inovacijske programe HAMAG-BICRO-a u 2014. i 2015. godini
- Tablica 33** Popis sveučilišta u Hrvatskoj s programima poduzetništva na preddiplomskoj, diplomskoj i/ili poslijediplomskoj razini studija u ak.god. 2015./2016.
- Tablica 34** Popis veleučilišta u Hrvatskoj s programima poduzetništva na preddiplomskoj i/ili diplomskoj razini studija u ak.god. 2015./2016.
- Tablica 35** Popis visokih škola u Hrvatskoj s programima poduzetništva na preddiplomskoj i/ili diplomskoj razini studija u ak.god. 2015./2016.
- Tablica 36** Percepcija kvalitete obrazovanja za poduzetničko djelovanje u 2014. i 2015. godini (ocjene u rasponu od 1 od 5)
- Tablica 37** Percepcija o društvenim stavovima prema poduzetništvu u 2014. i 2015. godini (% odrasle populacije)
- Tablica 38** Percepcija o kvaliteti komercijalne i profesionalne infrastrukture za podršku razvoja sektora malih i srednjih poduzeća u 2014. i 2015. godini – ocjene od 1 do 5

Popis slika

- Slika 1** Ukupan prihod, zaposlenost i izvoz prema veličini poduzeća u 2015. godini
- Slika 2** Rastuća poduzeća u Hrvatskoj prema kriteriju razvoja novih proizvoda 2015. godine
- Slika 3** Regije u Hrvatskoj prema motiviranosti za poduzetničko djelovanje u 2015. godini

Uvod

Mala i srednja poduzeća okosnica su svakog gospodarstva, a njihov značaj posebno se prepoznaje kroz udio u zaposlenosti, ukupno ostvarenom prihodu i izvozu. U Hrvatskoj u 2015. godini posluje 106.221 mikro, malih i srednjih poduzeća (99,7% ukupno registriranih poduzeća), koja ostvaruju udio od 54% u ukupnom prihodu, 69,2% u zaposlenosti i 50,3% u izvozu Hrvatske i po sva ova tri ključna kriterija u 2015. godini jačaju svoj udio i utjecaj na gospodarstvo Hrvatske u odnosu na prethodnu godinu¹.

Izvešće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2016. izdaje **CEPOR² – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva** - prvi *policy think tank* koji se od osnutka 2001. godine bavi problematikom poduzetništva i sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj. Misija CEPORa je doprinijeti razvoju poduzetničke kulture, relevantnih politika te stimulativnog institucionalnog i regulatornog okvira za poduzetničko djelovanje u Hrvatskoj u cilju ostvarivanja snažnog ekonomskog i društvenog razvoja.

CEPOR publicira Izvešće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj od 2011. godine, na hrvatskom i engleskom jeziku, u cilju objedinjavanja mnoštva fragmentiranih informacija i podataka o stanju, aktivnosti, podršci i okruženju malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj. Godišnje Izvešće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj - 2016. daje pregled stanja sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj kroz sljedeće aspekte: dinamičnost, značaj sektora za gospodarstvo i regionalni razvoj, pristup izvorima financiranja, dostupnost obrazovnih programa i profesionalnih usluga te rodnu uravnoteženost u poduzetničkoj aktivnosti. U Izvešću su prikazani podaci i analize stanja sektora malih i srednjih poduzeća na temelju financijskih izvještaja iz 2015. godine te njihova usporedba s pokazateljima iz prethodnih godina – najčešće 2014. godinom ili usporedba petogodišnjeg razdoblja od 2011.-2015. godine. Pored financijskih pokazatelja o performanci sektora, u Izvešću su prikazane aktivnosti koje su u 2015. i 2016. godini provodile institucije³ zadužene za jačanje kvalitete okruženja u kojem mala i srednja poduzeća u Hrvatskoj djeluju.

Podaci prikazani i analizirani u Izvešću prikupljeni su od relevantnih dionika poduzetničkog ekosustava u Hrvatskoj – resornog ministarstva (Ministarstva poduzetništva i obrta, odnosno Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta), Hrvatske gospodarske komore, Hrvatske banke za obnovu i razvitak, Hrvatske agencije za malo gospodarstvo, inovacije i investicije, FINA-e i drugih, te iz izvješća međunarodnih istraživačkih projekata - *Global Entrepreneurship Monitor* kojeg provodi konzorcij *Global Entrepreneurship Research Association* (GERA), *Doing Business* kojeg provodi Svjetska banka, Izvešće o globalnoj konkurentnosti kojeg provodi Svjetski gospodarski forum, Indeks percepcije korupcije kojeg provodi *Transparency International* i dr. Izvori podataka o performanci sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj u kontekstu Europske unije su EUROSTAT i publikacije Europske komisije – *SBA Fact Sheet, European*

1 Izračunato na temelju podataka FINA-e, Hrvatske gospodarske komore i Hrvatskih izvoznika.

2 CEPOR je osnovan na temelju sporazuma između Vlade Republike Hrvatske i Instituta Otvoreno društvo Hrvatska 2001. godine. Deset institucionalnih osnivača CEPORa lideri su u svojim područjima djelovanja – od akademske zajednice do udruženja gospodarstvenika, razvojnih agencija i poduzetničkih centara. Misija CEPORa je utjecati na javno-političko okruženje naglašavajući ulogu poduzetništva, te malih i srednjih poduzeća na razvoj gospodarstva Hrvatske. (www.cepor.hr).

3 Informacije o aktivnostima koje su provodile pojedine institucije prikupljene su na temelju poziva koji je uputio CEPOR u svrhu prikupljanja informacija za potrebe izrade Izvešća, te na temelju objavljenih informacija na web stranicama institucija.

Semester i Godišnje izvješće o stanju europskih malih i srednjih poduzeća.

Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj - 2016. podijeljeno je u sedam poglavlja. Prvo poglavlje govori o analizi stanja u gospodarstvu Hrvatske temeljeno na perspektivi ostvarivanja ciljeva Europe 2020, kroz izvješća Europskog semestra. Drugo poglavlje analizira stanje i značaj sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj u 2015. godini, u usporedbi s prethodnim godinama. U trećem poglavlju govori se o problematici ženskog poduzetništva u Hrvatskoj. Četvrti dio prezentira okruženje sektora malih i srednjih poduzeća - institucionalni i zakonodavni okvir te prepreke razvoja malih i srednjih poduzeća kroz prizmu međunarodnih istraživanja. Peti dio analizira mogućnosti financiranja razvoja sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj. U šestom poglavlju prikazana je zastupljenost poduzetničkog obrazovanja na svim razinama formalnog obrazovanja u Hrvatskoj, a pristup i raspoloživost informacija i savjetodavnih usluga za mala i srednja poduzeća opisani su u sedmom dijelu Izvješća.

Cilj godišnjih izvješća o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj, koje CEPOR publicira, je informirati javnost te institucije o čijoj aktivnosti ovisi oblikovanje politika i poduzetničkog ekosistema o problematici sektora malih i srednjih poduzeća. Na taj način CEPOR doprinosi izgrađivanju konzistentne informacijske osnove za donošenje politika, programa i mjera kojima se poboljšavaju uvjeti za poduzetničko djelovanje u Hrvatskoj.

1. Stanje u gospodarstvu Hrvatske iz perspektive Europskog semestra

Godišnje analize stanja u sektoru malih i srednjih poduzeća potrebno je temeljiti na perspektivi ostvarivanja ciljeva Europe 2020, koju omogućavaju izvještaji Europskog semestra.

U okviru strategije Europa 2020. Hrvatska ima dobre rezultate u odnosu na neke nacionalne ciljeve (rano napuštanje školovanja, smanjenje emisije stakleničkih plinova...), ali ostvarivanje nekoliko ciljeva je ili upitno ili još uvijek ispod razine na kojoj je planiran prosjek EU:

- *Cilj za stopu zaposlenosti: 65,2 % za Hrvatsku vs. 75% za EU*
Stopa zaposlenosti u Hrvatskoj jedna je od najnižih u EU-u, ali su od 2013. zabilježena umjerena pozitivna kretanja – u 2015. godini stopa zaposlenosti bila je 60,5%. Hrvatska bi mogla ostvariti svoj nacionalni cilj od 65,2 %, ali to će biti daleko ispod razine prosjeka EU-a.
- *Cilj za istraživanje i razvoj: 1,4 % BDP-a za Hrvatsku vs. 3% za EU*
Razina ulaganja u istraživanje i razvoj u Hrvatskoj povećala se s 0,75 % BDP-a u 2012. na 0,85 % u 2016. Sadašnja razina od 2% u EU ukazuje na dugogodišnju ogromnu razliku u kapacitetu prijenosa znanja u poslovni sektor. Malo je vjerojatno da će Hrvatska ostvariti svoj cilj od 1,4%, koji je ionako ispod polovice planiranog cilja za EU.
- *Cilj za visoko obrazovanje: 35 % za Hrvatsku vs. najmanje od 40% za EU*
Stopa stjecanja visokog obrazovanja za dobnu skupinu od 30 do 34 kontinuirano je rasla od 2012., s ostvarenom razinom od 30,9% u 2015. godini. Hrvatska je na putu da ostvari svoj nacionalni cilj od 35 % do 2020., iako je sadašnja razina u EU 37,9 %.

Izvještaj Europskog semestra o stanju gospodarstva u Hrvatskoj iz 2016. godine⁴ konstatira da je u 2015. godini Hrvatska izašla iz 6-godišnje krize, s rastom BDP od 1,8%. U razdoblju od 2008. do 2014. godine realni BDP smanjio se za više od 12%, a nezaposlenost se povećala s manje od 9% na više od 17%. Oporavak gospodarstva započinje krajem 2014. godine, najviše pod utjecajem oporavka domaće potrošnje, te u određenoj mjeri pokrenutim investicijama zahvaljujući povećanoj absorpciji sredstava iz fondova Europske unije. Prognozirani rast u narednom razdoblju i dalje neće biti dovoljan da se u kratkom roku gospodarstvo vrati na razinu prije recesije.

Jačanje potencijala za rast zahtijeva duboke strukturne reforme na tržištu rada, intervencije u području specijalizacije (što bi osiguralo uključivanje u globalne vrijednosne lance), unapređenje produktivnosti i konkurentnosti (ne samo kroz troškovnu komponentu nego i kroz poboljšanje kvalitete).⁵ Bez takvih reformi, gospodarstvo Hrvatske će se vratiti na svoj dugoročni potencijalni rast, koji prema sadašnjim procjenama iznosi manje od 1%. Bez jačanja potencijala rasta, ritam i intenzitet uklanjanja makroekonomskih neravnoteža će biti spor i nedostatan.

4 KOMUNIKACIJA KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU, EUROPSKOJ SREDIŠNJOJ BANCI I EUROSUPINI
Europski semestar 2016: procjena napretka u provedbi strukturnih reformi te sprječavanju i ispravljanju makroekonomskih neravnoteža i rezultati detaljnih preispitivanja u skladu s Uredbom (EU) br. 1176/2011 (SWD(2016) 71 to SWD(2016) 96) and (SWD(2016) 120), Bruxelles, 7.4.2016. COM(2016) 95 final/2

5 RADNI DOKUMENT SLUŽBI KOMISIJE Izvješće za Hrvatsku 2016. S detaljnim preispitivanjem o sprječavanju i ispravljanju makroekonomskih neravnoteža, Bruxelles, 3.3.2016. SWD(2016) 80 final/2

Ove konstatacije u izvješčaju Europskog semestra iz 2016. godine referiraju se na šest preporuka iz 2014. godine, kod kojih je potvrđen samo ograničeni napredak.⁶

Aktualnost tih preporuka potvrđena je zaključcima izvješčaja Europskog semestra za 2016. godinu o problemima⁷ čije rješavanje mora imati prioritet:

- Stope nezaposlenosti osobito su visoke među mladima i niskokvalificiranim radnicima, što zahtijeva intervenciju obrazovnog sustava, ali i raznih vladinih programa za prekvalifikaciju odraslih;
- U obrazovnom sustavu i sustavu socijalne zaštite i dalje su prisutne strukturne slabosti. lako se poduzimaju ambiciozne mjere kako bi se poboljšala kvaliteta obrazovanja, zbog nedostataka u obrazovnom sustavu osobama koje steknu diplomu nije lako prijeći na tržište rada, a odraslima se nije lako ponovno uključiti u obrazovni sustav. Unaprjeđivanje vještina kod odraslih i nezaposlenih osoba nije među prioritetima, unatoč izravnoj povezanosti s produktivnošću i zapošljavanjem;
- Nedostatak usklađenog i integriranog okvira politike za istraživanje i razvoj i nedostatak financiranja;
- Visoke administrativne barijere, kompleksna i često promjenjiva regulativa, te spora i neučinkovita državna administracija otežavaju pokretanje i realizaciju novih investicijskih ciklusa;
- Slaba i rascjepkana javna uprava otežava isporuku usluga zbog čega poduzeća trpe, a neučinkovitost poduzeća u državnom vlasništvu usporava proces prilagodbe. Visoka rascjepkanost javne uprave znači umnožavanje funkcija i javnih tijela, ali razlike u fiskalnom kapacitetu jedinica lokalne uprave uzrokuju regionalne nejednakosti u pruženim uslugama;
- Banke su najvažniji izvor vanjskog financiranja, posebno za mala i srednja poduzeća (MSP), ali ima prostora i za druge oblike financiranja. Dobivanje početnoga kapitala jedna je od glavnih financijskih prepreka. Provedene su određene mjere radi poboljšanja pristupa malih i srednjih poduzeća alternativnim izvorima financiranja kao što su poduzetnički kapital.

Iz perspektive ostvarenja ciljeva Europe 2020 i perspektive Europskog semestra, razvoj hrvatskog gospodarstva, a time i sektora malih i srednjih poduzeća u budućem razdoblju ovisit će o odgovorima na identificirane izazove.

6 **Preporuka 1.:** Osigurati održivo smanjenje prekomjernog deficita do 2016. poduzimanjem potrebnih mjera tijekom 2015. i jačanjem proračunske strategije za 2016. – ograničeni napredak,

Preporuka 2.: Destimulirati prijevremeno umirovljenje povećanjem umanjena za prijevremene mirovine. – ograničeni napredak

Preporuka 3.: Rješavati slabosti okvira za određivanja plaća savjetujući se sa socijalnim partnerima te u skladu s nacionalnom praksom u cilju poticanja usklađivanja plaća s produktivnošću i makroekonomskim uvjetima. Snažnije poticati nezaposlene i neaktivne osobe na to da prihvaćaju plaćene poslove – ograničeni napredak.

Preporuka 4.: Smanjiti razinu fragmentiranosti i preklapanja između tijela na središnjoj i lokalnoj razini uvođenjem novog modela za funkcionalnu raspodjelu nadležnosti i racionalizacijom u sustavu državnih agencija. – ograničeni napredak

Preporuka 5.: Znatno smanjiti parafiskalne namete i ukloniti prekomjerne prepreke pružateljima usluga. Utvrditi i provesti mjere za poboljšanje učinkovitosti i kvalitete pravosudnog sustava, osobito trgovačkih sudova. – ograničeni napredak

Preporuka 6.: Ojačati predstečajni i stečajni okvir za poduzeća radi lakšeg restrukturiranja duga i uspostaviti postupak osobnog stečaja. – određeni + znatni napredak (stečajni zakoni)

7 ibidem

2. Stanje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj 2015. godine

Stanje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj u 2015. godini prikazano je u usporedbi s 2014. godinom, a u nekim slučajevima, zbog uočavanja određenih tendencija i u razdoblju 2011.-2015. godine. Ključni kriteriji usporedbe su zaposlenost, ukupni prihod te izvozni intenzitet.

2.1. Značaj sektora malih i srednjih poduzeća u hrvatskom gospodarstvu

Obilježja malih i srednjih poduzeća po kriterijima zaposlenosti, ukupnog prihoda i izvoznog intenziteta

U gospodarstvu Hrvatske mala i srednja poduzeća imaju udio od 99,7% u 2015. godini i ta struktura je nepromijenjena u odnosu na prethodne dvije godine. U strukturi malih i srednjih poduzeća došlo je do promjene u 2015. godini, koju je obilježio porast broja malih poduzeća za 2,1% u odnosu na 2014. godinu i pad broja srednjih poduzeća za 2,4% (tablica 1).

Tablica 1: Struktura poduzeća s obzirom na veličinu od 2011. do 2015. godine

	2011.		2012.		2013.		2014.		2015.	
	Broj subjekata	%	Broj subjekata	%	Broj subjekata	%	Broj subjekata	%	Broj subjekata	%
Sektor malih i srednjih poduzeća	90.831	99,6	96.906	99,6	100.841	99,7	104.116	99,7	106.221	99,7
Mala poduzeća	89.539		95.597		99.573		102.895		105.029	
Srednja poduzeća	1.292		1.309		1.268		1.221		1.192	
Velika poduzeća	359	0,4	348	0,4	350	0,3	354	0,3	348	0,3
Ukupno	91.190	100	97.254	100	101.191	100	104.470	100	106.569	100

Izvori: "Gospodarska kretanja 3/4, 2016", Hrvatska gospodarska komora, 2016., str. 78.;
"Analiza financijskih rezultata poduzetnika RH u 2015. godini", FINA, 2016., str. 26.

Mala i srednja poduzeća zapošljavaju više od dvije trećine svih zaposlenih u poslovnim subjektima u Hrvatskoj u 2015. godini, i taj udio je bez veće promjene u odnosu na 2014. godinu. Broj zaposlenih u malim poduzećima u 2015. godini porastao je u odnosu na 2014. godinu za 2,5%, u srednjim poduzećima za 1,4%, dok je u istom razdoblju u velikim poduzećima zabilježen pad broja zaposlenih za 1,6% (tablica 2).

Tablica 2: Veličina poduzeća i zaposlenost, ukupan prihod i izvoz u 2014. i 2015. godini

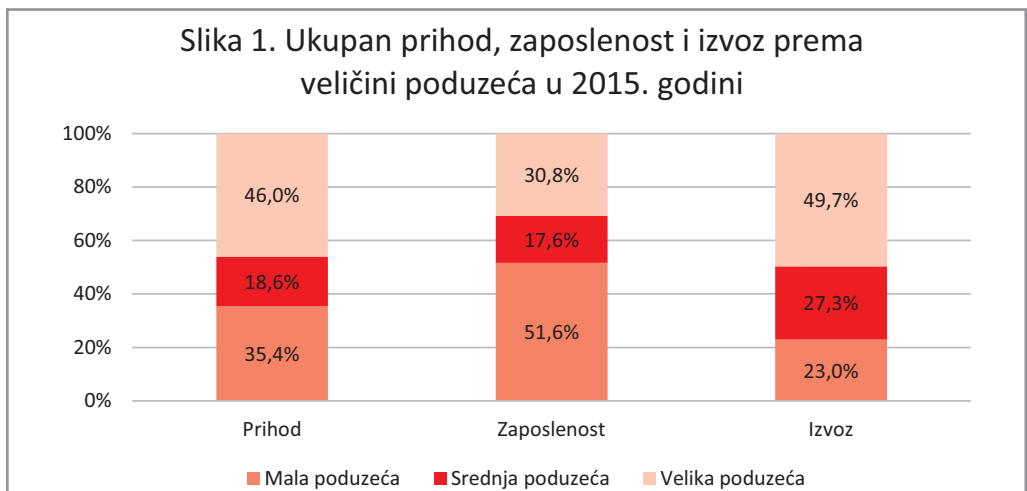
Ekonomski kriterij valorizacije sektora	Veličina poduzeća					
	Mala		Srednja		Velika	
	2014.	2015.	2014.	2015.	2014.	2015.
Broj zaposlenih	422.238	432.934	145.246	147.250	262.632	258.400
Zaposlenost (udio)	50,9%	51,6%	17,5%	17,6%	31,6%	30,8%
Ukupan prihod (mil. kn)	215.807	226.110	112.320	119.100	290.663	294.438
Ukupan prihod (udio)	34,9%	35,4%	18,1%	18,6%	47%	46%
Izvoz (000 kn)	24.780.905	26.446.403	27.858.437	31.526.196	53.450.269	57.341.701
Izvoz (udio)	25,2%	23%	23,3%	27,3%	51,5%	49,7%

Izvori: "Analiza financijskih rezultata poduzetnika RH u 2014. godini", FINA, 2015., str. 21. i 22.; "Analiza financijskih rezultata poduzetnika RH u 2015. godini", FINA, 2016., str. 26. i 27.

U 2015. godini udio malih i srednjih poduzeća u ukupnom prihodu iznosio je 54%, što je neznatno povećanje (od 1 postotnog poena) u odnosu na 2014. godinu. Međutim, promjene u prihodima ovisno o veličini poduzeća su uočljivije: ukupan prihod malih poduzeća u 2015. godini porastao je za 4,8%, srednjih poduzeća za 6%, a velikih poduzeća za 1,3% u odnosu na 2014. godinu.

U ukupno ostvarenom izvozu hrvatskih poduzeća u 2015. godini, mala i srednja poduzeća sudjeluju s udjelom od 50,3%, čime su neznatno pretekla velika poduzeća, koja su s udjelom od 49,7% u 2015. godini po prvi puta ostvarila manje od polovine ukupnog izvoza. Vrijednost izvoza malih poduzeća u 2015. godini povećala se za 6,7%, srednjih poduzeća za značajnih 13,2%, te velikih poduzeća za 7,3% u odnosu na 2014. godinu.

Razlike u profilima poduzeća s obzirom na veličinu i njihov doprinos zaposlenosti, ukupnom prihodu i izvozu u 2015. godini, prikazane su na slici 1.

Mala poduzeća, iako imaju najveći udio u zaposlenosti (51,6%), u doprinosu ukupnom prihodu sudjeluju s 35,4%, i tek sa 23% u izvozu. Srednja poduzeća imaju podjednak udio u zaposlenosti i ukupnom prihodu (na razini od oko 18%), ali u izvozu sudjeluju s 27%. Najveću izvoznu orijentiranost pokazuju velika poduzeća. Ovi podaci otvaraju pitanja razlika u produktivnosti u pojedinim kategorijama poduzeća i osposobljenosti za internacionalizaciju poslovanja.

Zaposlenost u malim poduzećima u periodu od 2011. do 2015. godine stagnira na prosječno 4 zaposlenika, dok ukupan prihod po zaposlenom kontinuirano raste, za 5,6% u 2015. godini u odnosu na 2011. (tablica 3).

Tablica 3: Prosječan broj zaposlenih i produktivnost u malim poduzećima od 2011. do 2015. godine

Godina	Broj malih poduzeća	Broj zaposlenih u malim poduzećima	Prosječni broj zaposlenih u malim poduzećima	Ukupan prihod (u mil. kn)	Ukupan prihod po zaposlenom (u kn)
2011.	89.539	386.692	4,3	191.232	494.533
2012.	95.597	406.834	4,2	199.774	491.045
2013.	99.573	414.507	4,2	206.905	499.159
2014.	102.895	422.238	4,1	215.807	511.103
2015.	105.029	432.934	4,1	226.110	522.273

Izvori: "Gospodarska kretanja 3/4, 2016", Hrvatska gospodarska komora, 2016., str. 78.;
"Analiza financijskih rezultata poduzetnika RH u 2015. godini", FINA, 2016., str. 26. i 27.

Zaposlenost u srednjim poduzećima oscilira između prosjeka od 114 (2012. godine) i 123 zaposlenika u 2011. i 2015. godini (tablica 4). Ukupan prihod po zaposlenom, kao i u malim poduzećima, kontinuirano raste (za 15,4% u 2015. godini u odnosu na 2011. godinu), što ukazuje na povećanje produktivnosti i konkurentnosti malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj.

Tablica 4: Prosječan broj zaposlenih i produktivnost u srednjim poduzećima od 2011. do 2015. godine

Godina	Broj srednjih poduzeća	Broj zaposlenih u srednjim poduzećima	Prosječni broj zaposlenih u srednjim poduzećima	Ukupan prihod (u mil. kn)	Ukupan prihod po zaposlenom (u kn)
2011.	1.292	159.616	123,5	111.896	701.032
2012.	1.309	149.787	114,4	111.966	747.501
2013.	1.268	150.605	118,8	112.309	745.719
2014.	1.221	145.246	118,9	112.320	773.309
2015.	1.192	147.250	123,5	119.100	808.828

Izvori: "Gospodarska kretanja 3/4, 2016", Hrvatska gospodarska komora, 2016., str. 78.;
"Analiza financijskih rezultata poduzetnika RH u 2015. godini", FINA, 2016., str. 26. i 27.

Pokretanje poslovnih pothvata i rastuća poduzeća

GEM – Global Entrepreneurship Monitor najveće je svjetsko istraživanje o poduzetništvu u kojem Hrvatska sudjeluje od 2002. godine⁸. GEM istraživanje prati razinu aktivnosti u pokretanju poslovnih pothvata koju mjeri TEA indeksom⁹. Poduzetnička aktivnost u Hrvatskoj mjerena TEA indeksom u 2015. godini iznosi 7,7%, što predstavlja pad u odnosu na 8% zabilježenih u 2014. godini i 8,3% u 2013. godini (tablica 5). Hrvatska po ovom pokazatelju neznatno zaostaje za prosjekom EU zemalja (8% u 2015. godini), ali zato značajno zaostaje za prosjekom zemalja čija su gospodarstva temeljena na efikasnosti, uključenih u GEM istraživanje (14,5% u 2015. godini).

Tablica 5: Poduzetnička aktivnost u Hrvatskoj od 2011. do 2015. godine, mjerena TEA indeksom

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
TEA indeks (%), Hrvatska	7,3	8,3	8,3	8,0	7,7
TEA indeks (%), GEM prosjek ¹⁰	14,0	12,4	14,4	14,0	14,5
TEA indeks (%), EU prosjek	5,3	7,8	8,0	7,8	8,0

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2016.

U analizi poduzetničkog kapaciteta zemlje važno je uočiti razlike u motivaciji za poduzetničko djelovanje, odnosno je li pokretanje poduzetničkog pothvata rezultat prepoznavanja poslovne prilike ili nedostatka drugih mogućnosti zaposlenja. GEM istraživanje mjeri pokretanje poduzetničkih pothvata zbog prilike ili iz nužde indeksima TEA Prilika, TEA Nužnost i motivacijskim indeksom¹¹. Poželjno je da je motivacijski indeks što veći jer to govori o potencijalno boljoj pripremljenosti za pokretanje poslovnog pothvata i o većem optimizmu koji se temelji na prepoznatoj prilici. Motivacijski indeks Hrvatske 2014. i 2015. godine tek je nešto veći od 1 (1,1 u 2014. i 1,5 u 2015. godini) što govori o gotovo izjednačenom broju poduzetnika koji su pokrenuli poduzetnički pothvat zbog uočavanja prilike i onih koji su se upustili u poduzetništvo iz nužde (tablica 6). Hrvatska ima najniži motivacijski indeks od svih EU zemalja uključenih u GEM istraživanje te značajno viši TEA Nužnost indeks od EU prosjeka, u cijelom promatranom razdoblju.

Tablica 6: Razlozi za ulazak u poduzetničku aktivnost u Hrvatskoj od 2011. do 2015. godine

Godina	TEA Prilika (%)			TEA Nužnost (%)			Motivacijski indeks		
	Hrvatska	EU prosjek	GEM prosjek	Hrvatska	EU prosjek	GEM prosjek	Hrvatska	EU prosjek	GEM prosjek
2011.	4,6	4,0	9,7	2,6	1,0	4,0	1,8	4,0	3,4
2012.	5,4	5,8	9,4	2,8	1,7	3,4	1,9	4,8	3,3
2013.	5,0	5,8	10,0	3,1	1,8	3,9	1,6	4,3	3,0
2014.	4,1	5,7	10,0	3,7	1,8	3,7	1,1	4,6	3,3
2015.	4,6	6,0	10,1	3,1	1,7	4,1	1,5	4,0	2,9

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2016.

8 GEM istraživanje u Hrvatskoj provodi CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva u suradnji s istraživačkim timom s Ekonomskog fakulteta u Osijeku, Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku.

9 TEA indeks predstavlja broj poduzetnički aktivnih ljudi (koji kombinira broj ljudi koji pokreću poduzetnički pothvat i broj ljudi koji su vlasnici ili vlasnici / manageri poduzeća mlađih od 42 mjeseca) u odnosu na 100 ispitanika između 18 i 64 godina starosti.

10 Prosjek zemalja čija se gospodarstva temelje na efikasnosti, uključenih u GEM istraživanje u toj godini.

11 Motivacijski indeks predstavlja odnos TEA Prilika prema TEA Nužnost. Vrijednost motivacijskog indeksa iznad 1 znači da je više poduzetničkih pothvata pokrenuto zbog uočene prilike, a vrijednost ispod 1 znači da je više onih koje je na poduzetništvo natjerala nužda, odnosno nedostatak drugih opcija.

Visok udio poduzetnika koji se na poduzetništvo odlučuju zbog nužde moguće je povezati s dugogodišnjom visokom stopom nezaposlenosti u zemlji. U Hrvatskoj je, prema podacima Eurostata, stopa nezaposlenosti u 2015. godini iznosila 16,3%, dok je stopa nezaposlenosti mladih u istoj godini bila treća najviša u Europskoj uniji i iznosila 43%¹².

U postojećoj situaciji visoke nezaposlenosti, pokretanje poslovnih pothvata iz nužde jedan je od načina izlaska iz nezaposlenosti. Potpora za samozapošljavanje Hrvatskog zavoda za zapošljavanje mjera je aktivne politike zapošljavanja namijenjena osobama prijavljenim u evidenciju nezaposlenih koje imaju poduzetničku ideju¹³. Potpora u iznosu do 35.000 kuna dodjeljuje se za sufinanciranje troškova otvaranja i rada poslovnog subjekta. Mjera se provodi od 2011. godine, uz stalan porast broja korisnika.

U 2015. godini ukupno je 4.885 osoba upisanih u evidenciju nezaposlenih koristilo potporu za samozapošljavanje, a udio aktivnih korisnika u 2015. godini (kao i u svim drugim promatranim godinama) bio je manji od 1% od broja nezaposlenih u evidenciji HZZ-a (tablica 7).

Tablica 7: Korisnici potpora za samozapošljavanje Hrvatskog zavoda za zapošljavanje od 2011. do 2015. godine

Godina	Broj samozaposlenih osoba - novih korisnika potpore za samozapošljavanje HZZa	Broj samozaposlenih - koji su prestali koristiti potporu za samozapošljavanje HZZa	Ukupan broj korisnika potpore za samozapošljavanje HZZa u godini	Udio aktivnih korisnika potpore za samozapošljavanje HZZa u broju nezaposlenih %
2011.	772	369	1.026	0,2
2012.	938	774	1.605	0,2
2013.	4.906	937	5.737	0,9
2014.	2.277	4.589	7.077	0,8
2015.	2.776	2.238	4.885	0,9

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2016.

Osim novopokrenutih poduzetničkih pothvata, za smanjenje nezaposlenosti važna su i rastuća poduzeća. GEM istraživanje rastuća poduzeća prepoznaje po nizu aktivnosti fokusiranih na jačanje konkurentnosti poduzeća odnosno na razvoj inovativnog kapaciteta poduzeća (razvoj novih proizvoda, tehnološko osuvremenjivanje, internacionalizacija).

Kapacitet rasta poduzeća promatrana kroz kriterij novih proizvoda je niska. U 2015. godini (u odnosu na razdoblje od 2011. godine) zabilježen je pad broja poduzeća čiji proizvodi su novi svima, te rast poduzeća čiji proizvodi nisu novi nikome (tablica 8).

12 Eurostat, Unemployment statistics, dostupno na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics, preuzeto 20.3.2017.

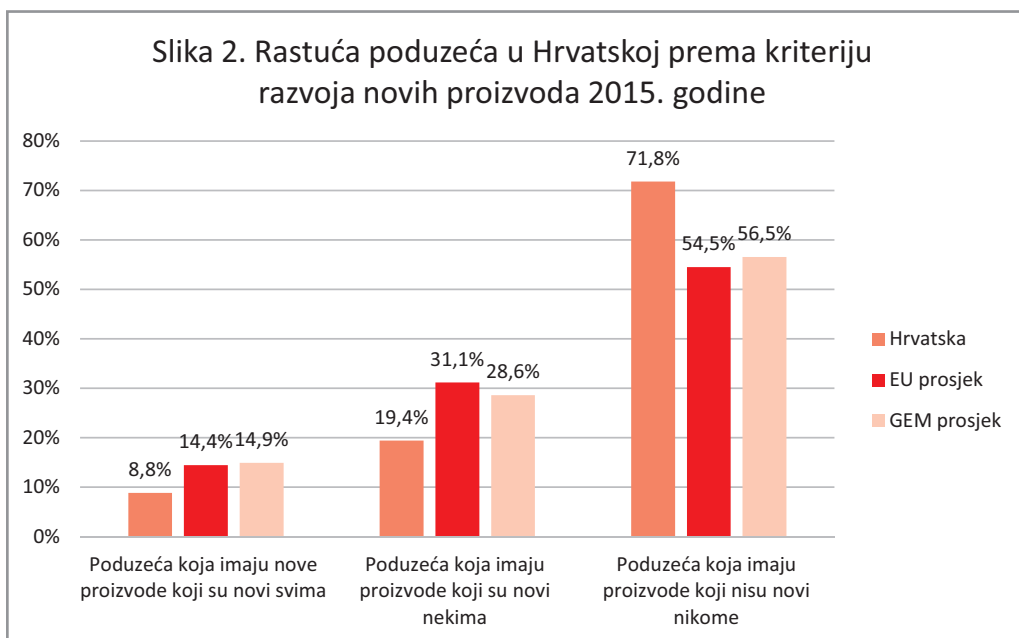
13 Prema Zakonu o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti, osoba se prestaje voditi kao nezaposlena u evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje ako registrira trgovačko društvo ili drugu pravnu osobu, odnosno stekne više od 25% udjela u trgovačkom društvu ili drugoj pravnoj osobi, registrira obrt, slobodno zanimanje ili djelatnost poljoprivrede i šumarstva.

Tablica 8: Inovativni kapacitet poduzeća u Hrvatskoj prema kriteriju razvoja novih proizvoda od 2011. do 2015. godine

Kriterij za kategorizaciju rastućih poduzeća	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Poduzeća koja imaju nove proizvode koji su novi svima (%)	12,6	9,0	8,1	8,2	8,8
Poduzeća koja imaju proizvode koji su novi nekima (%)	25,2	21,1	21,9	19,1	19,4
Poduzeća koja imaju proizvode koji nisu novi nikome (%)	62,2	69,9	70,1	72,7	71,8

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2016.

Usporedba podataka za Hrvatsku za 2015. godinu s prosjekom EU zemalja i svih zemalja uključenih u GEM istraživanje, vidljivo je da Hrvatska zaostaje prema udjelu poduzeća koja imaju proizvode koji su novi svima te onih koji su novi nekima, dok ima značajno veći udio poduzeća s proizvodima koji nisu novi nikome (slika 2).

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2016.

Ulaganje u istraživanje i razvoj te inovativnost malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj

Ulaganje u istraživanje i razvoj jedna je od ključnih komponenti povećanja inovativnosti i konkurentnosti gospodarstva. Bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj u Hrvatskoj u 2015. godini bili su veći za 10% u odnosu na 2014. godinu. Najveće izdatke za istraživanje i razvoj ima poslovni sektor, koji je u odnosu na prethodnu godinu ulaganja u I&R u 2015. godini povećao za 16,7%, dok su u istom razdoblju ulaganja državnog i neprofitnog sektora povećana za 3,5% te sektora visokog obrazovanja za 3,8% (tablica 9).

Tablica 9: Bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj – Hrvatska, 2011. – 2015. godine (u tis. kuna)

	2011.	%	2012.	%	2013.	%	2014.	%	2015.	%
Poslovni sektor	1.118.722	44,7	1.137.971	45,9	1.346.810	50,1	1.251.944	48,3	1.461.802	51,2
Državni sektor	685.170	27,4	682.141	27,5						
Neprofitni sektor	3.768	0,1	3.471	0,1	686.275*	25,5	676.146*	26	700.106*	24,5
Visoko obrazovanje	694.616	27,8	658.574	26,5	654.919	24,4	666.514	25,7	691.771	24,3
Ukupno	2.502.276	100	2.482.157	100	2.688.004	100	2.594.604	100	2.853.679	100

Izvor: „Statističke informacije 2016.“, Državni zavod za statistiku, 2016., Istraživanje i razvoj u 2015., Priopćenje br. 8.2.1., 2016., Državni zavod za statistiku

* Podaci za državni i neprofitni sektor od 2013. godine objavljuju se objedinjeni.

Prema podacima međunarodnog istraživanja **Globalni indeks inovativnosti**¹⁴ Hrvatska je u 2015. godini zauzela 40. mjesto od ukupno 141 zemlje u kojima je ovim istraživanjem mjerena razina inovativnosti ekonomije. Rang Hrvatske predstavlja skok za 2 mjesta u odnosu na 2014. godinu, a na vrhu ljestvice je kao i prethodne godine Švicarska. Ispred Hrvatske nalaze se Njemačka na 12. mjestu, Austrija na 18., Češka na 24., Slovenija na 28., Italija na 31. te Mađarska na 35. mjestu. Iza Hrvatske smjestile su se Crna Gora na 41. mjestu, Grčka na 45., Makedonija na 56. te Srbija na 67. mjestu.

Financijska performansa malih i srednjih poduzeća

Zbog značajnije boljeg financijskog rezultata poslovanja srednjih i malih poduzeća u 2015. godini u odnosu na 2014. godinu (velika poduzeća ostvarila su neto dobit na razini 2014. godine), ukupna neto dobit poslovnog sektora povećana je za 75% (tablica 10).

14 Globalni indeks inovativnosti (GII) je svjetsko istraživanje koje mjeri razinu inovativnosti određene zemlje. Razina inovativnosti ekonomije određuje se prema pet komponenti koje omogućuju inovativne aktivnosti: institucije, ljudski kapital i istraživanje, infrastruktura, sofisticiranost tržišta i poslovna sofisticiranost, dok su dvije komponentne koje određuju stvarnu razinu inovativnosti znanje i tehnologija, te kreativni rezultati. Više informacija: <https://www.globalinnovationindex.org/home>, preuzeto 20.3.2017.

Tablica 10: Financijska efikasnost poduzeća u 2014. i 2015. godini

Poduzeća	2014.		2015.	
	Milijun kuna	%	Milijun kuna	%
Mala				
Dobit	14.139	40,5	14.542	40,5
Gubitak	11.978	47,6	11.421	60,8
Konsolidirani rezultat	2.161		3.122	
Srednja				
Dobit	5.369	15,4	5.870	16,3
Gubitak	8.347	33,2	2.329	12,4
Konsolidirani rezultat	-2.978		3.541	
Velika				
Dobit	15.397	44,1	15.513	43,2
Gubitak	4.825	19,2	5.036	26,8
Konsolidirani rezultat	10.571		10.477	
Ukupno				
Dobit	34.904	100	35.926	100
Gubitak	25.150	100	18.786	100
Konsolidirani rezultat	9.754		17.140	

Izvori: "Analiza financijskih rezultata poduzetnika RH u 2014. godini", FINA, 2015., str. 21. i 22.
 "Analiza financijskih rezultata poduzetnika RH u 2015. godini", FINA, 2016., str. 26. i 27.

Mala poduzeća ostvarila su u 2015. godini 3,1 milijardu kuna neto dobiti, što je porast od 44,5% u odnosu na rezultat ostvaren u 2014. godini. S udjelom od 51,6% zaposlenih mala poduzeća sudjelovala su s 40,5% u ukupnoj ostvarenoj dobiti poduzeća u Hrvatskoj u 2015. godini.

Srednja poduzeća zabilježila su neto dobit u iznosu od 3,5 milijardi kuna u 2015. godini, čime su sudjelovali sa 16,3% u ukupno ostvarenoj dobiti gospodarstva sa 17,6% zaposlenih.

Dobit velikih poduzeća u 2015. godini smanjila se za 0,9% u odnosu na 2014. godinu, te je 30,8% zaposlenih u velikim poduzećima sudjelovalo s 43,2% u ukupno ostvarenoj dobiti.

Stanje sektora malih i srednjih poduzeća u Europskoj uniji u 2015. godini

Prema izvješću Europske komisije¹⁵ u 2015. godini u Europskoj uniji poslovalo je oko 23 milijuna malih i srednjih poduzeća, koja su zapošljavala 90 milijuna djelatnika (67% ukupne zaposlenosti) i generirala 3.900 milijardi eura dodane vrijednosti (57% ukupne dodane vrijednosti). U odnosu na 2014. godinu zaposlenost u europskim malim i srednjim poduzećima porasla je za 1,5%, a dodana vrijednost za 5,7%.

¹⁵ „Annual Report on European SMEs 2015/16 – SME recovery continues“, European Commission, 2016., http://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/performance-review-2016_hr, preuzeto 28.11.2016.

Porast zaposlenosti u malim i srednjim poduzećima zabilježile su u 2015. godini sve članice EU, izuzev Finske. Mikro poduzeća bila su, s udjelom od 53%, u najvećoj mjeri zaslužna za porast zaposlenosti u sektoru malih i srednjih poduzeća. Prosječan broj zaposlenih po poduzeću je 4, još od 2013. godine.

Problemi koji najviše muče mala i srednje poduzetnike u EU odnose se na pronalazak kupaca (25%), dostupnost obrazovane radne i snage i menadžerskog kadra (18%), konkurencija (14%) te pristup financijskim sredstvima (13%).

2.2. Dinamika razvoja sektora malih i srednjih poduzeća

Osnova za praćenje dinamike sektora malih i srednjih poduzeća su podaci o osnivanju novih i zatvaranju postojećih poduzeća. U 2015. godini u Hrvatskoj je osnovano 14.283 pravnih osoba, što je 7,5% manje u odnosu na 2014. godinu (tablica 11).

Tablica 11: Broj osnovanih pravnih osoba u 2014. i 2015. godini

	2014.	2015.	Razlika u broju novoosnovanih poduzeća
Trgovačka društva	12.852	12.429	-3,3%
Ostali	2.589	1.854	-28,4%
Ukupno	15.441	14.283	-7,5%

Izvor: Broj i struktura poslovnih subjekata u prosincu 2015., Priopćenje br. 11.1.1/4., 2016., Državni zavod za statistiku

Prema rezultatima GEM istraživanja stopa izlaska iz poslovne aktivnosti odnosno prestanka poduzetničkog djelovanja u 2015. godini u Hrvatskoj iznosila je 1,7% te je bila na razini prosjeka EU (1,9%). Nadalje, GEM istraživanje prati i uzroke prekida poslovne aktivnosti (tablica 12). Najčešći uzroci prekida poslovne aktivnosti u Hrvatskoj tijekom 2015. godine bili su povezani s pitanjima porezne politike i administrativnog opterećenja (30,2%), zatim problemima u pristupu financijskim resursima (20,8%) te osobnim ili obiteljskim razlozima (16,4%).

Tablica 12: Uzroci prekida poslovne aktivnosti u Hrvatskoj 2014. i 2015. godine (%)

Uzroci prekida poslovne aktivnosti	2014.	2015.
Prilika za prodaju	0,8	-
Poduzeće nije profitabilno	33,6	11,3
Problemi u pristupu financiranju	23,5	20,8
Drugi posao ili poslovna prilika	12,9	6,2
Izlaz je bio planiran	1,4	-
Umirovljenje	2,5	8,3
Osobni ili obiteljski razlozi	17,9	16,4
Incidentne situacije	7,3	-
Porezna politika/Administracija	-	30,2
Drugi razlozi	-	6,8

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2016.

GEM podaci za Hrvatsku za 2015. godinu ukazuju na činjenicu da se 8,3% poduzetnika odlučilo na prekid poslovne aktivnosti zbog umirovljenja te dodatnih 16,4% poduzetnika zbog osobnih ili obiteljskih razloga, što upućuje na važnost pravovremenog planiranja prijenosa poslovanja (*business transfera*) i pronalaska najboljeg rješenja za opstojnost poduzeća nakon umirovljenja vlasnika.

Business transfer Barometar Hrvatska 2015. **Istraživanje Centra za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva – CEPOR**

CEPOR je u prvoj polovici 2015. godine proveo istraživanje na temu budućnosti malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj nakon povlačenja osnivača – vlasnika, odnosno prve generacije poduzetnika iz biznisa zbog umirovljenja. Ciljevi Business Transfer Barometar istraživanja u Hrvatskoj bili su utvrditi: broj poduzeća u Hrvatskoj koja, s obzirom na godine starosti većinskog vlasnika (55 i više godina) i njihov stav prema vlasničkoj i upravljačkoj transformaciji predstavljaju rizičnu skupinu; način na koji planiraju provesti vlasničku i upravljačku transformaciju, te potrebu za podrškom u tom procesu.

Business Transfer Barometar istraživanje u Hrvatskoj identificiralo je 16.590 poduzeća u Hrvatskoj čiji vlasnici bi trebali započeti planirati proces prijenosa poslovanja s oko 179.000 zaposlenih u tim poduzećima. Rezultati istraživanja ukazuju na 32% ili 5.300 poduzeća, koja predstavljaju rizičnu skupinu jer ne postoji razumijevanje o promjenama koje će se dogoditi u poduzeću, vezano uz vlasničku i upravljačku transformaciju, niti adekvatna priprema. Na taj način u pitanje se dovodi više od 57.000 radnih mjesta.

Sveukupni rezultati Business Transfer Barometar Hrvatska istraživanja mogu se vidjeti na web stranici CEPRE – Centra za obiteljska poduzeća i prijenos poslovanja (www.cepor.hr/cepra), koji od 2014. godine djeluje u sklopu CEPORA.

2.3. Regionalni aspekt značaja sektora malih i srednjih poduzeća

GEM istraživanje prati regionalne razlike¹⁶ u aktivnostima pokretanja poslovnog pothvata. U 2015. godini zabilježen je značajan rast poduzetničke aktivnosti mjerene TEA indeksom u regiji Istra, Primorje i Gorski kotar, sa 6,8% u 2014. na 11,8% u 2015. godini, što je ujedno i najviša vrijednost indeksa među svim hrvatskim regijama u 2015. godini. Slijede regije Dalmacija, Zagreb i okolica te Sjeverna Hrvatska koje su redom ostvarile lošiji rezultat u usporedbi s 2014. godinom. Poduzetnički kapacitet mjeran TEA indeksom najniži je u regijama Lika i Banovina te Slavonija i Baranja (tablica 13).

16 Za potrebe GEM istraživanja od 2003. godine hrvatske županije su grupirane u šest regija po kriteriju geografsko-povijesnog poimanja regionalne strukture Hrvatske:

Istra, Primorje i Gorski kotar – Istarska županija i Primorsko-goranska županija

Zagreb i okolica – Grad Zagreb i Zagrebačka županija

Dalmacija – Dubrovačko-neretvanska županija, Splitsko-dalmatinska županija, Šibensko-kninska županija i Zadarska županija

Sjeverna Hrvatska – Bjelovarsko-bilogorska županija, Krapinsko-zagorska županija, Koprivničko-križevačka županija, Međimurska županija, Varaždinska županija i Virovitičko-podravska županija

Lika i Banovina – Karlovačka županija, Ličko-senjska županija, Sisačko-moslavačka županija

Slavonija i Baranja – Brodsko-posavska županija, Osječko-baranjska županija, Požeško-slavonska županija i Vukovarsko-srijemska županija

Tablica 13: Regionalne razlike u pokretanju poslovnog pothvata od 2011. do 2015. godine – TEA (%) i rang

Regija	2011.		2012.		2013.		2014.		2015.	
	TEA	Rang	TEA	Rang	TEA	Rang	TEA	Rang	TEA	Rang
Istra, Primorje i Gorski kotar	8,7	2	12,2	2	9,6	3	6,8	4	11,8	1
Zagreb i okolica	9,1	1	9,2	3	10,0	2	9,5	1	8,2	3
Dalmacija	8,6	3	12,6	1	10,7	1	9,2	2	9,0	2
Sjeverna Hrvatska	5,2	5	5,2	4	3,8	6	8,8	3	7,7	4
Lika i Banovina	7,2	4	3,5	5	7,5	4	4,4	6	4,4	5
Slavonija i Baranja	4,7	6	5,2	4	6,8	5	5,8	5	3,9	6

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2016.

Uključivanjem kriterija motiviranosti za poduzetničko djelovanje u hrvatskim regijama (mjerena pokazateljem TEA prilika), dobije se dodatna informacija o kvaliteti poduzetničke aktivnosti u pojedinoj regiji. Najviše poslovnih pothvata zbog uočene prilike (TEA prilika) u 2015. godini bilo je u Istri, Primorju i Gorskom kotaru, a najmanje u regiji Lika i Banovina, u kojoj je i najviše onih koji su poslovni pothvat pokrenuli zbog nužde (slika 3).

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2016.

Rezultati GEM istraživanja o regionalnim razlikama u stavovima o poduzetništvu tijekom 2015. u odnosu na 2014. godinu ukazuju na smanjenje broja ispitanika koji namjeravaju pokrenuti poslovni pothvat u naredne tri godine u gotovo svim regijama (samo Zagreb i okolica, te Dalmacija zadržavaju istu razinu namjera), uz najznačajniji pad, za gotovo 7 postotnih poena, u regiji Slavonije i Baranje.

U istom razdoblju u svim regijama zabilježen je porast udjela onih koji vide priliku za pokretanje poslovnog pothvata u narednih 6 mjeseci, a najveći porast od 8 postotnih poena bilježi regija Sjeverna Hrvatska. Poduzetništvo kao dobar izbor karijere vidi preko 50% ispitanika u svim regijama u 2015. godini, no u odnosu na 2014. godinu zabilježen je značajan pad udjela u Istri, Primorju i Gorskom kotaru od 11,4 postotna poena. (tablica 14).

Tablica 14: Usporedba regionalnih razlika u stavovima o poduzetništvu 2014. i 2015. godine, u postotku (%) od anketirane populacije - GEM

	Namjera pokretanja poslovnog pothvata u iduće 3 godine		Vide priliku za pokretanje poslovnog pothvata u idućih 6 mjeseci		Imaju potrebno znanje, vještine i iskustvo za pokretanje poslovnog pothvata		Većina ljudi poduzetništvo smatraju dobrim izborom karijere		Mediji utječu pozitivno na razvoj poduzetničke kulture	
	2014.	2015.	2014.	2015.	2014.	2015.	2014.	2015.	2014.	2015.
Istra, Primorje i Gorski kotar	30,7	24,4	23,7	25,3	49,9	47,2	68	56,6	39,4	46,1
Zagreb i okolica	21,7	22,4	21,4	25,3	49	49,1	58,3	56,3	39,6	48,2
Dalmacija	26,1	26,5	23,5	26,1	47,8	55,5	62,8	65,4	38,1	45,9
Sjeverna Hrvatska	17,3	15,7	13,9	21,9	41,9	40,8	62,1	64,2	43,9	51,2
Lika i Banovina	19,6	18	13,8	20,5	42,5	51,9	67,2	64,2	52,2	51
Slavonija i Baranja	23	16,1	11,5	12,5	41,9	40,4	67,8	64,1	36,3	43,7

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2016.

2.4. Obrtništvo u Hrvatskoj¹⁷

U 2015. godini u Hrvatskoj je bilo aktivno 76.222 obrta, što predstavlja 33% registriranih gospodarskih subjekata, a u odnosu na 2014. godinu predstavlja smanjenje broja obrta za 2,4% (odnosno 11,8% u odnosu na 2011. godinu). Aktivni obrti su krajem 2015. godine zapošljavali 175.942 osobe (uključujući vlasnike/ortake obrta i njihove djelatnike), odnosno 13,5% ukupno zaposlenih u pravnim osobama u Hrvatskoj, ali je broj zaposlenih u obrtima za 11% manji od stanja u 2011. godini) (tablica 15).

Tablica 15: Broj aktivnih obrta i zaposlenih u obrtima u Hrvatskoj, stanje u prosincu 2011. - 2015. godine

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Broj aktivnih obrta	86.424	83.714	80.407	78.070	76.222
<i>Udio u aktivnim poduzećima</i>	44,2%	41,8%	38,3%	35,5%	33%
Broj zaposlenih u obrtima	197.680	188.871	181.503	176.973	175.942
<i>Udio zaposlenih u obrtima u ukupno zaposlenima</i>	14,5%	14,1%	13,7%	13,6%	13,5%

Izvor: Obrtništvo u brojkama, Hrvatska obrtnička komora, ožujak 2016., prema podacima Državnog zavoda za statistiku

¹⁷ Izvor: Obrtništvo u brojkama, Hrvatska obrtnička komora, Tomić, S. (ur), ožujak 2016.

Prema geografskoj rasprostranjenosti, tijekom 2015. godine najviše obrta aktivno je u Gradu Zagrebu (16%), a slijede Splitsko-dalmatinska županija (12,8%) i Primorsko-goranska županija (10,2%).

Prema cehovskom ustroju najviše aktivnih obrta u Hrvatskoj u 2015. godini pripadalo je cehu uslužnog zanatstva (36,6%), potom cehu ugostiteljstva i turizma (16,6%) te trgovine (13,8%).

Kroz program Poduzetnički impuls resornog ministarstva obrtima su tijekom 2015. godine bile dodijeljene 2.102 potpore, od čega 793 potpore za cjeloživotno obrazovanje za obrtnike, 29 potpora za naukovanje te 1280 potpora za stipendiranje učenika u obrtničkim zanimanjima. Ukupna vrijednost dodijeljenih potpora bila je 15,4 milijuna kuna.

U školskoj godini 2015./2016. u programe obrtničkih zanimanja bilo je upisano 4.172 učenika, što je 760 učenika manje od planiranog broja upisa te 933 učenika manje nego prethodne školske godine. Učenici su bili upisani u 41 zanimanje, a najveći broj učenika upisan je za zanimanja frizer, automehaničar, kuhar, instalater grijanja i klimatizacije, stolar, elektroinstalater i konobar. Najmanji interes učenika bio je za zanimanja zlatara, pismoslikara i klesara.

2.5. Zadrugarstvo u Hrvatskoj¹⁸

Prema Zakonu o zadrugama, zadruga je dobrovoljno udruženje zadrugara u kojem svaki član sudjeluje neposredno. Zadruga je pravna osoba te njeno osnivanje i poslovanje mora biti izraz zajedničkih interesa njenih članova zadrugara. Sukladno zadružnim načelima i vrijednostima zadružnog oblika poslovanja, zadruga uz gospodarske ciljeve vodi brigu i o socijalnim interesima zadrugara te time stvara dobrobit za lokalnu zajednicu u kojoj posluje.

U Hrvatskoj su krajem 2015. godine poslovale 1.302 zadrugе, s ukupno 21.462 zadrugara i 2.744 zaposlenih i ostvarile godišnji prihod od 1,59 milijardi kuna, što je 0,5% BDP-a Hrvatske. U 2015. godini osnovano je 47 novih zadruga s 1.929 zadrugara i 14 zaposlenih. U usporedbi s 2014. godinom zadrugе u Hrvatskoj su u 2015. godini zabilježile lagani rast broja zadruga od 4,4% i broja zadrugara od 6,3%, dok je financijski rezultat poslovanja ostao nepromijenjen (tablica 16).

Tablica 16: Zadrugе, zadrugari, zaposleni i prihod zadruga u Hrvatskoj, 2011. - 2015. godine

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Broj zadruga	2.060	1.069	1.169	1.247	1.302
Broj zadrugara	28.866	18.767	19.485	20.192	21.462
Prosječan broj zadrugara u zadrugi	14,0	17,5	16,7	16,2	16,5
Broj zaposlenih	4.246	2.680	2.734	2.716	2.744
Prosječan broj zaposlenih u zadrugi	2	2,5	2,3	2,2	2,1
Prihodi (mlrd. kn)	2,19	1,90	1,69	1,60	1,59

Izvor: Hrvatski centar za zadružno poduzetništvo, 2016.

18 „Godišnje izvješće o stanju zadružnog poduzetništva za 2015. godinu“, Hrvatski centar za zadružno poduzetništvo, 2016.

Najveći broj zadruga (41%) djeluje u sektoru poljoprivrede i šumarstva, prerađivačke industrije (17%) i usluga (15%). Najveće udjele u ukupnom prihodu zadruga imaju zadruge u sektoru poljoprivrede i šumarstva (55%), ribarstva (17%), prerađivačke industrije (12%) i trgovine (8,8%).

Prema geografskoj rasprostranjenosti, najveći broj zadruga posluje u Splitsko-dalmatinskoj županiji (15,2%), Osječko-baranjskoj županiji (9,8%) i Gradu Zagrebu (9%).

Zadruge se mogu udruživati u zadružne saveze u svrhu promicanja zadrugarstva i zajedničkih interesa. U Hrvatskoj u 2015. godini djeluje 7 zadružnih saveza.

Hrvatski centar za zadružno poduzetništvo (<http://zadruga.coop/hr>) javna je ustanova koja zastupa i usklađuje interese zadruga i zadružnih saveza u Hrvatskoj, te radi na unapređenju i razvoju zadrugarstva u cjelini.

3. Žensko poduzetništvo

Žensko poduzetništvo važna je, ali još uvijek nedovoljno razvijena poduzetnička aktivnost u Hrvatskoj.

Analiza poduzetničke aktivnosti u Hrvatskoj prema rodnom kriteriju, na temelju podataka prikupljenih u Registru godišnjih financijskih izvještaja FINA-e, ukazuje da je u 2015. godini udio poduzeća u kojima su žene bile većinske vlasnice ili suvlasnice iznosio 18,3% (žene su bile većinske vlasnice u 18.115 društava, dok su u još 7.525 društava žene bile suvlasnice s muškarcima ili pravnim osobama).¹⁹ Analizom vlasničke strukture poduzeća u Hrvatskoj u razdoblju od 2011. do 2015. godine prema rodnom kriteriju, moguće je uočiti lagani rast udjela poduzeća u vlasništvu žena između 2011. i 2014. godine, sa 18% u 2011. godini do 20,3% u 2014. godini, dok je u 2015. godini zabilježen pad u odnosu na prethodnu godinu za 2 postotna poena.

Analizom poduzetničke aktivnosti žena po županijama, evidentne su razlike u udjelu žena vlasnica poduzeća u ukupnom broju poduzeća, koji se u 2015. godini kreće između 15,1% i 21,4%. Na prvom mjestu po poduzetničkoj aktivnosti žena u Hrvatskoj je Bjelovarsko-bilogorska županija, međutim i u toj županiji, kao i na razini cijele Hrvatske, u 2015. godini zabilježen je pad udjela žena vlasnica poduzeća s 23,1% u 2014. godini na 21,4% u 2015. godini. U Bjelovarsko-bilogorskoj županiji poduzeća u vlasništvu žena sudjeluju u ukupnom broju zaposlenih sa 7,8% u 2015. godini, te u ukupno ostvarenim prihodima županije s 3,8%.

Na drugom mjestu je Grad Zagreb, s vrlo sličnim pokazateljima o poduzetničkoj aktivnosti žena, gdje poduzeća u vlasništvu žena u 2015. godini sudjeluju s 20% u ukupnom broju poduzeća županije, što također predstavlja pad udjela žena poduzetnica u odnosu na 2014. godinu kada je iznosio 21,5%. Poduzeća u vlasništvu žena sudjeluju u ukupno ostvarenim prihodima Grada Zagreba s 3,5%, a u broju zaposlenih s 6,4%. Najnižu poduzetničku aktivnosti žena ima Požeško-slavonska županija gdje je udio poduzeća u vlasništvu žena u ukupnom broju poduzeća u županiji tek 11%.

U 2015. godini poduzetnička aktivnost žena po djelatnostima dominantna je u području djelatnosti S – ostale uslužne djelatnosti s udjelom od 47,5% (zastupljenost muškaraca u ovoj djelatnosti je 29,6%), što ujedno predstavlja i jedino područje djelatnosti u kojem su žene poduzetnice zastupljenije od muškaraca. Slijedi djelatnost Q – Djelatnost socijalne zaštite i zdravstvene skrbi s udjelom žena poduzetnica od 33,3%, zatim područje djelatnosti P – Obrazovanje, s udjelom žena poduzetnica od 32,8%, područje djelatnosti M – Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti s udjelom žena poduzetnica od 27,2% te područje djelatnosti I – Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane u kojem žene poduzetnica sudjeluju s 20,4%. Ovi podaci ukazuju da je u uslužnim djelatnostima razlika u poduzetničkoj aktivnosti žena i muškaraca manja, dok je u ostalim djelatnostima, naročito onima koje su proizvodnog karaktera ta razlika vrlo izražena, u korist muškaraca.

GEM istraživanje omogućuje analizu razlika u aktivnosti pokretanja poslovnog pothvata između žena i muškaraca (tablica 17). U 2015. godini udio žena u aktivnostima pokretanja poslovnog pothvata²⁰ je 5,7%, dok je udio muškaraca 9,7% što ukazuje na 1,7 puta veću aktivnost muškaraca

19 "Analiza udjela žena poduzetnica u vlasničkoj strukturi trgovačkih društava", FINA, 2016.

20 U odnosu na ukupnu populaciju ispitanika (posebno žena i posebno muškaraca) koji su sudjelovali u GEM istraživanju, a koju čine odrasle osobe između 18 i 64 godine starosti.

u pokretanju poslovnog pothvata u odnosu na žene, čime je Hrvatska bila u prosjeku zemalja uključenih u GEM istraživanje (1,6 u 2015. godini). Prema GEM istraživanju jaz u aktivnosti pokretanja poslovnog pothvata između žena i muškaraca u Hrvatskoj manji je u 2015. godini u odnosu na 2014. godinu kada su muškarci bili 2,4 puta aktivniji od žena u pokretanju poslovnog pothvata.

Tablica 17: Razlika u aktivnosti pokretanja poslovnog pothvata žena i muškaraca u Hrvatskoj od 2011. do 2015. godine, mjereno TEA indeksom

	2011.		2012.		2013.		2014.		2015.	
	Prosjek GEM zemalja uključenih u istraživanje	Hrvatska	Prosjek GEM zemalja uključenih u istraživanje	Hrvatska	Prosjek GEM zemalja uključenih u istraživanje	Hrvatska	Prosjek GEM zemalja uključenih u istraživanje	Hrvatska	Prosjek GEM zemalja uključenih u istraživanje	Hrvatska
TEA Žene	8,7	4,7	10,6	4,9	11,0	5,1	11,3	4,8	11,1	5,7
TEA Muškarci	10,0	10,0	15,4	11,8	15,4	11,5	14,9	11,3	15,4	9,7
TEA Muškarci / TEA Žene	1,2	2,1	1,5	2,4	1,4	2,2	1,3	2,4	1,6	1,7

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2016.

U svrhu povećanja udjela žena u aktivnostima pokretanja poslovnih pothvata u Hrvatskoj od izuzetnog je značaja provesti evaluaciju učinkovitosti provedbe Strategije razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014.-2020. sukladno identificiranim pokazateljima uspješnosti te, na temelju rezultata evaluacije definirati širi spektar *policy* instrumenata i programa kojima će se omogućiti razvoj ženskog poduzetništva.

Žene i muškarci u Hrvatskoj 2016.²¹

Državni zavod za statistiku u publikaciji „Žene i muškarci u Hrvatskoj 2016.“ daje prikaz položaja žena i muškaraca u hrvatskom društvu. Ravnopravnost spolova jedna je od temeljnih ustavnih vrijednosti Republike Hrvatske, a odnosi se na jednaku zastupljenost žena i muškaraca u svim područjima javnog i privatnog života, jednak status te jednake mogućnosti za oba spola.

Analiza obrazovne strukture stanovništva po rodnom kriteriju ukazuje na 157.827 studenata upisanih u ak.god. 2014./2015., od čega su 56,4% bile studentice. Na poslijediplomskim specijalističkim i doktorskim studijima, dominantna je zastupljenost žena. Od ukupnog broja upisanih studenata na poslijediplomske specijalističke studije je u ak.god. 2014./2015. udio žena je 63,5% žena, a muškaraca 36,5%. Poslijediplomski doktorski studij upisalo 57,3% žena i 42,7% muškaraca. U 2015. godini ukupno je promovirano 878 doktora znanosti, od toga 56,6% žena. Područje tehničkih znanosti jedino je područje u kojem prevladavaju muškarci, dok sva ostala znanstvena područja imaju veći udio doktorica znanosti.

21 "Žene i muškarci u Hrvatskoj 2016.", Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, preuzeto 25.02.2017.

Evidentne su razlike između žena i muškaraca u zaposlenosti i plaćama. U 2015. godini u pravnim je osobama bilo zaposleno 1.141.222 osoba, a od toga su 47,6% bile žene. Najveći je postotak žena zaposlen u djelatnostima zdravstvene zaštite i socijalne skrbi te obrazovanju, a najmanje u građevinarstvu i rudarstvu. Prosječna mjesečna neto plaća isplaćena ženama u 2014. godini iznosila je 5.190 kuna, dok je za muškarce bila 5.826 kuna – plaća žena u plaćama muškaraca iznosila je 89,1%. Građevinarstvo te administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti jedine su djelatnosti gdje su žene plaćene više od muškaraca dok su u svim ostalim djelatnostima muškarci plaćeni više od žena, a ta je razlika najizraženija u djelatnostima zdravstvene zaštite i socijalne skrbi, financijskim djelatnostima i djelatnostima osiguranja te poslovanju nekretninama.

Spomenute nejednakosti navedene su i u Globalnom izvješću o ravnopravnosti spolova koje provodi Svjetski gospodarski forum. U 2015. godini istraživanje je uključivalo 145 zemlje, a Hrvatska je zauzela 59. mjesto.²² Prema ovom je indeksu, čiji izračun uključuje podatke iz područja ekonomije, obrazovanja, zdravlja i politike, Hrvatska najlošije rangirana kada je u pitanju područje jednakosti u plaćama za iste ili slične poslove (108. mjesto).

Programi i projekti poticanja razvoja ženskog poduzetništva

Uzroci velikih razlika u poduzetničkoj aktivnosti žena i muškaraca leže u dugotrajnosti i međupovezanosti prepreka²³ za razvoj poduzetništva žena u Hrvatskoj s jedne strane, te nedovoljnoj djelotvornosti programa i mjera za razvoj i jačanje ženskog poduzetništva s druge strane.

U 2014. godini Vlada Republike Hrvatske usvojila je nacionalnu **Strategiju razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014.-2020.**²⁴ koja se temelji na četiri strateška cilja: poboljšanje usklađenosti i umreženosti javnih politika, poboljšanje sustavne podrške poduzetništvu žena, uvođenje poduzetništva žena u cjelokupnu institucionalnu infrastrukturu, te promocija poduzetništva žena. Strateški su ciljevi upotpunjeni specifičnim mjerama, provedbenim aktivnostima, te Akcijskim planom koji uključuje pokazatelje uspješnosti za mjerenje učinkovitosti provedbe Strategije.

U 2015. godini su u cilju poticanja razvoja ženskog poduzetništva u Hrvatskoj bili u provedbi sljedeći programi i projekti:

22 "The Global Gender Gap Report 2015", World Economic Forum, 2015. <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2015/>, preuzeto 27.02.2017.

23 Dosadašnja su istraživanja identificirala ključne probleme razvoja ženskog poduzetništva u Hrvatskoj te ih oblikovala kao strukturne, ekonomske i tzv. meke prepreke. Glavne strukturne prepreke su stereotipi o ženama u znanosti i tehnologiji, tradicionalni pogledi o ulozi žena u društvu, te nedostatak podrške ženama s dva posla (obitelj i profesija). Ekonomske prepreke vezane su uz otežan pristup financiranju i slaba umreženost žena dok su glavne „meka“ prepreke nedostatak savjeta, mentorstva, pristupa mrežama poduzetnika/ca, treninga i programa obrazovanja i osposobljavanja za tehnološki intenzivne pothvate te nedostatak samopouzdanja za preuzimanje rizika. Izvor: Studija za pripremu Strategije razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014.-2020., CEPOR, 2014.

24 Studiju za pripremu Strategije razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014.-2020. izradio je CEPOR u travnju 2014. godine

Program poticanja poduzetništva i obrta „Poduzetnički impuls 2015“ kombinacija je ciljanih mjera i instrumenata poticanja razvoja sektora malih i srednjih poduzeća usmjerenih na ostvarenje strateških ciljeva vezanih uz razvoj poduzetništva na nacionalnoj razini. Ministarstvo poduzetništva i obrta je kroz provedbu „Poduzetničkog impulsa 2015“ poduzetnicima u Hrvatskoj dodijelilo 2.470 potpora, ukupne vrijednosti 56,6 milijuna kuna. U okviru tog programa poduzetnicama je dodijeljeno 769 potpora ukupne vrijednosti od gotovo 16 milijuna kuna, što predstavlja pad iznosa ukupno dodijeljenih potpora poduzetnicama u 2015. godini za više od 3,7 milijuna kuna ili 19% u odnosu na 2014. godinu (tablica 18).

Tablica 18: Potpore dodijeljene ženama poduzetnicama kroz Poduzetnički impuls, 2011. – 2015. godine

	Ukupni broj dodijeljenih potpora	Broj dodijeljenih potpora ženama poduzetnicama	Udio žena %	Ukupno dodijeljeni iznos potpora Kn	Dodijeljeni iznos ženama poduzetnicama Kn	Udio žena %
2011.	5.537	2.549	46,0	199.723.565,72	42.992.785,22	21,5
2012.	2.437	851	34,9	165.510.589,97	40.818.913,71	24,6
2013.	1.765	694	39,3	136.595.800,06	22.517.730,87	16,5
2014.	1.471	509	33,2	92.703.357,93	19.721.743,00	21,3
2015.	2.470	769	31,1	56.619.706,44	15.955.115,13	28,2
Ukupno	13.680	5.372	39,3	651.153.020,12	142.006.287,93	21,8

Izvor: Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta, 2017.

Iako su žene u okviru primjene Poduzetničkog impulsa u razdoblju 2011.-2015. sudjelovale u ukupnom broju potpora s blizu 40%, u ukupnom iznosu potpora, sudjelovale su samo s 22%. To proizlazi iz značajne razlike prosječne vrijednosti potpore za žene i muškarce: prosječna vrijednost potpore dodijeljene ženama tijekom proteklog petogodišnjeg razdoblja iznosi 26.434 kuna, dok je prosječna vrijednost potpore dodijeljene muškarcima bila 61.284 kune.

Hrvatska banka za obnovu i razvitak (HBOR) – program kreditiranja ženskog poduzetništva „Žene poduzetnice“

Cilj Programa „Žene poduzetnice“ je poticanje osnivanja i razvoja malih i srednjih poduzeća u većinskom vlasništvu žena, sukladno Akcijskom planu za provedbu Strategije razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2014.-2020. godine.

U 2015. godini poduzetnicama je bilo odobreno 69 kredita u iznosu od 29,5 milijuna kuna, što predstavlja pad i u broju odobrenih kredita (za 15%) i u ukupno odobrenim sredstvima (za 11,5%) u okviru programa „Žene poduzetnice“ u odnosu za 2014. godinu (tablica 19).

Od početka provođenja programa 2011. godine do 2015. godine bilo je ukupno dodijeljeno 373 kredita sa ciljem poticanja ženskog poduzetništva, ukupne vrijednosti više od 169,1 milijun kuna.

Tablica 19: Odobreni krediti po programu „Žene poduzetnice“ HBOR-a, 2011.-2015. godine

	Broj odobrenih kredita	Iznos odobrenih kredita, kn	Prosječni iznos odobrenog kredita, kn
2011.	32	15.269.215,94	477.162,99
2012.	86	40.694.803,11	473.195,39
2013.	105	50.348.419,52	479.508,76
2014.	81	33.350.272,95	411.731,76
2015.	69	29.481.854,00	427.273,25
Ukupno	373	169.144.565,52	453.470,69

Izvor: Hrvatska banka za obnovu i razvitak, 2017.

Regionalni centar za razvoj poduzetničkih kompetencija za zemlje jugoistočne Europe (SEECCEL) i Gender Task Force (GTF) - projekt „Žene poduzetnice – pokretači stvaranja novih radnih mjesta na području jugoistočne Europe“

Projekt „Žene poduzetnice – pokretači stvaranja novih radnih mjesta na području jugoistočne Europe“ pokrenut je 2012. godine s temeljnim ciljem promocije ženskog poduzetništva u jugoistočnoj Europi kroz suradnju javnog i privatnog sektora. Drugi ciljevi projekta uključuju promociju primjera najbolje prakse ženskog poduzetništva, izgradnju nacionalnih i regionalnih mreža i udruženja poduzetnica te oblikovanje okvira za podršku poduzeticama. Izvedba projekta planirana je u dvije faze, sa specifičnim projektnim aktivnostima i ciljevima, u razdoblju od 2012. do 2015. godine. U projekt je bilo uključeno devet zemalja regije jugoistočne Europe²⁵, a nositelj projekta bio je Regionalni centar za razvoj poduzetničkih kompetencija za zemlje jugoistočne Europe – SEECCEL u suradnji s *Regionalnim centrom za jednakost spolova* (Gender Task Force – GTF).

U cilju promocije ženskog poduzetništva SEECCEL je u 2015. godini organizirao snimanje dokumentarnog filma “Žene poduzetnice – inspirativne priče” o primjerima dobre prakse i inspirativnim pričama poduzetnica. Snimljeno je dvadeset i sedam inspirativnih priča u obliku informativno-edukativnog materijala namijenjenog poduzeticama i onima koje to žele postati. Također, SEECCEL je 2015. godine organizirao Međunarodnu konferenciju “*Women in Entrepreneurship: A South East European Response*” te se na taj način pridružio Europskom tjednu malog i srednjeg poduzetništva 2015, kampanji Europske komisije kojoj je svrha promicanje poduzetništva u cijeloj Europi.

European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), Advice for Small Business – Program za poduzetnice (Women in Business)

EBRD Small Business Support Team pod okriljem Europske banke za obnovu i razvoj (EBRD) provodi Program za poduzetnice u Hrvatskoj od 2011. godine (www.ebrd.com/womeninbusiness). Program je namijenjen poduzećima koja su u većinskom privatnom i hrvatskom vlasništvu, zadovoljavaju kriterije EU definicije malih i srednjih poduzeća, imaju potencijal za rast i razvoj, a na najvišoj razini upravljačke strukture je žena (nije uvjet da žena bude vlasnica poduzeća). Program se sastoji od financijske i nefinancijske komponente. Financijski dio odnosi se na

25 Albanija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, BJR Makedonija, Kosovo, Crna Gora, Srbija, Moldavija i Turska, http://www.seecel.hr/UserDocImages/zene-poduzetnice-12557_preuzeto_28.02.2017.

specijalizirane kredite za poduzetnice koji se nude preko Raiffeisen banke i Privredne Banke Zagreb. Nefinancijski dio obuhvaća niz instrumenata koji su za krajnje korisnice subvencionirani, a to su: poslovno savjetovanje (konzultantske usluge), edukacije iz područja jačanja poduzetničkih vještina, *business coaching*, mentorstva, alat za *online* dijagnostiku poslovanja *Business lens* te niz događanja i konferencija namijenjenih umrežavanju poduzetnica. Program je do kraja 2015. godine obuhvatio preko 300 poduzetnica koje su koristile jednu ili više usluga iz programa.

CESI - Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje

Neprofitna udruga CESI u okviru partnerskog projekta „Aktivno za socijalnu sigurnost i jednake mogućnosti u svijetu rada“ sudjeluje u osnaživanju i unapređenju provedbe programa pružanja socijalnih usluga kroz edukacije, umrežavanja i promocije. Nastavak na ovaj projekt je i edukacija u sklopu Programa BADGE - Savjetovanje i trening za poduzetnice koja uključuje edukativne radionice i mentorsku podršku za dugotrajno nezaposlene žene koje žele pokrenuti vlastiti posao ili aktivnije pristupiti traženju posla.

CESI je u 2015. godini pokrenuo i Projekt FREE - Ruralne žene i poduzetništvo **čiji je osnovni cilj pružiti podršku ženama iz ruralnih područja prilikom** pokretanja vlastitog poduzeća, kao i stručne pomoći ženama koje su već vlasnice poduzeća. Projekt je financiran je od strane Europske komisije, a osim Hrvatske uključuje i partnerske zemlje Island, Veliku Britaniju, Litvu i Bugarsku. Slijedeći potrebe ciljane skupine žena osmišljene su aktivnosti jačanja vještina i kompetencija, umrežavanja, podrške rasta poduzeća poticanjem kreativnosti, poticanje pokretanja *start-up-a* ili rasta postojećih poduzeća. Aktivnosti projekta tijekom 2015. godine rezultirale su pokretanjem dviju Mreža žena - u Karlovačkoj, Sisačko – moslavačkoj i Zagrebačkoj županiji čija je ključna zadaća međusobna suradnja i umrežavanje s ciljem razmjene iskustava i proširenja prodajnih kanala.

Women in Adria

Mreža poslovnih žena „Women in Adria“ pokrenuta je 2012. godine sa ciljem umrežavanja i razmjene iskustava poslovnih žena. Mreža djeluje kroz web portal (www.womeninadria.com), društvene mreže i organizaciju događaja umrežavanja (*networking*), te na taj način nastoji poduzetnicama kao i ženama iz korporativnog svijeta pružiti podršku i utjecati na poboljšanje položaja žena u poslovnom svijetu. Tijekom 2015. godine u Zagrebu je organiziran niz *networking* događanja za žene poduzetnice u svrhu razmjene ideja i iskustava, te dodjela Nagrade najboljim poduzetnicama čija uloga je promocija ženskog poduzetništva i inspiracija za sve poduzetnice ili one koje se žele uključiti u poduzetništvo. Pod organizacijom mreže „Women in Adria“ održana je i konferencija „Kako pokrenuti i voditi biznis od kuće“ u ožujku 2015. godine, koja je pokrenula kućni ured kao najčešći inkubator ženskog poduzetništva te istaknula pitanja vezana uz rad od kuće.

4. Okruženje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj

Okruženje u kojem djeluju mala i srednja poduzeća je kompleksni sustav u kojem se isprepliću politike, programi, zakonska rješenja i institucionalna infrastruktura. Zbog toga su u analizi poduzetničkog ekosustava fokusi na konzistentnosti politika, kvaliteti i postojanosti regulatornog okruženja i ravnomjernoj distribuciji institucionalnih kompetencija u provođenju politika, programa i zakonskih rješenja.

4.1. Nacionalne politike i programi relevantni za razvoj malih i srednjih poduzeća

Razvoj sektora malih i srednjih poduzeća i poduzetništva u Hrvatskoj usmjeravan je kroz sljedeće nacionalne politike i programe:

Strategija razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013. – 2020., iz 2013. godine, čiji je cilj povećanje konkurentnosti malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj kroz poboljšanje ekonomske uspješnosti, poboljšanje pristupa financijama, promociju poduzetništva, poboljšanje poduzetničkih vještina, te poboljšanje poslovnog okruženja;

Strateški plan Ministarstva poduzetništva i obrta za razdoblje od 2015. – 2017. godine, iz 2014. godine, temelji se na Strategiji razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013.-2020. i kojim se preciziraju programi za povećanje konkurentnosti malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj;

Program poticanja poduzetništva i obrta – Poduzetnički impuls 2015., iz 2015. godine;

Strategija razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014.-2020., iz 2014. godine, čiji je cilj postizanje usklađenosti i umreženosti javnih politika, poboljšanje sustavne podrške poduzetništvu žena kroz cjelokupnu institucionalnu infrastrukturu, te promocija poduzetništva žena. U svrhu provedbe Strategije definiran je **Akcijski plan za provedbu Strategije razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014.-2020.**, iz 2014. godine;

Strategija razvoja klastera u Republici Hrvatskoj 2011.-2020., iz 2011. godine, čiji je cilj unapređenje upravljanja hrvatskom klasterском politikom, jačanje klastera i klasterских udruženja, poticanje inovacija i transfera novih tehnologija, osvajanje novih tržišta i internacionalizacija klastera, te jačanje znanja i vještina za razvoj klastera;

Strategija poticanja inovacija Republike Hrvatske 2014. -2020., iz 2014. godine, kojom se nastoji izgraditi učinkovit inovacijski sustav te unaprijediti zakonodavni i fiskalni okvir, utvrditi način komunikacije i modele suradnje između javnog, znanstveno-istraživačkog i poslovnog sektora u cilju razvoja novih proizvoda, usluga, poslovnih procesa i tehnologije, te način primjene rezultata znanstveno-istraživačkog rada u gospodarstvu i društvu u cjelini;

Akcijski plan podrške izvozu 2014. - 2015., iz 2014. godine, kojeg je izradilo Povjerenstvo Vlade za internacionalizaciju hrvatskoga gospodarstva, a čija je svrha na jednom mjestu objediniti i prikazati sve aktivnosti i mjere koje je nužno poduzeti od strane odgovarajućih državnih tijela i institucija kako bi se osigurala sustavna i trajna podrška hrvatskim izvoznicima te pospješio plasman hrvatskih roba i usluga na inozemna tržišta;

Akcijski plan za smanjenje administrativnog opterećenja gospodarstva, iz kolovoza 2015. godine, kojim se planira smanjenje administrativnog opterećenja za 20% u šest regulatornih područja relevantnih za gospodarstvo te definiranje modela horizontalne koordinacije mjera za mjerenje i smanjenje administrativnog opterećenja gospodarstva;

Kvalitetu i usklađenost nacionalnih politika i programa sa smjernicama / dokumentima Europske unije u Hrvatskoj, te njihovu djelotvornost u stvaranju stimulirajuće poslovne okoline za mala i srednja poduzeća može se direktno pratiti putem dva istraživanja koja se provode u godišnjoj dinamici: SBA Fact Sheet i GEM istraživanje.

SBA Fact Sheet je godišnje izvješće Europske unije kojim se prati usklađenost nacionalnih programa i politika relevantnih za sektor malih i srednjih poduzeća zemalja članica Unije sa smjernicama definiranim u *Small Business Act of Europe*²⁶. Small Business Act predstavlja sveobuhvatni okvir za definiranje politike Europske unije prema sektoru malih i srednjih poduzeća čiji je cilj uklanjanje regulatornih i političkih prepreka za nastajanje i razvoj poduzetničke aktivnosti u Europskoj uniji. Područja analize SBA Fact Sheet izvješća su: Poduzetništvo, Druga šansa, Prvo misliti o malima - Think Small First, Agilnost uprave, Državna pomoć i javna nabava, Pristup financijskim sredstvima, Jedinstveno tržište, Vještine i inovacije, Okoliš i Internacionalizacija.

SBA Fact Sheet 2016²⁷ za Hrvatsku identificira i analizira promjene u okruženju i regulatornom okviru koje su relevantne za sektor malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj. U 2015. godini pokazatelji za Hrvatsku slabiji su od EU prosjeka, jednako kao i prethodnih godina, u svim područjima koje SBA Fact Sheet analizira, te je opći zaključak Izvješća kako je potrebno još mnogo toga učiniti da se u Hrvatskoj razvije povoljno okruženje za razvoj poduzetništva. Najznačajnije pomake u 2015. godini Hrvatska je ostvarila u područjima *Think Small First* i *Agilnost uprave*, pri čemu se kao mjera značajnog poboljšanja poduzetničkog okruženja ističe donošenje Akcijskog plana za smanjenje administrativnog opterećenja gospodarstva.

GEM istraživanje, također, prati kvalitetu okruženja u kojem djeluju mala i srednja poduzeća. U svim godinama provedbe GEM istraživanja u Hrvatskoj (od 2002. godine), Vladine politike vezane uz problematiku malih i srednjih poduzeća identificirane su kao izrazito ograničavajuće za razvoj sektora malih i srednjih poduzeća. U 2015. godini ocjene Vladinih politika dodatno su snižene, naročito prema regulatornom okviru (ocjena 1,4). Ocjena politika potpora poduzetničkoj aktivnosti također je izrazito niska (1,8), i u padu u usporedbi s prethodnom godinom kada je bila 2,2 (tablica 20).

Tablica 20: Ocjena Vladinih politika u 2014. i 2015. godini

	2014.			2015.		
	GEM prosjek	EU prosjek	Hrvatska	GEM prosjek	EU prosjek	Hrvatska
Politike potpore poduzetničkoj aktivnosti	2,6	2,7	2,2	2,5	2,5	1,8
Politike prema regulatornom okviru	2,5	2,4	1,6	2,4	2,4	1,4

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2016.

26 Izvor: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0394:FIN:EN:PDF>, preuzeto 3.2.2017.

27 Područja analize SBA Fact Sheet izvješća su: Poduzetništvo, Druga šansa, Prvo misliti o malima - Think Small First, Agilnost uprave, Državna pomoć i javna nabava, Pristup financijskim sredstvima, Jedinstveno tržište, Vještine i inovacije, Okoliš i Internacionalizacija.

Slabe ocjene Vladinih politika, zajedno s pokazateljima o slabim rezultatima poduzetničke aktivnosti i slabijom performansom sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj više su nego dovoljni indikatori za nužnu promjenu u smjeru kreiranja konzistentnih politika za razvoj sektora malih i srednjih poduzeća te osiguranja regulatornog okvira i institucionalne infrastrukture koji će osigurati efikasnost u njihovoj implementaciji.

4.2. Regulatorno okruženje

Regulatorni okvir unutar kojeg djeluju mala i srednja poduzeća u Hrvatskoj određen je nizom zakona, kojima se propisuju različiti aspekti njihovog djelovanja. Posebno su označeni zakoni koji su mijenjani u 2015. i 2016. godini, ili su novi:

- Zakon o unapređenju poduzetničke infrastrukture (NN 93/13, 41/14)
- Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva (NN 29/02, 63/07, 53/12, 56/13, 121/16)
- Zakon o državnim potporama (NN 47/14)
- Zakon o trgovačkim društvima (NN 111/93, 34/99, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15)
- Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (NN 91/96, 137/99, 22/00, 73/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14, 81/15)
- Zakon o poticanju ulaganja (NN 102/15)
- Zakon o deviznom poslovanju (NN 96/03, 140/05, 132/06, 153/09, 145/10, 76/13)
- Zakon o platnom prometu (NN 133/09, 136/12)
- Zakon o koncesijama (NN 143/12)
- Zakon o tržištu kapitala (NN 88/08, 146/08, 74/09, 54/13, 159/13, 18/15, 110/15, 123/16)
- Zakon o alternativnim investicijskim fondovima (NN 16/13, 143/14)
- Zakon o obrtu (NN 143/13)
- Zakon o trgovini (NN 87/08, 116/08, 76/09, 114/11, 68/13, 30/14)
- Zakon o sudskom registru (NN 1/95, 57/96, 45/99, 54/05, 40/07, 91/10, 90/11, 148/13, 93/14, 110/15)
- Zakon o uslugama (NN 80/11)
- Zakon o javno-privatnom partnerstvu (NN 78/12, 152/14)
- Zakon o računovodstvu (NN 109/07, 54/13, 78/15, 134/15, 120/16)
- Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja (NN 79/09, 80/13)
- Zakon o javnoj nabavi (NN 90/11, 83/13, 143/13, 13/14, 120/16)
- Zakon o zaštiti okoliša (NN 80/13, 78/15)
- Zakon o prostornom uređenju i gradnji (NN 76/07, 38/09, 55/11, 90/11, 50/12)
- Zakon o radu (NN 93/14)
- Zakon o zaštiti potrošača (NN 41/14, 110/15)
- Stečajni zakon (NN 71/15)
- Ovršni zakon (NN 112/12, 93/14)

Regulativu poreznog sustava čine sljedeći zakoni:

- Opći porezni zakon (NN 147/08, 18/11, 78/12, 136/12, 73/13, 26/15, 115/16)
- Zakon o doprinosima (NN 84/08, 152/08, 94/09, 18/11, 22/12, 144/12, 148/13, 41/14, 143/14, 115/16)
- Zakon o porezu na dobit (NN 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14, 50/16, 115/16)
- Zakon o porezu na dohodak (NN 177/04, 73/08, 80/10, 114/11, 22/12, 144/12, 120/13, 125/13, 148/13, 83/14, 143/14, 136/15, 115/16)

- Zakon o porezu na dodanu vrijednost (NN 73/13, 148/13, 153/13, 143/14, 115/16)
- Zakon o porezu na promet nekretnina (NN 69/97, 26/00, 153/02, 22/11, 143/14, 115/16)
- Zakon o trošarinama (NN 22/13, 32/13, 81/13, 100/15, 120/15, 115/16)

Glavna porezna opterećenja za poduzeća u Hrvatskoj su porez na dodanu vrijednost, porez na dohodak, porez na dobit, te prirez (prihod lokalnih zajednica - općina i gradova, tablica 21).

Tablica 21: Porezi u Hrvatskoj

Vrsta poreza	Porezni obveznik	Porezna osnovica	Porezna stopa
POREZ NA DODANU VRIJEDNOST	Fizička i pravna osoba (poduzetnik) koja isporučuje dobra ili obavlja usluge	Naknada za isporučena dobra ili obavljene usluge	25% 5% snižena stopa na kruh, mlijeko, novine, knjige, udžbenike, znanstvene časopise, lijekove, medicinsku opremu i pomagala, kino ulaznice 13% snižena stopa na usluge u turizmu i ugostiteljstvu, ulje, šećer, dječju hranu, novine i časopise, isporuku vode, ulaznice za koncerte
POREZ NA DOHODAK	Fizička osoba koja ostvaruje oporezivi dohodak	Ukupni dohodak ostvaren od lokalnih poreznih obveznika u Hrvatskoj i inozemstvu te inozemnih poreznih obveznika u Hrvatskoj	12% na dohodak do 26.400,00 kn godišnje 25% na dohodak iznad 26.400,00 kn do 158.400,00 kn godišnje 40% na dohodak iznad 158.400,00 kn godišnje
POREZ NA DOBIT	Društva i druge pravne i fizičke osobe koje obavljaju djelatnost s ciljem stjecanja dobiti	Dobit (razlika između prihoda i rashoda)	20% 15% na dobit po odbitku 12% na dividende i udjele u dobiti
PRIREZ	Porez na dohodak poreznih obveznika	Porez na dohodak	Općina: do 10% Grad s populacijom manjom od 30.000: do 12% Grad s populacijom većom od 30.000: do 15% Grad Zagreb: do 30%

Izvor: Porezni sustav Republike Hrvatske, www.porezna-uprava.hr, 2015.

Temeljni zakon carinskog sustava je:

- Zakon o provedbi carinskih propisa Europske unije (NN 54/13)

Tijekom 2015. godine, kao i prethodnih godina, došlo je do promjena u zakonodavnom okviru koji utječe na djelovanje sektora malih i srednjih poduzeća. Zakon o poticanju investicija i unapređenju investicijskog okruženja prestao je važiti te je na snagu stupio novi Zakon o poticanju ulaganja (NN 102/15). Novi je također i Stečajni zakon (NN 71/15). Svi zakoni kojima je reguliran porezni sustav su imali izmjene i dopune. Izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dodanu vrijednost od 1. siječnja 2015. godine uvedena je mogućnost plaćanja PDV-a po naplaćenom umjesto po ispostavljenom računu za mala poduzeća s prihodima do 3 milijuna kuna.

Istraživanje Svjetske banke *Doing Business* prati kvalitetu regulatorne okoline i njen utjecaj na poslovanje u pojedinim zemljama svijeta. Rezultati istraživanja *Doing Business 2016*²⁸ pozicioniraju Hrvatsku na 40. mjesto²⁹ od ukupno 189 zemalja obuhvaćenih ovim istraživanjem³⁰.

Tablica 22 daje pregled pokazatelja regulatornog okruženja za Hrvatsku u odnosu na najbolje pozicionirane zemlje u *Doing Business 2016* istraživanju, te Njemačku i Sloveniju, prema pokazateljima o složenosti regulatornog okruženja za otvaranje poduzeća i plaćanje poreza.

Tablica 22: Pregled odabranih pokazatelja kvalitete regulatorne okoline prema istraživanju *Doing Business 2016* za 2015. godinu

Regulatorno područje	Pokazatelj			
	Hrvatska	Najbolji indikator (zemlja)	Njemačka	Slovenija
Propisi za otvaranje poduzeća				
Broj procedura	7	1 (Novi Zeland)	9	2
Vrijeme (dani)	12	0,5 (Novi Zeland)	10,5	6
Trošak (% dohotka <i>per capita</i>)	3,3	0 (Slovenija)	1,8	0,0
Minimalni kapital (% dohotka <i>per capita</i>)	26,6	0 (105 zemalja)	33,9	41,8
Plaćanje poreza				
Broj plaćanja godišnje	19	3 (Hong Kong)	9	10
Vrijeme (broj sati godišnje)	206	55 (Luksemburg)	218	245
Ukupno porezno opterećenje (% dobiti)	20	15,9 (Ujedinjeni Arapski Emirati)	48,8	31

Izvor: *Doing Business 2016, Economy Profile Croatia, Economy Profile Slovenia, Economy Profile Germany, The International Bank for Reconstruction and Development /The World Bank*

Prema kriteriju propisa za otvaranje poduzeća, Hrvatska je na *Doing Business 2016* ljestvici zauzela 83. mjesto. Pozitivan pomak u odnosu na *Doing Business 2015* ostvaren je u smanjenju broja dana potrebnih za registraciju poduzeća s 15 na 12. Broj procedura ostao je 7, kao i potreban minimalni kapital u visini 26,6% dohotka, dok je trošak registracije poduzeća blago porastao na 3,3% vrijednosti dohotka.

U kategoriji *Plaćanje poreza*, prema rezultatima *Doing Business 2016* poraslo je ukupno porezno opterećenje poduzetnika sa 18,4% u 2014. godini na 20% u 2015. godini, dok se vrijeme za pripremu i plaćanje poreza neznatno se smanjilo sa 208 na 206 sati godišnje. Broj poreza koji se moraju platiti tijekom godine i dalje je 19, kao i prethodnih godina, što je značajno više nego u primjerice Njemačkoj (9 poreza) ili Sloveniji (10 poreza), no u tim je zemljama također znatno više vremena potrebno za pripremu i plaćanje poreza, a više su i stope poreza na dobit.

28 *Doing Business* istraživanje referentne godine se bazira na podacima iz prethodne godine.

29 Hrvatska je na prvom mjestu prema kriteriju otvorenosti granica za robnu razmjenu, dok je najlošiji rang (129. mjesto) ostvaren u području pribavljanja građevinskih dozvola, za što je u Hrvatskoj potrebno prosječno 128 dana i 19 procedura.

30 Zbog promjene u metodologiji na kojoj se temelji istraživanje *Doing Business 2016*, pozicije na rang listama zemalja u 2014. i 2015. godini nisu direktno usporedive. Tako 40. mjesto u 2015. godini ne predstavlja skok od 25 mjesta u odnosu na 2014. godinu, kada je Hrvatska bila pozicionirana na 65. mjesto. Rang iz 2015. godine usporediv s 39. mjestom iz 2014. godine (po novoj metodologiji), iz čega proizlazi da je u 2015. godini Hrvatska pala za jedno mjesto na rang listi zemalja, sudionica *Doing Business* istraživanja.

4.3. Distribucija kompetencija za donošenje i implementaciju policy odluka

Glavni akteri u formuliranju, donošenju i implementaciji policy okvira za djelovanje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj su:

Resorno ministarstvo (Ministarstvo poduzetništva i obrta do promjene ustrojstva Vlade kojim je ovo ministarstvo integrirano u **Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta**) (poduzetnistvo.gov.hr) nadležno je za kreiranje politika usmjerenih na razvoj malih i srednjih poduzeća i stvaranje povoljnog okruženja za poduzetništvo.

Hrvatska banka za obnovu i razvitak – HBOR

„Hrvatska banka za obnovu i razvitak je razvojna i izvozna banka Republike Hrvatske čija je osnovna zadaća poticanje razvitka hrvatskog gospodarstva. Kreditiranjem, osiguranjem izvoza od političkih i komercijalnih rizika, izdavanjem garancija te poslovnim savjetovanjem, HBOR gradi mostove između poduzetničkih ideja i njihovih ostvarenja s ciljem osnaživanja konkurentnosti hrvatskog gospodarstva.“ (www.hbor.hr)

Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije – HAMAG-BICRO

„Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije nastala je 2014. godine spajanjem Hrvatske agencije za malo gospodarstvo i investicije (HAMAG INVEST) i Poslovno-inovacijske agencije Republike Hrvatske (BICRO) u cilju kreiranja jedinstvenog sustava koji će poduzetnicima pružiti podršku kroz sve razvojne faze njihovog poslovanja – od istraživanja i razvoja ideje pa sve do komercijalizacije i plasmana na tržište. Djelatnost Agencije obuhvaća poticanje osnivanja i razvoja subjekata malog gospodarstva, poticanje ulaganja u malo gospodarstvo, financiranje poslovanja i razvoja subjekata malog gospodarstva kreditiranjem i davanjem jamstva subjektima malog gospodarstva za odobrene kredite od strane kreditora, kao i davanjem potpora za istraživanje, razvoj i primjenu suvremenih tehnologija. Djelatnosti HAMAG-BICRO-a u nadležnosti su Ministarstva poduzetništva i obrta.“ (www.hamagbicro.hr)

Hrvatska udruga poslodavaca – HUP

„Hrvatska udruga poslodavaca osnovana je 1993. godine kao dobrovoljna, neprofitna i neovisna udruga poslodavaca koja štiti i promiče prava i interese svojih članova. Osnovala ju je grupa uglednih hrvatskih gospodarstvenika koji su prepoznali snagu zajedničkog djelovanja te ulogu udruge poslodavaca u tripartitnim odnosima. Utemeljena na principu dobrovoljnog članstva i na načelima demokratskog zastupanja i očitovanja volje njezinih članova, udruga promiče poduzetnički duh i poduzetnička prava i slobode.“ (www.hup.hr)

Hrvatska gospodarska komora – HGK (www.hgk.hr) – je neprofitno, nevladino udruženje svih aktivnih pravnih osoba u Hrvatskoj čije članstvo je obavezno, a čini ga 98,06% malih poduzeća, 1,52% srednjih i 0,42% velikih poduzeća. U sustavu HGK od 2012. godine djeluje **Sektor za industriju i IT** u sklopu kojeg djeluje **Odjel za poduzetništvo i inovacije**.

„Aktivnosti i usluge Odjela usmjerene su na pružanje pravodobne i točne informacije te pomoći i podrške svakom poduzetniku. Odjel će samostalno ili u suradnji sa drugim Odjelima i sektorima unutar HGK, te vanjskim partnerima, raditi na sljedećim aktivnostima usmjerenim ka unaprijeđenju rada i poslovanja tvrtki: definiranje mjera kojima bi se unaprijedila poduzetnička klima u RH; praćenje i analize rezultata poslovanja malog i srednjeg poduzetništva, zastupanje interesa i pružanje stručne pomoći članicama pri financiranju poduzetničkih projekata, savjetovanje oko apliciranja na programe potpora malom i srednjem poduzetništvu.“ (www.hgk.hr)

Hrvatska obrtnička komora – HOK (www.hok.hr) – je samostalna stručno-poslovna organizacija obrtnika osnovana radi promicanja, usklađivanja i zastupanja zajedničkih interesa obrtništva. Članstvo u HOK-u je obvezno, a organizacija djeluje kroz 20 područnih komora, 116 udruženja obrtnika, te 18 sekcija i cehova.

Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva

CEPOR je neprofitna organizacija osnovana 2001. godine temeljem Sporazuma između Republike Hrvatske i Instituta Otvoreno društvo-Hrvatska, od strane 10 institucionalnih osnivača lidera u svojim područjima djelovanja – od akademske zajednice do udruženja gospodarstvenika, razvojnih agencija i poduzetničkih centara. Misija CEPORa je utjecati na javno-političko okruženje naglašavajući ključnu ulogu poduzetništva, te malih i srednjih poduzeća u razvoju hrvatskog gospodarstva. **CEPRA – Centar za obiteljska poduzeća i prijenos poslovanja** je dio CEPORa, a predstavlja informativni, savjetodavni i edukativni centar usmjeren na pružanje podrške obiteljskim i drugim malim i srednjim poduzećima u području prijenosa poslovanja i drugih specifičnih izazova vezanih uz upravljanje obiteljskim poduzećima. (www.cepor.hr)

4.4. Prepreke razvoja sektora malih i srednjih poduzeća kroz prizmu međunarodnih istraživanja

Kvaliteta poslovne okoline i njen utjecaj na konkurentnost nacionalnog gospodarstva predmet su brojnih svjetskih istraživanja. Istraživanja u koje je uključena i Hrvatska već niz godina ukazuju na kontinuiranost sljedećih prepreka za razvoj sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj:

- administrativne prepreke, naročito one vezane uz dugotrajne i skupe procedure za pokretanje i likvidaciju poduzeća
- neefikasnost pravosuđa
- dugotrajne procedure registracije vlasništva
- nedostatnost obrazovnih sadržaja za izgradnju poduzetničkih kompetencija
- nerazvijenost neformalnih oblika financiranja pokretanja i rasta poslovnih pothvata.

Višegodišnja prisutnost istih prepreka ukazuje na nedostatak dugoročnih strukturnih reformi potrebnih da se potakne produktivnost i poduzetništvo radi pokretanja ekonomskog rasta, o kojem ovisi i standard građana i smanjenje nezaposlenosti.

GEM - Global Entrepreneurship Monitor istraživanje prati povezanost između okvira poduzetničkih³¹ uvjeta i poduzetničke aktivnosti na individualnoj razini. Rezultati GEM istraživanja u Hrvatskoj, od početka provedbe istraživanja 2002. godine, kao najslabije komponente poduzetničkog ekosistema identificiraju: *vladine politike prema regulatornom okviru, poduzetničko obrazovanje i prijenos rezultata istraživanja u sektor malih i srednjih poduzeća*. Navedene komponente u svim godinama provedbe GEM istraživanja u Hrvatskoj ocijenjene su najniže zbog čega se mogu smatrati ključnim preprekama razvoja poduzetničke aktivnosti.

31 Okvir poduzetničkih uvjeta uključuje raspoloživost financijskih resursa za pokretanje poslovnog pothvata, vladine politike i programe za poticanje poduzetničkih pothvata, kvalitetu obrazovanja i treninga za poduzetnike, otvorenost unutarnjeg tržišta i konkurentnost, transfer rezultata istraživanja i razvoja, pristup fizičkoj infrastrukturi, kao i kulturne i društvene norme.

Izvešće o globalnoj konkurentnosti³² koje provodi Svjetski gospodarski forum (*World Economic Forum*) mjeri nacionalnu konkurentnost država definiranu kao skup institucija, politika i faktora koji određuju razinu produktivnosti i razinu blagostanja građana. *Izvešće o globalnoj konkurentnosti 2015.-2016.* Hrvatsku pozicionira na 77. mjesto od 140 zemalja uključenih u istraživanje (kao i u 2014. godini, tablica 23). Na vrhu ljestvice je kao i 2014. godine Švicarska, a iza nje nepromijenjene pozicije države Singapur i SAD.

U 2015. godini pada ocjena faktora konkurentnosti makroekonomskog okruženja u Hrvatskoj i to za 40 mjesta u razdoblju od dvije godine (sa 67. mjesta u 2013. godini na 107. mjesto u 2015. godini). Također, zabilježen je pad ocjena razvijenosti financijskog tržišta (sa 74. mjesta u 2014. godini na 88. u 2015. godini)³³, dok je porast zabilježen u područjima visokog obrazovanja i treninga, efikasnosti tržišta rada, tehnološke spremnosti i inovacija.

Tablica 23: Rezultati Izvešća o globalnoj konkurentnosti 2015.-2016. - Hrvatska i referentne zemlje

Zemlja	Rang 2015.	Rang 2014.	Promjena	
Poljska	41.	43.	↗	+2
Češka	31.	37.	↗	+6
Bugarska	54.	54.	→	0
Slovenija	59.	70.	↗	+11
Mađarska	63.	60.	↘	-3
Crna Gora	70.	67.	↘	-3
Makedonija	60.	63.	↗	+3
Hrvatska	77.	77.	→	0
Rumunjska	53.	59.	↗	+6
Slovačka	67.	75.	↗	+8
Bosna i Hercegovina	111.	-	-	-
Albanija	93.	97.	↗	+4
Srbija	94.	94.	→	0

Izvor: *Izvešće o globalnoj konkurentnosti 2015.-2016.*, Svjetski gospodarski forum / Nacionalno vijeće za konkurentnost, 2015.

U odnosu na *Izvešće* iz prethodne godine, Slovenija je ostvarila napredak za 11 mjesta, Češka 6, Makedonija 3, Rumunjska 6 i Poljska 2 mjesta. Prema rezultatima *Izvešća o globalnoj konkurentnosti 2015.-2016.* Bugarska, Grčka i Srbija zadržale su se na istim pozicijama kao i 2014. godine, a Mađarska i Crna Gora zabilježile su pad za 3 mjesta.

32 Metodologija Svjetskog gospodarskog foruma temelji se na analizi perceptivnih podataka dobivenih kroz istraživanje mišljenja gospodarstvenika i javno dostupnim statističkim pokazateljima o 12 faktora konkurentnosti koji uključuju: institucije, infrastrukturu, makroekonomsko okruženje, zdravlje i osnovno obrazovanje, visoko obrazovanje i trening, efikasnost tržišta rada, efikasnost tržišta roba, tehnološku spremnost, poslovnu sofisticiranost, inovativnost, veličinu tržišta i financijsko tržište.

33 "Izvešće o globalnoj konkurentnosti 2015.-2016.: Pozicija Hrvatske", Nacionalno vijeće za konkurentnost, Zagreb, 2015.

Indeks percepcije korupcije - istraživanje koje provodi *Transparency International* (www.transparency.hr) definira rang listu zemalja sudionica istraživanja, prema ocjeni o raširenosti korupcije, odnosno mjeri stupanj percepcije korupcije u javnom sektoru i među dužnosnicima. Indeksom percepcije korupcije ocjenjuju se sve razine rada tijela javne vlasti, a ispitanici su poslovni ljudi i analitičari. Indeksom percepcije korupcije u 2016. godini obuhvaćeno je 176 zemalja svijeta, među kojima je Hrvatska rangirana na 55. mjesto s ostvarenih 49 bodova (0 predstavlja potpunu korupciju, a 100 bez korupcije). U odnosu na prethodnu godinu, ovaj rezultat predstavlja pad za 5 mjesta, odnosno 2 boda.

Prema istraživanju, najmanje korumpirane zemlje su Danska (90 bodova), Novi Zeland (89 bodova) i Finska (88 bodova), dok su najkorumpiranije Južni Sudan (11 bodova) i Somalija (10 bodova). Prosječna vrijednost indeksa u Europskoj uniji je 43 boda, što ukazuje na veliku zastupljenost korupcije u javnom sektoru pojedinih zemalja. *Transparency International* kao razlog tome navodi problem nejednakosti i jačanje populizma u svijetu. Prema rezultatima istraživanja u 2016. godini *Transparency International* Hrvatska smatra da se Hrvatska mora okrenuti vlastitim snagama u prevenciji borbe protiv korupcije.

5. Pristup financijskim sredstvima

Raspoloživost različitih vrsta izvora financiranja pokretanja, rasta i razvoja poduzetničke aktivnosti u Hrvatskoj vrlo je ograničena. Iako osiguravanje lakšeg pristupa financijskim sredstvima predstavlja jedan od glavnih ciljeva nacionalne Strategije razvoja poduzetništva 2013.-2020., tržište novca za poduzetničke projekte u Hrvatskoj još uvijek se može opisati kao tradicionalno, uz dominantno prisutne kredite banaka i kreditnih unija, te Vladine programe poticaja i subvencionirane kreditne linije. Mogućnosti financiranja malih i srednjih poduzeća putem fondova rizičnog kapitala i neformalnih oblika financiranja (poslovni anđeli) koji su pogodniji za rizičnije poduzetničke pothvate u fazi pokretanja ili brzog rasta, još uvijek su nedovoljno razvijene.

Dostupnost netradicionalnih izvora financiranja prati GEM istraživanje, kroz ocjenu percepcije o raspoloživosti istih na skali od 1 do 5, gdje ocjena 5 ukazuje da postoji dovoljno dioničkih fondova, financiranja dugova, vladinih subvencija, privatnih investitora, fondova rizičnog kapitala te dostupnost inicijalne javne ponude dionica (IPO). U Hrvatskoj je raspoloživost netradicionalnih izvora financiranja za mala i srednja poduzeća u svim godinama provedbe GEM istraživanja, od 2002. godine ocijenjena ocjenama nižim od 3, što ukazuje na konzistentno slabu i ograničenu dostupnost financijskih sredstava, ali i neučinkovitost mjera koje su poduzimale vlade u proteklom razdoblju za unapređenje kvalitete poduzetničkog okruženja u pogledu pristupa financijskim sredstvima. U odnosu na 2014. godinu, ocjena financijske podrške u 2015. godini pala je s 2,3 na 2,0, što je ponovno ispod prosječne ocjene EU zemalja od 2,7, i prosječne ocjene svih zemalja koje sudjeluju u GEM istraživanju koja iznosi 2,5 (tablica 24).

Tablica 24: Percepcija o raspoloživosti netradicionalnih izvora financiranja u 2014. i 2015. godini

	Ocjena 5 pokazuje:	2014.			2015.		
		GEM prosjek	EU prosjek	Hrvatska	GEM prosjek	EU prosjek	Hrvatska
Financijska podrška	Postoji dovoljno dioničkih fondova, financiranja dugova, vladinih subvencija, privatnih investitora, fondova rizičnog kapitala; dostupnost inicijalne javne ponude dionica (IPO)	2,5	2,7	2,3	2,5	2,7	2,0

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2016.

Pored GEM istraživanja, ocjenu kvalitete tržišta novca za poduzetničke aktivnosti daje i Europska komisija kroz *SBA Fact Sheet* te Svjetska banka kroz *Doing Business* istraživanje.

Doing Business istraživanje prati ocjenu kvalitete regulatorne okoline koja se odnosi na tržište kredita kroz tri komponente: tržište kredita, registraciju vlasništva i zaštitu investitora (tablica 25).

Tablica 25: Pokazatelji o kvaliteti regulatorne okoline relevantne za tržište kredita za 2015. godinu - iz istraživanja Doing Business 2016

Regulatorno područje	Pokazatelj			
	Hrvatska	Najbolji indikator (zemlja)*	Njemačka	Slovenija
Tržište kredita				
Indeks snage zakonskih prava (0-12)	5	12	6	3
Indeks dubine kreditnih informacija (0-8)	6	8	8	4
Pokrivenost javnog registra (% odraslih)	0	100 (Portugal)	1,6	3,1
Pokrivenost privatnog registra (% odraslih)	100	100	100	100
Registracija vlasništva				
Broj procedura	5	1	5	5
Vrijeme (dani)	62	1	39	49,5
Troškovi (% od vrijednosti imovine)	5	0 (Saudijska Arabija)	6,7	2
Zaštita investitora				
Indeks jačine zaštite manjinskih ulagača (0-10)	6,5	8,3 (Novi Zeland)	6	7,5
Indeks otkrivanja podataka ** (0-10)	3	10	5	5

Izvor: *Doing Business 2016, Economy Profile Croatia, Economy Profile Slovenia, Economy Profile Germany, International Bank for Reconstruction and Development /World Bank*

* U slučaju kada nije navedena zemlja, znači da navedeni indikator ima više zemalja.

** Indeks otkrivanja podataka odnosi se na zahtjeve za pregledom i odobrenjem transakcija povezanih strana te na zahtjeve za objavljivanjem transakcija povezanih strana.

Ocjena tržišta kredita u *Doing Business* istraživanju temelji se na tri kriterija: indeksu snage zakonskih prava, indeksu dubine kreditnih informacija i pokrivenosti javnog registra. Prema navedenim kriterijima *Doing Business 2016* Hrvatsku pozicionira u 2015. godini na 70. mjesto od 189 zemalja koje su sudjelovale u istraživanju, što predstavlja pad u odnosu na prethodnu godinu kada je Hrvatska zauzela 61. mjesto. Važno je napomenuti da je u 2013. godini po istom kriteriju Hrvatska bila pozicionirana na 34. mjestu što ukazuje na značajan prostor za unapređenje sustava koji utječe na regulaciju tržišta kredita u Hrvatskoj.

Složenost registracije vlasništva, kao važan element regulatorne okoline koja se odnosi na tržište kredita, u *Doing Business* istraživanju procjenjuje se na temelju broja potrebnih procedura za registraciju vlasništva, potrebnog vremena registracije vlasništva i troškova registracije vlasništva. U usporedbi sa Slovenijom i Njemačkom, Hrvatska ima jednak broj procedura (5), ali značajno dulje vrijeme potrebno za registraciju vlasništva (62 dana u Hrvatskoj, u odnosu na 49,5 dana u Sloveniji i 39 dana u Njemačkoj). Smanjenje broja formalnih procedura nije dovoljno za unapređenje cjelokupnog procesa registracije vlasništva – potrebno je osigurati i odgovarajući kapacitet i efikasnost sustava za provedbu procedura vezanih uz registraciju vlasništva. Neefikasnost sustava ostavlja prostor za selektivnost u brzini rješavanja pojedinih zahtjeva temeljenu na koruptivnim radnjama, koja je u Hrvatskoj, prema rezultatima *Transparency International* istraživanja vrlo izražena³⁴.

34 Prema rezultatima istraživanja Indeks percepcije korupcije koje provodi *Transparency International* Hrvatska je u 2016. godini pozicionirana na 55. mjesto od ukupno 176 zemalja koliko je sudjelovalo u istraživanju (www.transparency.hr)

SBA Fact Sheet Croatia 2016³⁵, također konstatira (kao i GEM istraživanje) slabu diverzifikaciju izvora financiranja za mala i srednja poduzeća u Hrvatskoj te dominaciju bankarskih kredita. Uprkos većoj sklonosti banaka za kreditiranje malih i srednjih poduzeća³⁶ i dostupnosti Vladinih programa poticaja i subvencioniranih kreditnih linija, *SBA Fact Sheet izvješće* za Hrvatsku ukazuje da je pristup financijskim sredstvima za mala i srednja poduzeća u Hrvatskoj i dalje otežavajući faktor u poslovanju te da je kriza u proteklom razdoblju utjecala je na smanjenje sredstava alociranih na financiranje poduzetnika početnika kroz Vladine programe poticaja i subvencija. Kao ključne mjere Vlade Republike Hrvatske i njenih institucija u 2015. godini, u *SBA Fact Sheet Croatia 2016* navedene su sljedeće:

- *Regionalni fond rizičnog kapitala*, ukupne vrijednosti 40 milijuna EUR u čijoj implementaciji sudjeluje HAMAG BICRO;
- *Sniženje kamatnih stopa za nove investicijske projekte te Ukidanje ograničenja u kreditiranju* koje uvodi Hrvatska banka za obnovu i razvitak, kroz ukidanje restrikcija vezanih uz kreditiranje određenih poduzetničkih aktivnosti i privremeno smanjenje kamatne stope za jedan postotni poen;
- *Surađnja s bankama po modelu ugovora o okvirnom kreditu* – koju je inicirala Hrvatska banka za obnovu i razvitak, čime je uvedena jednostavnija i brža procedura odobrenja i isplate kredita na temelju ugovora s komercijalnim bankama;
- *Mikrokreditiranje – prvi korak u poduzetništvu* – program HAMAG BICROa koji osigurava mikrokredite za nove poduzetničke pothvate, s ukupno alociranim sredstvima od 670.000 EURa za ovu mjeru;
- *Program dodjele potpora male vrijednosti namijenjenih poboljšanju konkurentnosti i učinkovitosti malih i srednjih poduzeća u područjima s razvojnim posebnostima kroz informacijske i komunikacijske tehnologije*, koji je uvelo Ministarstvo poduzetništva i obrta. Cilj programa je pružiti podršku investicijama vezanim uz uvođenje novih ili unapređenje postojećih ICT rješenja u svrhu unapređenja poslovnih procesa;
- *Izgradnja proizvodnih kapaciteta malih i srednjih poduzeća i ulaganje u opremu, te Ulaganje u proizvodnu tehnologiju malih i srednjih poduzeća*, također predstavlja mjeru Ministarstva poduzetništva i obrta koju provodi u okviru Operativnog programa Konkurentnost i kohezija 2014.–2020. Cilj mjere je osigurati podršku za proširenje proizvodnih kapaciteta, diverzifikaciju proizvodnje i promjenu cjelokupnih proizvodnih procesa.

5.1. Banke

Bankarski krediti predstavljaju prevladavajući oblik financiranja poduzetničke aktivnosti u Hrvatskoj.

U 2015. godini nastavljen je pad ukupnog plasmana kredita banaka u odnosu na prethodne godine. Ukupan plasman banaka krajem 2015. godine iznosio je 275,4 milijardi kuna, što je smanjenje od 4,5 milijardi kuna ili 1,6% u odnosu na plasman kredita banaka ostvaren krajem 2014. godine, te smanjenje od 2,4% ili 7 milijardi kuna u odnosu na kraj 2013. godine kada je ukupan plasman iznosio gotovo 286,9 milijardi kuna (tablica 26).

35 Izvor: SBA Fact Sheet 2016 – Croatia, Europska komisija

36 Udio malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj kojima su banke odbile odobriti kredite u 2015. godini je 7%, što je značajno manje u odnosu na 2014. godinu kada je takvih poduzeća bilo 18%.

Tablica 26: Plasman kredita banaka u 2014. i 2015. godini (na kraju razdoblja, u milijunima kuna)

Korisnici kredita	2014.			2015.		
	Iznos	Udio %	Promjena % 2014./2013.	Iznos	Udio %	Promjena % 2015./2014.
Državne jedinice	43.017,4	15,4	-1,0	43.250,4	15,7	0,5
Trgovačka društva	104.781,2	37,4	-3,0	1000.999,3	36,7	-3,6
Stanovništvo	122.346,5	43,7	-1,0	120.426,6	43,7	-1,6
Ostali sektori	9.784,8	3,5	-17,2	10.745,6	3,9	9,8
Ukupno	279.929,8	100,0	-2,4	275.422,0	100,0	-1,6

Izvor: „Godišnje izvješće 2015.“, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2016.

U 2015. godini najveći pad u plasmanu kredita ostvaren je u segmentu financiranja trgovačkih društava, i to za 3,6% u odnosu na 2014. godinu. I dalje banke najveći dio kreditnog potencijala plasiraju prema stanovništvu, na koji je u 2015. godini alocirano 43,7% kreditnih sredstava, iako i taj segment u 2015. godini doživljava pad od 1,6% u odnosu na prethodnu godinu.

**Radionice za predstavnike financijskih institucija
na temu razvoja kompetencija važnih za unapređenje odnosa s klijentima – vlasnicima
malih i srednjih poduzeća**

u organizaciji CEPORA - Centra za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva

CEPOR je u 2016. godini nastavio s implementacijom programa jačanja kapaciteta banaka za pružanje kvalitetnije podrške klijentima iz sektora malih i srednjih poduzeća, koji je započeo 2014. godine. Tijekom veljače 2016. godine, uz financijsku podršku Europskog fonda za jugoistočnu Europu (EFSE – European Fund for Southeast Europe) organizirane su dvije radionice za predstavnike financijskih institucija na temu razvoja kompetencija važnih za unapređenje odnosa s klijentima – vlasnicima malih i srednjih poduzeća. Radionice je održao Simon Haslam, britanski konzultant i trener, koji na Poslovnoj školi Sveučilišta u Durhamu održava radionice za klijente i bankare Royal Bank of Scotland. Radionicama je prisustvovalo više od 40 zaposlenika banaka, većinom suradnika i savjetnika za poslovanje s malim i srednjim poduzećima.

Komercijalne banke u svojoj ponudi imaju različite vrste kredita za financiranje malih i srednjih poduzeća: kredite za financiranje izvoza, za obrtna sredstva, investicijske kredite, građevinske kredite, kredite za turističke usluge, hipotekarne kredite, kredite za specifične (zelene) djelatnosti (razvoj maslinarstva, razvoj vinarstva i vinogradarstva), kredite za financiranje solarnih sustava za proizvodnju električne i toplinske energije, kredite za početnike, kredite za dobavljače, kredite za poduzetnice i dr.

Uz navedenu ponudu financijskih proizvoda, većina komercijalnih banaka ima i dodatne linije financiranja koje se temelje na ugovorima o poslovnoj suradnji sa ministarstvima, HBOR-om, HAMAG-BICRO-m, jedinicama lokalne samouprave, gradovima, županijama, te međunarodnim financijskim institucijama (EBRD - Europska banka za obnovu i razvoj, EIB - Europska investicijska banka, CEB – Razvojna banka Vijeća Europe, EFSE – Europski fond za Jugoistočnu Europu, EIF – Europski investicijski fond i dr.).

Odobranje dugoročnih i kratkoročnih kredita za mala i srednja poduzeća u Hrvatskoj se uglavnom temeljilo na sljedećim uvjetima financiranja:

Dugoročni krediti

Iznos: pretežito od 37.000,00 kn, maksimalni iznos kredita nije ograničen i ovisi o konkretnom investicijskom projektu i kreditnoj sposobnosti klijenta
Trajanje: do 15 godina
Kamata: dogovorna
Osiguranje: 1:1 -1:1,5; mjenice, zadužnice, depoziti

Kratkoročni krediti

Iznos: pretežito od 10.000,00 kn do 150.000,00 kn, ovisno o kreditnoj sposobnosti klijenta
Trajanje: do 12 mjeseci
Kamata: dogovorna
Osiguranje: depozit, zalog komisionih plasmana, zalog vrijednosnih papira, mjenice, zadužnice

Tablica 27 prikazuje uvjete odobravanja dugoročnih i kratkoročnih kredita malim i srednjim poduzećima prema ponudi banaka u Hrvatskoj koje su, za potrebe izrade *Izvešća o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2016.*, dostavile CEPORu informacije o svojoj ponudi i uvjetima.

Tablica 27: Ponuda kreditiranja malih i srednjih poduzeća - Erste&Steiermärkische Bank d.d. i Zagrebačka banka d.d.

Vrsta kredita	Namjena kredita	Maksimalni iznos	Kamatna stopa	Rok povrata
Erste&Steiermärkische Bank d. d.				
Okvirni kredit	Fleksibilno povlačenje potrebnih likvidnih sredstava, a koristi se po načelu okvirnog kredita po tekućim računima građana. Služi za financiranje povremenih potreba za dodatnim obrtnim sredstvima te za povremeno održavanje likvidnosti.		Ugovorena kamata plaća se samo na iznos sredstava u korištenju.	Do 12 mjeseci
Revolving kredit	Financiranje povremenih potreba za dodatnim obrtnim sredstvima, za povremeno održavanje likvidnosti te financiranje izvoznih poslova i pripreme izvoza.			Do 12 mjeseci
Kredit za financiranje tekućeg poslovanja	Održavanje likvidnosti (npr. isplata plaća, plaćanje dobavljačima...) Financiranje potreba za obrtnim sredstvima Financiranje izvoznih poslova i pripreme izvoza	Ovisno o bonitetu korisnika kredita	Ovisno o bonitetu korisnika kredita	Do 12 mjeseci / Do 150 dana
Kratkoročni limit	Limit unutar kojeg se klijentu mogu odobravati sve vrste proizvoda s rokom dospeljaca do 12 mjeseci koji su definirani ugovorom.			Do 12 mjeseci
Kredit za financiranje tekućeg poslovanja, revolving i pripreme izvoza uz policu osiguranja HBOR-a	Financiranje izvoznih poslova i pripreme izvoza			Do 12 mjeseci
Kredit u suradnji s HBOR-om - kreditiranje pripreme izvoza	Financiranje obrtnih sredstava namijenjenih pripremi proizvodnje za izvoz		Od 3% godišnje	Do 12 mjeseci
Kredit u suradnji s HBOR-om - kreditiranje pripreme turističke sezone	Financiranje pripreme turističke sezone tekuće godine	Maksimalno do 10.000.000,00 kn	Promjenjiva, tromjesečni EURIBOR + 3,75%	Dvije jednake rate - 15.10. i 15.11. tekuće godine
Kredit u suradnji s HBOR-om - Likvidnost	Podmirenje obveza prema dobavljačima, financijskim institucijama, državi te za podmirenje drugih kratkoročnih obveza.	Ovisno o raspoloživim sredstvima HBOR-a, mišljenju poslovne banke te o mogućnosti korištenja potpore male vrijednosti	4% godišnje	3 ili 6 mjeseci
Kratkoročno financiranje				

Kratkorotčno financiranje		Dugoročno financiranje	
Kredit i u suradnji s HBOR-om - Priprema poljoprivredne proizvodnje	Kreditiranje obrtnih sredstava potrebnih za nesmetano odvijanje poljoprivredne proizvodnje za tekuću proizvodnju (kupnja sirovina, repromaterijala i ostalog) te za otkup poljoprivrednih proizvoda.	Minimalno 50.000,00 kn, a maksimalan iznos ovisi o raspoloživim sredstvima HBOR-a	3% godišnje
Kredit i u suradnji s EBRD-om	Financiranje tekuće likvidnosti	Maksimalno 11.100.000,00 kn po kreditu, maksimalno 25.900.000,00 kn po korisniku	Ovisno o bonitetu korisnika kredita
Kredit i u suradnji s Bjelovarsko-bilogorskom županijom za kreditiranje u poljoprivredi	Financiranje nabave repromaterijala za sjetu povrtlarskih kultura	Do 1.000.000,00 kn	Fiksna, do 6,3% godišnje
Poduzetnički starter	Program namijenjen nezaposlenim osobama koje žele krenuti u poduzetništvo, odnosno poduzetnicima-početnicima koji su unutar posljednje dvije godine pokrenuli vlastito poslovanje. Podrazumijeva besplatnu podršku na putu oblikovanja i realizacije poslovne ideje, a uključuje online edukacije; alate, uputstva i savjetovanje za izradu poslovnog plana te financiranje.	Ovisno o projektu i klijentu	Ovisno o projektu i klijentu
Investicijski kredit	Ulaganje u modernizaciju i/ili proširenje poslovanja, diversifikaciju granskih i proizvodnih postrojenja, poslovne i skladišne prostore, građevinska zemljišta, vozni park, plovila i ostala osnovna sredstva.	Do 80% ukupne vrijednosti investicije	Do 10 godina
Kredit za trajna obrtna sredstva	Dugoročno financiranje obrtnih sredstava. Moguće je financiranje nabavke repromaterijala, priprema i održavanje poljoprivredne proizvodnje, financiranje PDV-a iz investicije te financiranje ulaganja u trajna obrtna sredstva namijenjena proširenju izvoznih aktivnosti.	Ovisno o bonitetu korisnika kredita	Ovisno o bonitetu korisnika kredita
Agrofinanciranje	Podmirivanje tekućih troškova poljoprivredne proizvodnje te ulaganje u zemljište, građevinske i/ili poslovne objekte, opremu i uređaje, podizanje dugogodišnjih nasada ili nabavu osnovnog stada. Moguće i kreditiranje projekata koji će se sufinancirati iz sredstava EU.	Ovisno o bonitetu korisnika kredita	Ovisno o bonitetu korisnika kredita

Dugoročno financiranje						
Kredit kupcu (Buyer's Credit)	Kreditiranje izvoza hrvatskih roba i usluga osim potrošnih dobara sukladno pravilima utvrđenim OECD konsenzusom.	Ovisno o bonitetu korisnika kredita			Do 10 godina, do 15 godina ako se radi o energetskej učinkovitosti ili OIE	
Kredit dobavljaču (Supplier's Credit)	Kreditiranje izvoza hrvatskih roba i usluga osim potrošnih dobara sukladno pravilima utvrđenim OECD konsenzusom.				Do 10 godina, do 15 godina ako se radi o energetskej učinkovitosti ili OIE	
Turistički kredit	Kupnja ili izgradnja novih odnosno adaptacija, dogradnja ili rekonstrukcija postojećih turističkih kapaciteta, nabavka plovila ili druge opreme u svrhu turističkog iznajmljivanja.	Ovisi o visini investicije i vlastitog učešća		Ovisno o bonitetu korisnika kredita	Do 15 godina	
Kredit u suradnji s EIB-om	Dugoročno financiranje obrtnih sredstava i investicijskih projekata.	Do 92.500.000,00 kn			Do 12 godina	
Kredit u suradnji s EBRD-om	Dugoročno financiranje obrtnih sredstava ili investicijskih projekata.	Maksimalno 11.100.000,00 kn po kreditu, maksimalno 25.900.000,00 kn po korisniku			Do 5 godina	
Kredit u suradnji s EBRD-om TFP program	Financiranje uvoza, izvoza i lokalne distribucije.	Ovisno o bonitetu korisnika kredita			Do 3 godine	
Kredit u suradnji s MINPO i županijama te Gradom Zagrebom – Mjera 1 Kreditom do konkurentnosti	Dugoročno financiranje kupnje, izgradnje, uređenja ili proširenja gospodarskih objekata, kupnje nove opreme, obrtnih sredstava.	Do 5.000.000,00 kn		3M EURIBOR + 4,5% do 3M EURIBOR + 6%	Do 10 godina	
Kredit za financiranje tekućeg poslovanja, revolving i pripreme izvoza uz policu osiguranja HBOR-a	Financiranje izvoznih poslova i pripreme izvoza.	Ovisno o bonitetu korisnika kredita		Ovisno o bonitetu korisnika kredita	Do 2 godine	

Dugoročno financiranje			
Kredit u suradnji s HBOR-om - kreditiranje gospodarstva	Dugoročno financiranje osnovnih i trajnih obrtnih sredstava.	Najviši iznos kredita nije ograničen (ovisi o konkretnom investicijskom projektu i kreditnoj sposobnosti klijenta)	2% ili 3% godišnje Do 12 godina
Kredit u suradnji s HBOR-om - kreditiranje turističkog sektora	Dugoročno financiranje osnovnih i trajnih obrtnih sredstava.		2% ili 4% godišnje Do 17 godina
Kredit u suradnji s HBOR-om - kreditiranje komunalne infrastrukture	Dugoročno financiranje osnovnih i trajnih obrtnih sredstava.		4% godišnje Do 15 godina
Kredit u suradnji s HBOR-om - kreditiranje razvika malog i srednjeg poduzetništva	Dugoročno financiranje osnovnih i trajnih obrtnih sredstava.	Od 80.000,00 kn do 8.000.000,00 kn	2% ili 4% godišnje Do 12 godina
Kredit u suradnji s HBOR-om - Okvirni kredit za obrtna sredstva i investicijska ulaganja	Dugoročno kreditiranje ulaganja u obrtna sredstva malih i srednjih korisnika.	Do 8.000.000,00 kn	4% - 4,5% godišnje Do 12 godina
Kredit u suradnji s HBOR-om - EU projekti privatnog sektora	Kreditiranje projekata privatnog sektora koji se sufinanciraju sredstvima Europskih strukturnih i investicijskih fondova.	Minimalno 80.000,00 kn, maksimalni iznos kredita nije ograničen	Minimalno 3% godišnje Do 15 godina
Kredit u suradnji s HBOR-om - EU projekti ruralnog razvoja, ribarstva i vinske omotnice	Kreditiranje ulaganja sukladno investiciji koja se prijavljuje temeljem natječaja iz izvora nekog od navedenih EU poljoprivrednih i ribarstvenih fondova.	Minimalno 80.000,00 kn, maksimalni iznos kredita nije ograničen	Minimalno 3% godišnje Do 15 godina
Kredit u suradnji s HBOR-om - Nova proizvodnja	Dugoročno financiranje osnovnih sredstava - zemljišta, građevinskih objekata, opreme i uređaja te troškova ishodjenja certifikata.	Iznos kredita ovisi o o HBOR-ovim mogućnostima financiranja, konkretnom investicijskom projektu, kreditnoj sposobnosti korisnika kredita te vrijednosti i kvaliteti ponuđenih instrumenata osiguranja	2% ili 3% godišnje Do 14 godina
Kredit u suradnji s HBOR-om - Poduzetnici početnici	Dugoročno kreditiranje osnovnih sredstava materijalne i nematerijalne imovine i trajnih obrtnih sredstava do 30% ukupnog iznosa kredita.	Od 80.000,00 kn do 1.800.000,00 kn	2% godišnje Do 14 godina

Dugoročno financiranje					
Kreditni u suradnji s HBOR-om - Poduzetništvo mladih	Dugoročno kreditiranje osnovnih sredstava materijalne i nematerijalne imovine i trajnih obrtnih sredstava do 30% ukupnog iznosa kredita.	Od 80.000,00 kn do 700.000,00 kn	2% godišnje	Do 12 godina	
Kreditni u suradnji s HBOR-om - Poljoprivreda	Dugoročno kreditiranje osnovnih sredstava i trajnih obrtnih sredstava do 30% ukupnog iznosa kredita	Od 80.000,00 kn do 3.500.000,00 kn	2% ili 4% godišnje	Do 14 godina	
Kreditni u suradnji s HBOR-om - Pronalasci	Dugoročno kreditiranje osnovnih sredstava i trajnih obrtnih sredstava do 30% ukupnog ulaganja.	Minimalno 80.000,00 HRK, maksimalni iznos kredita nije ograničen	2% ili 4% godišnje	Do 14 godina	
Kreditni u suradnji s HBOR-om - Restrukturiranje	Ulaganja koja su usmjerena na promjenu ročnosti izvora sredstava u bilanci gospodarskih subjekata.	Iznos kredita ovisi o HBOR-ovim mogućnostima financiranja, konkretnom investicijskom programu, kreditnoj sposobnosti korisnika kredita, vrijednosti i kvaliteti ponuđenih instrumenata osiguranja	4% godišnje	Do 10 godina	
Kreditni u suradnji s HBOR-om - Trajna obrtna sredstva	Dugoročno kreditiranje ulaganja u trajna obrtna sredstva za osnaženje poslovanja.	Iznos kredita ovisi o raspoloživim sredstvima HBOR-a, mišljenju poslovne banke, kreditnoj sposobnosti korisnika kredita, potrebama korisnika za trajnim obrtnim sredstvima te mogućnosti korištenja državne potpore male vrijednosti	4% godišnje	Od 2 do 6 godina	
Kreditni u suradnji s HBOR-om - Žene poduzetnice	Dugoročno kreditiranje osnovnih sredstava materijalne i nematerijalne imovine i trajnih obrtnih sredstava do 30% ukupnog iznosa kredita.	Od 80.000,00 kn do 700.000,00 kn	2% godišnje	Do 12 godina	

Dugoročno financiranje		Do 5.000.000,00 kn	3M EURIBOR + 5,5%	Do 10 godina
Kreditni u suradnji s Gradom Bjelovarom "Bjelovarski poduzetnik 2016."	Dugoročno financiranje kupnje, izgradnje, uređenja ili proširenja gospodarskih objekata, nabava opreme ili pojedinih dijelova opreme, obrtnih sredstava.	Do 5.000.000,00 kn	3M EURIBOR + 5,5%	Do 10 godina
Kreditni u suradnji s Gradom Bakrom po Programu razvoja poduzetništva u 2016. godini	Dugoročno financiranje kupnje, izgradnje, uređenja ili proširenja poslovnih objekata, nabava opreme ili pojedinih dijelova opreme, nabava prijevoznih sredstava potrebnih za obavljanje djelatnosti te nabava plovila u funkciji poduzetništva.	Do 500.000,00 kn	Fiksna, 5,9% godišnje	Do 10 godina
Kreditni u suradnji s Gradom Rabom po Programu kreditiranja poduzetnika na području Grada Raba u 2016. godini	Dugoročno financiranje kupnje, izgradnje, uređenja ili proširenja gospodarskih objekata, nabava opreme ili pojedinih dijelova opreme te radnih strojeva, obrtnih sredstava.	Do 750.000,00 kn	Fiksna, 6% godišnje	Do 10 godina
Kreditni u suradnji s Gradom Siskom po Programu Sisački poduzetnik 2017.	Dugoročno financiranje ulaganja u gospodarske objekte i opremu te financiranje obrtnih sredstava.	Do 4.000.000,00 kn	Fiksna, 5,5% godišnje	Do 10 godina
Kreditni u suradnji sa Sisačko-moslavačkom županijom "Poduzetnički krediti - 2016."	Dugoročno financiranje osnovnih sredstava te obrtnih sredstava.	Iznos kredita ovisi o kvaliteti poduzetničkog projekta i kreditnoj sposobnosti poduzetnika te mogućnosti korištenja državne potpore	6,5% godišnje fiksno za ročnost do 5 godina, 3M EURIBOR + 5% za ročnost do 10 godina	Do 10 godina
Kreditni u suradnji sa Osječko-baranjskom županijom "Kreditiranje obrtnih sredstava"	Dugoročno kreditiranje tekuće likvidnosti i trajnih obrtnih sredstava.	Do 200.000,00 kn	Fiksna, 5,9% godišnje	Do 4 godine
Kreditni u suradnji s Primorsko-goranskom županijom "Poduzetnik u PGŽ u 2016."	Dugoročno kreditiranje kupnje, izgradnje, uređenja ili proširenja gospodarskih objekata, nabava opreme ili pojedinačnih dijelova opreme, obrtnih sredstava.	Do 3.000.000,00 kn	Fiksna, 5,9% godišnje	Do 10 godina
Kreditni u suradnji s Primorsko-goranskom županijom "Poduzetnik u turizmu 2016."	Dugoročno kreditiranje za kupnju, izgradnju, uređenje, modernizaciju ili proširenje smještajnih (ugostiteljskih) kapaciteta, za nabavu opreme ili pojedinih dijelova opreme, obrtnih sredstava.	Do 1.000.000,00 kn	Fiksna, 5,9% godišnje	Do 10 godina
Zagrebačka banka				
Kratkoročni kredit za poslovno financiranje	Financiranje sezonskih poslova, ugovorenih poslova za isporuku roba i usluga, potreba za obrtnim sredstvima, ulaganja u poljoprivredu te refinanciranje kredita istih namjena.	Ovisno o kreditnoj sposobnosti korisnika kredita	Promjenjiva	Do 12 mjeseci

Kratkoročno financiranje		Promjenjiva		
Kratkoročni nenamjenski mikroredit	Nenamjenski.	Do 150.000,00 kn		
Kredit za razvoj turističke djelatnosti	Financiranje pripreme turističke sezone tekuće godine te ostalih ulaganja u turizmu.	Najmanje 18.500,00 kn, a najveći iznos ovisi o kreditnoj sposobnosti korisnika kredita		
Agrokrediti za poljoprivrednike	Kupnja poljoprivrednog i građevinskog zemljišta, izgradnja i proširenje objekata, nabava opreme, strojeva i poljoprivredne mehanizacije, kupnja sjemena, gnojiva i zaštitnih sredstava, kupnja osnovnog stada i podizanje trajnih nasada.	Ovisno o kreditnoj sposobnosti korisnika kredita		
Kreditiranje u suradnji s EBRD-om – financiranje poslovnih subjekata	Za obrtna sredstva i druge kratkoročne potrebe.	Minimalno 37.000,00 kn, maksimalno 11.100.000,00 kn za mala i srednja poduzeća te 37.000.000,00 kn za velika poduzeća		Do 12 mjeseci
Kreditiranje u suradnji sa EBRD-om – energetska učinkovitost i obnovljivi izvori energije	Investicije za poboljšanje energetske učinkovitosti, investicije u obnovljive izvore energije te u energetsku obnovu zgrada.	Do 14.800.000,00 kn		
Kreditiranje članova Hrvatske obrtničke komore	Financiranje sezonskih poslova, ugovorenih poslova za isporuku roba i usluga, potreba za obrtnim sredstvima, podmirenja dugovanja prema Hrvatskoj obrtničkoj komori.	Ovisno o kreditnoj sposobnosti korisnika kredita		
Kreditiranje u suradnji s EFSE -om	Za obrtna sredstva i druge kratkoročne potrebe.	Do 740.000,00 kn		
Dugoročni investicijski kredit	Kupnja zemljišta, uređenje infrastrukture i izgradnja objekata za obavljanje djelatnosti ili u svrhu proširenja djelatnosti, nabava opreme, strojeva, poljoprivredne mehanizacije i vozila, kupnja osnovnog stada i ostala ulaganja u poljoprivredi.	Ovisno o kreditnoj sposobnosti korisnika kredita		Od 5 do 10 godina
Kredit za financiranje trajnih obrtnih sredstava	Financiranje trajnih obrtnih sredstava.			Do 3 godine
Dugoročni nenamjenski mikroredit	Nenamjenski.	Do 150.000,00 kn		Do 7 godina

Dugoročno financiranje				Do 7 godina
Hipotekarni kredit	Nenamjenski.	Od 37.000,00 kn do 518.000,00 kn		Do 7 godina
Kredit za razvoj turističke djelatnosti	Kupnja, izgradnja, uređenje ili adaptacija turističkih kapaciteta, kupnja plovila i opreme za iznajmljivanje te refinanciranje kredita iste namjene.	Najmanje 18.500,00 kn, a najveći iznos ovisi o kreditnoj sposobnosti korisnika kredita		Do 15 godina
Agrokrediti za poljoprivrednike	Kupnja poljoprivrednog i građevinskog zemljišta, izgradnja i proširenje objekata, nabava opreme, strojeva i poljoprivredne mehanizacije, kupnja sjemena, gnojiva i zaštitnih sredstava, kupnja osnovnog stada i podizanje trajnih nasada.	Ovisno o kreditnoj sposobnosti korisnika kredita		Do 15 godina
Program početnik – kredit poduzetnicima u odabranim profesijama	Kupnja zemljišta, uređenje infrastrukture i izgradnja objekata za obavljanje djelatnosti ili u svrhu proširenja djelatnosti, nabava opreme, prijevoznih sredstava te ICT opreme.	Od 37.000,00 kn do 1.850.000,00 kn		Do 25 godina
Program senior - kredit poduzetnicima u odabranim profesijama	Kupnja zemljišta, uređenje infrastrukture i izgradnja objekata za obavljanje djelatnosti ili u svrhu proširenja djelatnosti, nabava opreme, prijevoznih sredstava te ICT opreme.	Najmanje 37.000,00 kn, najveći iznos ovisi o kreditnoj sposobnosti korisnika kredita.	Promjenjiva	Do 25 godina
Lombardni kredit na temelju depozita	Nenamjenski.	Do 95% iznosa oročenog depozita		Do 7 godina
Kredit za financiranje fotonaponskih sustava za proizvodnju električne energije	Kupnja i ugradnja mrežom vezanih fotonaponskih sustava za proizvodnju električne energije, izrada projektno dokumentacije.	Do 750.000,00 kn		10 godina
Kredit za financiranje solarnih sustava za proizvodnju električne i toplinske energije	Kupnja i ugradnja solarnih sustava za proizvodnju električne i toplinske energije, investicije u poboljšanje energetske učinkovitosti poslovnih i stambenih nekretnina, kupnja ili izgradnja niskoenergetske nekretnine.	Ovisno o kreditnoj sposobnosti korisnika kredita		10 godina
Kreditiranje u suradnji s EBRD-om – financiranje poslovnih subjekata	Kupnja zemljišta, kupnja, izgradnja i uređenje objekata, nabava opreme i prijevoznih sredstava, trajna obrtna sredstva.	Minimalno 37.000,00 kn, maksimalno 11.100.000,00 kn za mala i srednja poduzeća te 37.000.000,00 kn za velika poduzeća		Do 5 godina

Kreditiranje u suradnji sa EBRD-om – energetska učinkovitost i obnovljivi izvori energije	Investicije za poboljšanje energetske učinkovitosti, investicije u obnovljive izvore energije te u energetske obnovu zgrada.	Do 14.800.000,00 kn	Do 5 godina
Kreditiranje članova Hrvatske obrtničke komore	Financiranje trajnih obrtnih sredstava te podmirjenja dugovanja prema Hrvatskoj obrtničkoj komori.	Ovisno o kreditnoj sposobnosti korisnika kredita	Do 3 godine
Kreditiranje u suradnji s EFSE-om	Financiranje ulaganja u kupnju, izgradnju ili proširenje objekata, nabavu opreme i prijevoznih sredstava te trajna obrtna sredstva.	Do 740.000,00 kn	Do 15.12.2017.

Izvor: ErsteSteiermärkische Bank d.d., 2016. i Zagrebačka banka d.d., 2016.

5.2. Mikrofinanciranje i kreditne unije

U Hrvatskoj, kao i drugdje u svijetu, nositelji usluga mikrofinanciranja su kreditne unije, koje djeluju u više od 100 zemalja svijeta i pružaju različite financijske usluge, prije svega kreditne i depozitne. U Hrvatskoj je, u odnosu na druge aktere na tržištu kapitala, udio kreditnih unija neznatan - tek 0,1% prema kriteriju imovine i relativnih udjela financijskih posrednika³⁷. Međutim, kreditne unije imaju vrlo važnu i specifičnu ulogu, budući da pružaju financijske usluge mikro poduzećima, samozaposlenim i nezaposlenim osobama koje imaju ograničen pristup sredstvima financiranja. Za ove specifične skupine pristup financijskim sredstvima često predstavlja visoku barijeru pri realizaciji poduzetničkog pothvata, a odobravanje ili neodobravanje kredita u visini od primjerice 20.000 kuna može značiti otvaranje novog radnog mjesta ili s druge strane, zatvaranje poslovnog subjekta.

Usporedba modela mikrofinanciranja u Hrvatskoj s najboljom međunarodnom praksom ukazuje na nerazvijenost mikrofinanciranja u Hrvatskoj³⁸ u odnosu na razvijena financijska tržišta u kojima djeluje široki spektar takvih institucija. U Hrvatskoj su kreditne unije *Zakonom o kreditnim unijama*³⁹ iz 2011. godine zamijenile štedno-kreditne zadruge. Zakon o kreditnim unijama donio je i brojne restrikcije⁴⁰, od kojih je najvažnija restrikcija djelovanja unutar jedne županije, koja je smanjila potencijalno tržište i time ugrozila efikasnost poslovanja.

U Hrvatskoj je krajem 2015. godine djelovalo 25 kreditnih unija – jedna manje nego prethodne godine. Ukupna imovina kreditnih unija krajem 2015. godine iznosila je 702 milijuna kuna, što je za 35 milijuna kuna, odnosno 4,7% manje u odnosu na 2014. godinu.⁴¹ To je značajna promjena u odnosu na razdoblje od 2012.-2014. godine kada je ukupna imovina kreditnih unija iz godine u godinu bilježila rast (krajem 2012. godine iznosila je 602 milijuna kuna, krajem 2013. godine 660 milijuna kuna, a krajem 2014. godine 737 milijuna kuna).

Podaci Hrvatske udruge kreditnih unija (HUKU) prikazuju broj i ukupan iznos kredita koji su plasirale članice Udruge na godišnjoj razini (tablica 28).

37 „Godišnje izvješće 2015.“, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2016., str. 29.

38 CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva i Hrvatska banka za obnovu i razvitak – HBOR proveli su u 2010. godini istraživanje među sudionicima Savjetovanja o mikrofinanciranju s ciljem prikupljanja mišljenja o primjeni i mogućnostima mikrofinanciranja u Hrvatskoj. Glavni problemi mikrofinanciranja u Hrvatskoj identificirani su: nedostatak garancija za kredite (60%); neadekvatna ponuda bankovnih proizvoda i usluga (53%); zahtjevna kreditna dokumentacija (46%); previsoka kamatna stopa (34%) te neinformiranost korisnika o financijskim proizvodima (26%). Izvor: Korynski, P.: „Mikrofinanciranje u Hrvatskoj: Rezultati istraživanja“, CEPOR, 2010.

39 Narodne novine, br. 141/06, 25/09, 90/11

40 Restriktivne odredbe Zakona o kreditnim unijama iz 2011. godine odnose se na ograničenje teritorijalnog načela po kojem je prebivanje na području iste jedinice područne (regionalne) samouprave uvjet za članstvo u kreditnoj uniji što je gotovo prepolovilo članstvo u kreditnim unijama, čime su prepolovljena i depozitna i kreditna sredstva potrebna za poslovanje. Ukinuto je i obavljanje platnog prometa, a kreditiranje je omogućeno samo fizičkim osobama i obrtnicima.

41 „Godišnje izvješće 2015.“, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2016., str. 29.

Tablica 28: Plasirani krediti u kreditnim unijama – članicama Hrvatske udruge kreditnih unija u 2014. i 2015. godini (kn)

Naziv kreditne unije	2014.			2015.		
	Broj kredita	Vrijednost plasiranih kredita	Prosječni iznos kredita	Broj kredita	Vrijednost plasiranih kredita	Prosječni iznos kredita
KU ABC Sisak	520	11.409.075,51	21.940	479	10.875.097,78	22.704
KU Apoen Valpovo	679	11.252.000,00	16.571	729	11.914.000,00	16.343
KU Deponent Zagreb	131	8.292.750,00	63.303	251	15.382.000,00	61.283
KU Dukat Viškovo	590	15.800.000,00	26.779	620	17.200.000,00	27.742
KU GAMA Zagreb	1.004	11.940.000,00	11.892	1.070	13.728.000,00	12.830
KU Libertina Čakovec	280	12.412.400,00	44.330	326	15.033.300,00	46.114
KU NOA Osijek	240	9.381.369,29	39.089	249	8.836.329,60	35.487
Zagorska KU Zabok	414	26.012.403,13	62.831	414	26.012.403,13	62.832
KU Jamstvo Županja	1.500	59.108.700,00	39.405	1.380	65.879.342,00	47.739
KU Sjenica Čakovec	317	9.905.400,00	31.247	470	11.898.600,00	25.316
KU Krajcar Županja	556	33.220.390,94	59.748	419	37.291.061,57	89.000
KU Marjan Split	1.524	57.160.000,00	37.506	1.484	51.872.800,00	34.955
KU Sindikalna Zagreb	1.096	16.200.000,00	14.781	1.534	14.500.000,00	9.452
Ukupno	9.658	329.748.514,22	34.142	9.425	300.422.934,08	31.875

Izvor: Hrvatska udruga kreditnih unija, 2016.

U 2015. godini ukupno plasirana sredstva kroz kredite članica Udruge manja su za 9% u odnosu na prethodnu godinu, a broj dodijeljenih kredita manji je 233 kredita.

5.3. Fondovi rizičnog kapitala

Rizični kapital⁴² predstavlja vrstu ulaganja financijskih ulagatelja u temeljni kapital poduzeća koja ne kotiraju na burzi, a imaju potencijal ostvariti visoke stope rasta tijekom razdoblja od 3 – 7 godina. Fondovi za gospodarsku suradnju (FGS) su otvoreni investicijski fondovi rizičnog kapitala s privatnom ponudom čije osnivanje je regulirano Zakonom o investicijskim fondovima⁴³. U 2011. godini osnovano je pet Fondova koji su udovoljili propisanim uvjetima te dobili odobrenje za rad Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga (HANFA). Područje ulaganja Fondova su trgovačka društva sa sjedištem u Hrvatskoj, koja isključivo ili pretežito obavljaju svoju djelatnost na području Hrvatske, a predviđeno trajanje ulaganja je 10 godina, uz maksimalno produljenje od 2 godine.⁴⁴ Odlukom Vlade Republike Hrvatske, Hrvatska banka za obnovu i razvitak (HBOR) je imenovana kvalificiranim ulagateljem za sudjelovanje u osnivanju FGS-ova, te sudjeluje u provedbi aktivnosti FGS-ova zajedno s privatnim investitorima u iznosu koji odgovara iznosu ulaganja privatnog ulagatelja.

U 2013. godini na snagu je stupio Zakon o alternativnim investicijskim fondovima⁴⁵ kojim je regulirano poslovanje FGS-ova, te su propisani uvjeti za osnivanje i rad alternativnih investicijskih fondova (AIF) i društava za upravljanje alternativnim investicijskim fondovima (UAIF).

U Hrvatskoj u 2015. godini djeluju četiri društva za upravljanje alternativnim investicijskim fondovima rizičnog kapitala:

- Nexus Private Equity Partneri d.o.o. (<http://www.nexus-pe.hr/>) koji upravlja s tri fonda rizičnog kapitala: Nexus ALPHA s 254 milijuna kuna prikupljenog kapitala, Nexus FGS s 380 milijuna kuna prikupljenog kapitala te Nexus FGS II sa 600 milijuna kuna prikupljenog kapitala. Upravljanje Nexus FGS II fondom društvo je preuzelo u studenom 2014. godine, nakon što je prethodno fond poslovaao pod nazivom Alternative Private Equity FGS i njime je upravljalo društvo Alternative Private Equity d.o.o.
- Quaestus Private Equity d.o.o. (www.quaestus.hr) upravlja sa dva fonda rizičnog kapitala: Quaestus Private Equity Kapital veličine 266 milijuna kuna i Quaestus Private Equity Kapital II veličine 532 milijuna kuna. Quaestus Private Equity je prvi hrvatski fond rizičnog kapitala osnovan 2003. godine.
- Prosperus-invest d.o.o. (www.prosperus-invest.hr) upravlja jednim alternativnim investicijskim fondom Prosperus FGS, veličine 340 milijuna kuna.
- Honestas Private Equity Partneri d.o.o. (www.honestas-pe.hr) upravlja fondom Honestas FGS veličine 155 milijuna kuna.

42 Pojam „rizični kapital“ se u zakonskoj regulativi Hrvatske prvi puta pojavljuje 2006. godine, u Zakonu o investicijskim fondovima. Prvi fondovi rizičnog kapitala u Hrvatskoj pojavili su se krajem 1990-ih. Jedan od prvih bio je SEAF – Croatia koji je uz kombinaciju razvojnih i komercijalnih elemenata pokušao uvesti obrasce korporativnog upravljanja i ulaganja privatnog kapitala uz zadovoljavajući financijski povrat. Razvojna komponenta SEAF-a proizlazila je iz misije uključenih investitora: USAID, fondovi vlade Norveške i Finske i dr. Izvor: „Kako financirati poslovanje fondovima rizičnog kapitala?“, *Hrvatska Private Equity i Venture Capital Asocijacija, Marović, M. (ed), Zagreb, 2011.*, preuzeto 10.10.2016.

43 Narodne novine 150/05

44 "Godišnji financijski izvještaji Hrvatske banke za obnovu i razvitak za 2015. godinu", Hrvatska banka za obnovu i razvitak, 2016., str. 15.

45 Narodne novine 16/13, 143/14

Prema podacima Hrvatske banke za obnovu i razvitak⁴⁶ u 2015. godini donesene su odluke za ulaganje Fondova za gospodarsku suradnju u 4 projekta. Od navedena 4 projekta, realizirana su 3 ulaganja u ukupnom iznosu od 189 milijuna kuna, od čega se 50% odnosi na udio Republike Hrvatske. Za razliku od 2015. godine, u 2014. godini Fondovi za gospodarsku suradnju investirali su u 7 projekata vrijednosti veće od 250 milijuna kuna (50% je udio Republike Hrvatske)⁴⁷, što ukazuje na pad vrijednosti projekata u koje je investiran kapital alternativnih investicijskih fondova u 2015. godini za 61 milijun kuna, odnosno 24,4% u odnosu na prethodnu godinu. U 2015. godini sredstva alternativnih investicijskih fondova su uložena u društva koja posluju u sektoru turizma i bankarstva i zapošljavaju 1.210 radnika.

Krajem 2015. godini pokrenut je prvi regionalni fond rizičnog kapitala - Enterprise Innovation Fund (ENIF). Ulaganja ovog Fonda fokusirana su na vlasnički kapital tehnoloških poduzeća, koja se nalaze u *seed* fazi ili u ranim fazama rasta, na području Zapadnog Balkana (Hrvatska, BiH, Makedonija, Kosovo, Crna Gora, Albanija i Srbija). Fond raspoloživo ima oko 40 milijuna EUR, od čega je 1,5 milijuna EUR namijenjeno *seed* investicijama pojedinačne vrijednosti do 100.000 EUR, dok će se veći dio kapitala alocirati na ulaganja u poduzeća u ranim fazama rasta i to u vrijednosti do 3 milijuna eura po poduzeću.⁴⁸

U 2015. godini Hrvatska udruga banaka (HUB) analizirala je raspoloživost financiranja za mala i srednja poduzeća. Rezultati Analize Hrvatske udruge banaka ukazuju na poteškoće malih i srednjih poduzeća u pristupu kapitalu. Ključni uzrok je postojanje *investicijske rupe*, odnosno razlike između ulaganja prosječne vrijednosti od oko 2 milijuna kuna (što se odnosi na samofinanciranje poduzeća i poslovne anđele) i ulaganja od 20 milijuna kuna (odakle počinju potencijalna ulaganja fondova rizičnog kapitala i fondova za gospodarsku suradnju u Hrvatskoj). Zaključak HUB-ove analize je da investicijsku rupu valja popuniti, a dosadašnje poslovanje fondova rizičnog kapitala u Hrvatskoj ojačati u svrhu rasta i razvoja gospodarstva u cjelini.⁴⁹

5.4. Poslovni anđeli

Poslovni anđeli su uspješni poduzetnici i lideri tvrtki/korporacija koji osiguravaju početni kapital za financiranje poduzetničkih projekata visokog rizika na način da ulaze u vlasnički udio i pružaju pomoć u daljnjem razvoju i komercijalizaciji projekata. Poslovni anđeli predstavljaju neformalne individualne ulagače koji prenose svoje iskustvo, znanje, vještine i poslovne kontakte na mlade poduzetnike i pomažu im u razvoju poduzetničkog projekta. Ključni interesi djelovanja poslovnih anđela su ostvarenje profita, razvoj poduzetničkih inicijativa te entuzijazam za sudjelovanje u

46 "Godišnji financijski izvještaji Hrvatske banke za obnovu i razvitak za 2015. godinu", Hrvatska banka za obnovu i razvitak, 2016., str. 15.

47 "Godišnji financijski izvještaji Hrvatske banke za obnovu i razvitak za 2014. godinu", Hrvatska banka za obnovu i razvitak, 2015., str. 19.

48 Inicijalni pokretači fonda su Europski investicijski fond (EIF), Europska banka za obnovu i razvoj (EBRD) i Europska komisija, a među prvim ulagačima je i Ministarstvo poduzetništva i obrta kroz Hrvatsku agenciju za malo gospodarstvo, inovacije i investicije (HAMAG-BICRO), zatim Vlada Republike Makedonije te drugi institucionalni i privatni ulagači. Izvor: <http://www.hamagbicro.hr/pokrenut-regionalni-fond-rizicnog-kapitala-od-40-milijuna-eura-enterprise-innovation-fund-enif/>, preuzeto 14.10.2016.

49 Hrvatska udruga banaka kroz seriju HUB Analize obrađuje problematiku financiranja malih i srednjih poduzeća. HUB Analiza br. 52 iz srpnja 2015. godine dostupna je na: http://www.hub.hr/sites/default/files/hub_analize_52_-_financiranje_msp_0.pdf, preuzeto 28.10.2016.

stvaranju nove vrijednosti⁵⁰. Poslovni anđeli su najčešće pojedinci, ali je moguće i sindicirano ulaganje (eng. *syndication deal*) tj. udruživanje više ulagača koji zajednički ulažu sredstva. Postoje različiti modaliteti ulaganja poslovnih anđela, a najčešće se koristi tzv. *equity deal* gdje poslovni anđeli za svoj ulog dobivaju udio u vlasništvu tvrtke. Kao mjeru poticanja takve vrste ulaganja neke države uvode poreznu olakšicu (npr. neke savezne države u SAD) ili „*matching*“ program (npr. Njemačka, Španjolska) kojim država za svaki uloženi iznos ulaže isto toliko u projekt. Cilj takvih mjera je povećati atraktivnost ovog tipa ulaganja.

CRANE (CROatian Business Angels NETwork) - krovno je hrvatsko udruženje poslovnih anđela (www.crane.hr), koje okuplja privatne investitore koji su zainteresirani za ulaganja u inovativne tvrtke u ranoj fazi razvoja, u vrijednosti između 25.000 i 250.000 EURa. Udruga je pokrenuta 2008. godine, a inicirale su ju sljedeće partnerske institucije: Agencija za promicanje izvoza i ulaganja, Poteza Ventures, Hrvatska Private Equity i Venture Capital Asocijacija, Udruga za poticanje softverskog i online poduzetništva 'Initium' i poduzetnici Damir Sabol i Hrvoje Prpić.

Točni podaci o broju poduzetničkih projekata i visini ulaganja članova CRANEa nisu javno dostupni. Dostupne su informacije o ukupnim ulaganjima članova CRANEa koji pokazuju da je od osnutka Udruge do kraja 2015. godine ukupno investirano više od 23 milijuna kuna što govori o još uvijek slaboj razvijenosti ovog oblika financiranja poslovnog pothvata u Hrvatskoj. Preduvjet većeg broja ulaganja je kreiranje poticajnog poslovnog okruženja te poreznih olakšica za ulaganja u start-up pothvate kakvi su prisutni u većini zemalja EU. CRANE, zajedno s drugim partnerskim institucijama (HBOR, HAMAG BICRO, HGK i resorna ministarstva) radi na uvođenju takvih poticajnih mjera u Hrvatskoj.

Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije - HAMAG-BICRO objavila je 2015. godine otvoreni javni poziv prema Programu poticanja ulaganja u vlasnički kapital inovativnih subjekata malog gospodarstva⁵¹, kojem je cilj poticanje ulaganja u vlasnički kapital inovativnih poduzeća od strane prihvatljivih ulagača radi daljnjeg razvoja i/ili komercijalizacije inovativnog proizvoda ili usluge. Prihvatljivim ulagačima smatraju se poslovni anđeli, sindikati poslovnih anđela, korporativni ulagači i fondovi poduzetničkog kapitala. Za uložena sredstva u vlasnički kapital inovativnih poduzeća od strane prihvatljivih ulagača, HAMAG-BICRO dodjeljuje tom poduzeću bespovratnu potporu u istom iznosu, a najviše do 200.000 kuna, čime se ulagačima smanjuje rizik ulaganja, a inovativnim poduzetnicima početnicima osigurava potrebna dokapitalizacija.

5.5. Vladini programi poticaja i subvencioniranih kreditnih linija

Vlada Republike Hrvatske potiče razvoj sektora malih i srednjih poduzeća kroz dodjelu bespovratnih sredstava (potpora) te subvencioniranje kamata na kredite namijenjene započinjanju i razvoju poduzetničke aktivnosti.

50 Prilagodeno prema www.crane.hr, pristupljeno 20.03.2017.

51 Tekst poziva dostupan je na: <http://www.hamagbicro.hr/javni-poziv-prema-programu-poticanja-ulaganja-u-vlasnicki-kapital-inovativnih-subjekata-malog-gospodarstva/>, preuzeto 20.10.2016.

Bespovratne potpore Ministarstva poduzetništva i obrta

Vlada Republike Hrvatske u veljači 2015. godine usvojila je **Program poticanja poduzetništva i obrta – Poduzetnički impuls 2015.** u ukupnom iznosu od 4,37 milijardi kuna, čija vrijednost premašuje vrijednost ovog programa od početka njegove provedbe 2012. godine. U odnosu na Poduzetnički impuls iz prethodnih godina, dodjeljivani su veći pojedinačni iznosi potpora koji se nisu značajno razlikovali od traženih iznosa. Provedenom informativnom kampanjom postignuta je veća transparentnost postupka dodjele sredstava. Svaki korak vrednovanja prijava podrobno je objašnjen u javnim pozivima. U svrhu uklanjanja administrativnih prepreka i smanjivanja troškova poduzetnicima, smanjen je popis obvezne dokumentacije te su većinu dokumentacije Ministarstvo i HAMAG BICRO pribavljali od nadležnih institucija. Unaprijeđen je sustav praćenja i ocjene učinaka dodijeljenih potpora.

Poduzetnički impuls za 2015. godinu sadržavao je tri programska područja i to:

I. programsko područje – mikro i malo poduzetništvo i obrt, istraživanje i razvoj, poslovno okruženje sa sljedećim aktivnostima:

- Jačanje konkurentnosti prerađivačke industrije
- Jačanje konkurentnosti uslužnih djelatnosti
- Revitalizacija poslovnih prostora
- Inozemni sajmovi
- Domaći i sajmovi
- Majstor svog zanata - naukovanje
- Stipendiranje učenika u obrtničkim zanimanjima
- Cjeloživotno obrazovanje za obrtnike
- Program provjere inovativnog koncepta -PoC
- Program razvoja na znanju utemeljenih poduzeća -RAZUM
- Program suradničkog istraživanja i razvoja -IRCRO
- Program podrške uredima za transfer tehnologije
- BICRO BIOCentar
- Promocija poduzetništva i obrta

II. programsko područje – Operativni program konkurentnost i kohezija 2014.-2020. -Ministarstvo je u sklopu Operativnog programa Posredničko tijelo razine 1, nadležno za Prioritetnu os 3. Poslovna konkurentnost.

III. programsko područje – lakši pristup financiranju obuhvaća jamstvene programe, mikro kredite - prvi korak u poduzetništvo, subvencioniranje kamata poduzetnicima, ulaganje u fondove za gospodarsku suradnju, program poticanja ulaganja u vlasnički kapital inovativnih subjekata malog gospodarstva i razvoj regionalnog inovacijskog fonda.

Prema podacima Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta, u tablici 29 prikazan je broj te ukupan i prosječan iznos dodijeljenih potpora za dio provedenih mjera I. programskog područja u okviru Poduzetničkog impulsa 2015.

Tablica 29: Dodijeljene potpore iz programa Poduzetnički impuls 2015. – dio provedenih mjera I. programskog područja

Aktivnost/mjera	Broj dodijeljenih potpora	Dodijeljeni iznos u kn	Prosječan iznos potpore u kn
Cjeloživotno obrazovanje za obrtnike	793	2.128.320,80	2.683,90
Domaći sajmovi	114	815.538,63	7.153,80
I. Inozemni sajmovi - Grupa 2	15	986.499,92	65.766,66
I. Revitalizacija poslovnih prostora	24	1.063.154,34	44.298,10
II. Inozemni sajmovi - Grupa 2	10	594.814,44	59.481,44
II. Revitalizacija poslovnih prostora	10	443.739,09	44.373,90
Jačanje konkurentnosti prerađivačke industrije	99	28.936.075,82	292.283,60
Jačanje konkurentnosti uslužnih djelatnosti	78	7.905.343,18	101.350,55
Majstor svog zanata-naukovanje	29	1.783.449,24	61.498,25
Program sufinanciranja troškova sudjelovanja na sajmu CeBIT Hannover	2	58.069,60	29.034,80
Program sufinanciranja troškova sudjelovanja na sajmu INTEROP Las Vegas 2015	6	160.304,42	26.717,40
Stipendiranje učenika u obrtničkim zanimanjima	1280	11.520.000,00	9.000,00
Sufinanciranje troškova na predstavljanju hrvatskih kompanija ulagačima „Investors meet innovations“ Bloomberg	10	224.396,96	22.439,70
UKUPNO	2470	56.619.706,44	22.922,96

Izvor: Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta, 2017. – privremeni podaci do okončanja svih programa

Program poboljšanog kreditiranja poduzetništva i obrta „Kreditom do uspjeha 2014.“

Provedba Programa „Kreditom do uspjeha 2014.“ započela je u IV. kvartalu 2014. godine i provodi se do iskorištenja sredstava, a najkasnije do IV. kvartala 2018. godine. Programom se provode mjere povoljnog financiranja malih poduzeća i obrta kroz subvenciju kamata na poduzetničke kredite koje odobravaju poslovne banke. Cilj Programa je olakšati malim poduzećima i obrtima pristup financijskim sredstvima te poboljšanim uvjetima kreditiranja potaknuti unapređenje poslovnih aktivnosti, novo investiranje ili održavanje stabilnosti poslovanja. Program se provodi kroz dvije mjere s definiranom namjenom kredita i uvjetima kreditiranja:

Mjera 1 - Kreditom do konkurentnosti

Kreditni u visini od 100.000 do 5 milijuna kuna mogu se iskoristiti za kupnju gospodarskih objekata i nove opreme, uz kamatnu stopu do najviše 7% i rok otplate do najviše 10 godina. Sredstva za subvenciju kamata osiguravaju Ministarstvo poduzetništva i obrta i to 2 postotna poena za projekte iz proizvodne djelatnosti i 1 postotni poen za projekte iz uslužnih djelatnosti, a županije odnosno Grad Zagreb dodatno subvencioniraju kamatu prema svojim uvjetima.

Mjera 2 - Kreditom do uspješnog poslovanja.

Kreditni se mogu iskoristiti za financiranje tekuće likvidnosti i trajnih obrtnih sredstava, a sredstva za subvenciju kamate osigurava Ministarstvo poduzetništva i obrta u visini od 5 postotnih poena.

Kreditne linije resornog ministarstva (Ministarstva poduzetništva i obrta) za razvoj malog gospodarstva na lokalnoj razini⁵²

U razdoblju od 2004. do 2008. godine realizirana je kreditna linija „Lokalni projekti razvoja – Poduzetnik“ (LPR-P) u suradnji sa županijama i svim većim poslovnim bankama. Krediti su odobravani za 6 kreditnih potprograma uz subvencionirane kamate i rok otplate do 10 godina. U 2009. godini započela je provedba dva kreditna projekta, „Lokalni projekti razvoja malog gospodarstva“ (LPR-MG) i „Lokalni projekti razvoja – mikro kreditiranje“ (LPR-MK) po modelu uvedenom prilikom provedbe kreditnog projekta LPR-P, tj. uz sudjelovanje županija i poslovnih banaka. U okviru kreditnih linija „Lokalni projekti razvoja malog gospodarstva“ i „Lokalni projekti razvoja – mikro kreditiranje“ iz 2009. godine ukupno je odobreno 1.123 kredita u iznosu od 1,473 milijarde kuna. Zbog iskorištenosti kreditnog potencijala obje su kreditne linije zatvorene u ožujku 2014. godine.

Za sve provedene kreditne linije kao i kreditni Program „Kreditom do uspjeha 2014.“ koji se provodi do iskorištenja sredstava ili do najkasnije IV. kvartala 2018. godine, Ministarstvo isplaćuje subvencioniranu kamatu te je za tu namjenu u 2015. godini izdvojeno 29,5 milijuna kuna.

Hrvatska banka za obnovu i razvitak (HBOR)

HBOR kroz niz kreditnih programa potiče pokretanje novih i razvoj postojećih malih i srednjih poduzeća. Ciljevi koje HBOR želi ostvariti kroz kreditne programe su razvoj poduzetničkih pothvata, jačanje konkurentnosti obrta, malih i srednjih poduzeća, ravnomjeran regionalni razvoj, otvaranje novih radnih mjesta, te izlazak poduzeća na nova inozemna tržišta.

U 2015. godini HBOR je kroz kreditiranje, osiguranje izvoznih potraživanja i izdavanje garancija podržao 2.589 projekata u ukupnom iznosu 12,4 milijarde kuna, što je povećanje od 127% u odnosu na broj projekata odobren u 2014. godini, s dvostruko većim iznosom.

U 2015. godini značajno je povećana kreditna aktivnost HBORa. Tijekom 2015. godine odobreno je 2.285 kredita u ukupnom iznosu od 7,8 milijardi kuna, što je 2,5 puta veći broj odobrenih kredita od prethodne godine i najveći u dosadašnjem poslovanju HBORa. Na novoodobrene kredite alocirano je 7,3 milijardi kuna, što je dvostruko više nego u 2014. godini. Od ukupno odobrenih sredstava, 82% odobreno je za investicijska ulaganja, a 18% za obrtna sredstva. HBOR kreditna sredstva odobrava izravno ili putem poslovnih banaka. Udio izravno odobrenih kredita u 2015. godini je 57%. Sredstvima HBOR-a podržani su projekti iz sektora turizma, proizvodnje prehrambenih proizvoda i pića, poljoprivrede i ribarstva, metaloprerađivačke industrije, proizvodnje kemikalija i kemijskih proizvoda, drvoprerađivačke i papirne industrije, tekstilne i kožarske industrije te elektroindustrije.

⁵² „Poduzetnički impuls – Program poticanja poduzetništva i obrta za 2015. godinu“, Ministarstvo poduzetništva i obrta, 2015., str. 31 i 32.

Najbrojniji korisnici HBORovih sredstava su mala i srednja poduzeća, kojima je, po svim programima tijekom 2015. godine odobreno 2.147 kredita u iznosu od gotovo 3,2 milijarde kune, što predstavlja 94% ukupnog broja odobrenih kredita. U odnosu na 2014. godinu, u 2015. godini malim i srednjim poduzećima odobreno je 51% više kreditnih sredstava, te je podržan gotovo dvostruko veći broj projekata (tablica 30).

Tablica 30: Pregled odobrenih kredita za mala i srednja poduzeća po grupama kredita HBOR-a u 2014. i 2015. godini

Programi kreditiranja HBOR-a	2014.			2015.		
	Broj odobrenih kredita	Ukupan iznos odobrenih sredstava (mil. kn)	Prosječan iznos kredita (mil. kn)	Broj odobrenih kredita	Ukupan iznos odobrenih sredstava (mil. kn)	Prosječan iznos kredita (mil. kn)
Kreditni za MSP na području od posebne državne skrbi i otocima i za poljoprivredu	113	267,0	2,4	83	229,2	2,7
Kreditni za MSP za utemeljenje poduzetništva i razvoj poduzetništva	311	730,1	2,3	1.305	1.470,4	1,1
Kreditni za MSP za turizam	58	445,1	7,7	78	796,2	10,2
Kreditni za MSP za financijsko restrukturiranje	4	4,2	1,1	4	11,0	2,7
Kreditni za MSP za izvoz	95	363,0	3,8	67	216,0	3,2
Kreditni za MSP za obrotna sredstva	147	291,5	2,0	610	456,2	0,7
UKUPNO	728	2.100,9	2,9	2.147	3.179,0	1,5

Izvor: HBOR – Hrvatska banka za obnovu i razvitak, 2017.

Tijekom 2015.godine HBOR je uveo niz novih inicijativa na području suradnje s poslovnim bankama i *leasing* društvima, smanjenja kamatnih stopa, te izmjene postojećih i uvođenja novih programa kreditiranja⁵³.

- *SURADNJA HBORa S POSLOVNIM BANKAMA I LEASING DRUŠTVIMA*

Okvirni krediti i suradnja s *leasing* društvima

HBOR je početkom 2015. godine započeo s provedbom ugovaranja okvirnih kredita s poslovnim bankama i *leasing* kućama, te su tijekom 2015. godine zaključeni ugovori s devet poslovnih banaka i četiri *leasing* kuće.

⁵³ Izvor: „Hrvatska banka za obnovu i razvitak – Godišnji financijski izvještaji za 2015. godinu“, HBOR, Zagreb, 2016., str. 11.

Povećanje marže poslovnim bankama

U cilju poticanja suradnje s poslovnim bankama i odobrenja povoljnih kreditnih sredstava HBOR-a poduzetnicima, povećane su marže bankama s jednog na dva postotna boda za kredite odobrene malim i srednjim poduzećima (na trošak HBOR-a).

Nastavak provedbe modela podjele rizika s bankama

S ciljem poticanja poslovnih banaka na povećanje kreditnih plasmana gospodarstvu, HBOR je nastavio s provedbom Modela podjele rizika pri čemu HBOR i poslovna banka dijele rizik povrata kreditnih sredstava. Za velike investicije (iznad 9 milijuna kuna) HBOR preuzima 50% rizika, a banka drugih 50% iznosa ukupnog kredita koji osigurava uz instrumente uobičajene u bankarskom poslovanju. Za mala i srednja poduzeća HBOR preuzima rizik do 40% iznosa ukupnog kredita uz jamstvo HAMAG BICRO-a bez dodatnih instrumenata osiguranja, a poslovna banka preuzima rizik do 60% iznosa ukupnog kredita koji zatim osigurava sukladno svojim internim aktima. Tijekom 2015. uvedena je i mogućnost odobrenja obrtnih sredstava po Modelu podjele rizika s bankama.

- *SMANJENJE KAMATNIH STOPA HBORa*

Produženje trajanja privremene mjere sniženja kamatne stope za jedan postotni bod za nove investicije

Sniženje kamatne stope vrijedi za kreditiranje novih investicija u poljoprivredi i ribarstvu, turizmu, industriji te u projekte energetske učinkovitosti i zaštite okoliša. Kamatna stopa iznosi 2, 3 ili 5% godišnje ovisno o veličini i uspješnosti poslovanja, te području ulaganja.

Smanjenje kamatne stope za izvoznike početnike

Po Programu kreditiranja pripreme i naplate izvoznih poslova za izvoznike početnike⁵⁴ smanjena je kamatna stopa za dva postotna boda.

Smanjenje kamatne stope po programu kreditiranja Gospodarstvo

Do 2015. godine kamatna stopa po programu kreditiranja Gospodarstvo iznosila je 2, 4 ili 6% (ovisno o području ulaganja, veličini poduzeća i uspješnosti poslovanja). Tijekom 2015. godine ukinuta je kamatna stopa od 6%.

⁵⁴ Izvoznici početnici definirani su kao gospodarski subjekti koji ili prvi put uopće nastupaju na stranim tržištima ili koji po prvi put nastupaju na stranom tržištu na kojem do tada nisu bili prisutni ili koji na strano tržište na kojem su već prisutni plasiraju novi proizvod i/ili uslugu.

Produženje subvencioniranja kamatne stope po programima Početnici i Poduzetništvo mladih

Produžena je mogućnost subvencioniranja kamatne stope od strane Ministarstva poduzetništva i obrta po navedenim programima. Godišnja kamatna stopa za krajnje korisnike, uz subvenciju Ministarstva iznosi 2% umjesto redovnih 4%.

- *NOVI PROGRAMI I IZMJENE POSTOJEĆIH PROGRAMA HBORa*

Uvedeni novi programi kreditiranja namijenjeni olakšanju i poticanju apsorpcije EU fondova

Programi su namijenjeni kreditiranju projekata javnog i privatnog sektora koji se sufinanciraju sredstvima ESI fondova. Sredstva kredita mogu se koristiti za zatvaranje cjelokupne financijske konstrukcije (i prihvatljivih i neprihvatljivih izdataka po pojedinim natječajima). Krediti se odobravaju na rok do 17 godina s kamatnom stopom već od 3%.

Mikrokreditiranje uz potporu EU

S Europskim investicijskim fondom zaključen je Ugovor o garanciji u okviru CIP programa te je započela provedba novog programa Mikrokreditiranje uz potporu EU. Zahvaljujući CIP Ugovoru o jamstvu, malim poduzećima je olakšan pristup kreditnim sredstvima zbog značajno smanjenih zahtjeva za instrumentima osiguranja.

Kreditiranje izrade projektne dokumentacije

U 2015. godini HBOR je uveo novi kreditni program čiji je cilj omogućiti investitorima sredstva potrebna za izradu projektne i ostale investicijske dokumentacije. Sredstvima kredita moguće je financirati izradu idejnog rješenja, investicijske studije, troškovnika, studije utjecaja na okoliš, ishodenja lokacijske, građevinske i uporabne dozvole te ostale dokumentacije koja je neophodna za realizaciju investicije.

Osiguranje naplate inozemnih potraživanja namijenjen malim izvoznicima i izvoznicima početnicima koji tek započinju poslovanje na inozemnim tržištima

HBOR je uveo novi program osiguranja naplate izvoznih potraživanja namijenjen izvoznicima s godišnjim izvoznim prometom do 2 milijuna eura i s odgodom plaćanja do 180 dana, neovisno iz kojih zemalja su njihovi inozemni kupci. Program je namijenjen mikro poduzećima koji tek započinju s prodajom svojih proizvoda i usluga na inozemnom tržištu.

Uvođenje mogućnosti izravnog kreditiranja po programu Likvidnost te Turizam i Izvoz - IBRD

Do 2015. godine kreditiranje obrtnih sredstava HBOR je provodio isključivo putem poslovnih banaka, a od 2015. godine za istu namjenu moguće je koristiti i izravni plasman HBORa.

HBOR kao izvozna banka i izvozno-kreditna agencija Republike Hrvatske putem programa kreditiranja, izdavanja činidbenih garancija i osiguranja izvoznih potraživanja prati hrvatske izvoznike u svim fazama izvoza. Izvoznici su u tijeku 2015. godine po svim programima odobreno 481 kredita u iznosu od oko 4,2 milijarde kuna.

Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije (HAMAG-BICRO)

Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije – HAMAG-BICRO nastala je 2014. godine spajanjem Hrvatske agencije za malo gospodarstvo i investicije (HAMAG INVEST) i Poslovno-inovacijske agencije Republike Hrvatske (BICRO) s ciljem kreiranja jedinstvenog sustava koji će poduzetnicima pružiti podršku kroz sve razvojne faze njihovog poslovanja. Djelovanje Hrvatske agencije za malo gospodarstvo, inovacije i investicije (HAMAG-BICRO) obuhvaća poticanje osnivanja, razvoja i ulaganja u mala poduzeća, financiranje poslovanja i razvoja malih i srednjih poduzeća kreditiranjem i davanjem jamstva za odobrene kredite, te davanjem potpora za istraživanje, razvoj i primjenu suvremenih tehnologija. Cilj HAMAG BICROa je osigurati financijsku potporu inovativnim i tehnološki usmjerenim malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj, razvijanje i koordinacija mjera nacionalne politike vezane uz inovacije i osiguravanje potrebnih financijskih instrumenata s krajnjim ciljem motiviranja privatnog i javnog sektora za ulaganje u istraživanje i razvoj.

U 2015. godini **jamstva** su predstavljala jedno od najvažnijih područja djelovanja HAMAG BICROa u cilju pružanja podrške poduzetnicima u pokretanju i razvoju poduzetničkih projekata. S obzirom na stroge kriterije adekvatnosti kapitala te općenito nedostatnu kapitaliziranost malih i srednjih poduzeća na tržištu, jamstveni programi HAMAG-BICRO-a važan su segment u financiranju poduzetničkih projekata. Najvažniji uvjeti za izdavanje jamstva su u cijelosti zatvorena financijska konstrukcija projekta, likvidnost projekta tijekom čitavog vremena trajanja projekta, nepostojanje duga prema državi, ekonomska opravdanost ulaganja te stručne i poduzetničke sposobnosti investitora.

HAMAG BICRO pruža podršku poduzetnicima kroz izdavanje jamstava i pisama namjere po programima: *Rastimo zajedno*, *EU početnik* i *Poljoprivrednici*. U 2015. godini izdano je ukupno 352 jamstva po sva tri programa, a najviše po programu *Rastimo zajedno* (217 jamstava). Ukupan iznos izdanih jamstava u 2015. godini iznosi 345 milijuna kuna, što je za 14% više nego 2014. godine (tablica 31). Po županijama je najviše jamstava izdano u Gradu Zagrebu (22,16%), Istarskoj županiji (10,23 %) te Splitsko-dalmatinskoj županiji (8,52 %).

Tablica 31: Odobrena i izdana jamstva HAMAG-BICRO-a po programima u 2014. i 2015. godini

Program jamstava	Broj odobrenih jamstava po programima		Broj izdanih jamstava po programima*		Iznos izdanih jamstava po programima (tis. kn)	
	2014.	2015.	2014.	2015.	2014.	2015.
Rastimo zajedno	126	229	131	217	182.098	161.145
EU početnik	94	107	73	85	53.697	97.431
Poljoprivrednici	54	46	54	50	67.319	86.522
UKUPNO	274	382	258	352	303.114	345.098

Izvor: HAMAG-BICRO, Godišnje izvješće 2015., 2016.

* uključujući jamstva odobrena u 2014. godini, a izdana u 2015. godini

Od 2013. godine HAMAG BICRO provodi program **Mikrokreditiranje - prvi korak u poduzetništvo**, koji je namijenjen poduzetnicima početnicima koji posluju do 24 mjeseca, u svrhu pokretanja i proširenje poslovnih aktivnosti. Najniži iznos kredita bio je 10.000 kn, a najviši 120.000 kn uz povoljnu, fiksnu kamatnu stopu od 0,99 % godišnje (efektivna kamatna stopa 1,09 %) s rokom oplate do 5 godina uključujući i poček do maksimalno 6 mjeseci. Maksimalni iznos obrtnih sredstava je 40 % ukupnog iznosa kredita, a instrument osiguranja bila je zadužnica.

U 2015. godini za program Mikrokreditiranje zaprimljeno je 189 zahtjeva, te je odobreno 34 mikrokredita, uz prosječan iznos mikrokredita od 108.000 kn. U 2014. godini zaprimljeno je 263 zahtjeva te je odobreno 45 mikrokredita prosječnog iznosa 96.000 kn. U 2015. godini na program Mikrokreditiranje alocirano je 15% manje sredstava nego u 2014. godini (3.672.000 kn u 2015. godini, u odnosu na 4.320.000 kn u 2014. godini). Prema djelatnostima u 2015. godini 24 odobrena mikrokredita su u uslužnoj djelatnosti (71 %), 9 odobrenih mikrokredita odnosi se na proizvodnju (26 %), te preostali dio na građevinski sektor (3 %).

U 2015. godini HAMAG BICRO je pokrenuo **Program poticanja ulaganja u vlasnički kapital inovativnih subjekata malog gospodarstva** čiji je cilj poticanje ulaganja u vlasnički kapital inovativnih malih poduzeća od strane prihvatljivih ulagatelja, a u svrhu daljnjeg razvoja i/ili komercijalizacije inovativnih proizvoda i usluga kroz odobravanje dodatnih sredstava u obliku bespovratnih potpora. U provedbu programa uključio se i Grad Zagreb koji dodjeljuje dodatnih 50% iznosa koji dodjeljuje HAMAG BICRO za subjekte registrirane na području Grada Zagreba. U sklopu ovog Programa u 2015. godini odobrene su 23 potpore, ukupne vrijednosti 3.956.500 kn. U istom iznosu u vlasnički kapital primatelja potpore uložili su privatni ulagači.

Kroz **inovacijske programe** HAMAG-BICRO nastoji motivirati privatni i javni sektor na ulaganje u istraživanje i razvoj pružanjem financijske potpore inovativnim i tehnološki usmjerenim poduzećima te znanstvenim ustanovama. Programi poticanja ulaganja u aktivnosti istraživanja i razvoja nose nazive: TEST, PoC - Program provjere inovativnog koncepta, RAZUM, IRCRO, EUREKA/EUROSTARS i TEHCRO. U 2015. godini kroz inovacijske programe financirano je 48 projekata s ukupnom vrijednosti od 10.227.000 kn, što je za 73% manje ukupno alociranih sredstava na financiranje inovacijskih programa u 2015. u odnosu na 2014. godinu. U tablici 32 prikazane su potpore dodijeljene po pojedinom inovacijskom programu u 2014. i 2015. godini.

Tablica 32: Projekti financirani kroz inovacijske programe HAMAG-BICRO-a u 2014. i 2015. godini

Program	2014.			2015.		
	Broj korisnika	Iznos dodijeljenih potpora (kn)	Prosječni iznos potpore (kn)	Broj korisnika	Iznos isplaćenih potpora (kn)	Prosječni iznos potpore (kn)
PoCPrivate	32	7.016.000	219.250	2	131.000	65.500
PoC Public	45	7.709.000	171.311	14	1.527.000	109.071
IRCRO	1	248.000	248.000	19	2.788.000	146.737
TEST	2	209.000	104.500	0	0	0
RAZUM	2	4.498.000	2.249.000	9	4.196.000	466.222
EUREKA	6	2.045.000	340.833	4	1.585.000	396.250
TEHCRO	3	1.375.000	458.333	0	0	0
Ukupno:	91	37.825.000	415.660	48	10.227.000	213.062

Izvor: HAMAG-BICRO, Godišnje izvješće 2015., 2016.

TEST je program kojim se financiraju istraživački projekti pokrenuti od strane hrvatskih znanstvenika, kroz koje se razvijaju nove tehnologije da bi, po završetku istraživačke faze, prešli na fazu komercijalizacije i stvaranja novih proizvoda ili usluga. Projektima unutar programa TEST financiraju se pretkomercijalne istraživačke djelatnosti razvoja novih tehnologija (proizvodi/procesi/usluge) do faze izrade originalnih rješenja (prototip, pilot rješenje), te istraživanja koja povezuju temeljne znanosti i njihovu tehnologijsku primjenu u industriji i gospodarstvu općenito.

U 2015. godini kroz TEST program nije financiran niti jedan projekt, dok su u prethodnoj godini financirana samo 2 projekta, ukupne vrijednosti 209.000 kn.

PoC - Program provjere inovativnog koncepta namijenjen je financiranju inovativnih projekata s jasnim i jakim komercijalnim potencijalom, a koji se nalaze u ranoj fazi razvoja novih proizvoda, usluga i tehnoloških procesa. Provjera inovativnog koncepta potrebna je kako bi se pružili dokazi da su novi proces ili tehnologija ostvarivi te da potencijalno mogu imati komercijalnu primjenu. Uspješni PoC pruža ulagačima veću sigurnost da je proces tehnički izvediv i da prototip funkcionira. Kroz realizaciju PoC-a korisnici u velikoj mjeri smanjuju rizike koje donosi daljnji razvoj u tehničkom i komercijalnom smislu, utvrđuju najprikladniju strategiju komercijalizacije i pokreću zaštitu izuma. Ovaj program ima dvije kategorije korisnika, a to su mala i srednja poduzeća (PoC Private) i znanstvene institucije (PoC Public). PoC projekti se financiraju u iznosima od 35 tisuća do 350 tisuća kuna u trajanju od 12 mjeseci.

U 2015. godini kroz PoC program financirano je samo 16 projekata, u ukupnom iznosu od 1.658.000 kn, što je značajna razlika u odnosu na prethodnu godinu kada je kroz PoC program financirano 77 projekata ukupne vrijednosti 14.725.000 kn.

RAZUM je program usmjeren na pružanje financijske potpore tehnološki orijentiranim, na znanju utemeljenim malim i srednjim poduzećima, koja imaju inovativne tehnološke projekte, a u cilju podizanja konkurentnosti domaćih poduzeća i proizvoda te stvaranja uvjeta potrebnih za uspješan prijenos znanja.

I u 2015. godini, kao i u 2014., na inovacijski program RAZUM alocirano je preko 4 milijuna kuna. U 2014. godini kroz RAZUM su financirana 2 projekta, dok je u 2015. godini prosječna vrijednost po financiranom projektu (ukupno 9 projekata) bila značajno manja (466.222 kn u 2015. u odnosu na 2.249.000 u 2014. godinu).

IRCRO - Program potpore suradničkog istraživanja i razvoja namijenjen je poticanju suradnje između znanstvene zajednice i gospodarstva na razvojnim projektima. Projekte prijavljuju mala i srednja poduzeća zainteresirana za transfer tehnologije iz istraživačko-razvojnih ustanova u svrhu povećanja konkurentnosti razvijanjem novih ili unapređenjem postojećih proizvoda, usluga ili proizvodnih procesa. Maksimalan iznos potpore za projekte u okviru ovog programa je 900 tisuća kuna.

Financiranje kroz IRCRO program u 2015. godini značajno je veće nego u prethodnoj godini. Za razliku od 2014. godine kada je financiran samo jedan projekt, u 2015. godini financirano je 19 projekata, prosječne vrijednosti 146.737 kn.

EUREKA/EUROSTARS je europska inicijativa za financiranje tržišno orijentiranih projekata različitih tehnologijskih područja. Program je namijenjen malim i srednjim poduzećima, koja u suradnji sa znanstveno-istraživačkim institucijama kroz transfer tehnologije i znanja rade na

razvoju novih proizvoda, usluga ili procesa. Partneri u ovakvim projektima moraju biti iz najmanje dvije različite zemlje članice Europske unije. Ciljevi programa su potaknuti tvrtke na ulaganje u aktivnosti istraživanja i razvoja te na taj način jačati njihov inovacijski kapacitet, potaknuti suradnju i ujedinjavanje resursa poduzetnika i znanstveno-istraživačkih organizacija, te stvoriti temelje za međunarodni tržišni plasman.

U 2015. godini kroz EUREKA/EUROSTARS financirana su 4 projekta, ukupne vrijednosti 1.585.000 kn, što predstavlja pad i broja projekata i ukupne alocirane vrijednosti na ovaj program u 2015. u odnosu na prethodnu godinu, kada je financirano 6 projekata, ukupne vrijednosti 2.045.000 kn.

TEHCRO – Program ulaganja u tehnologijsku i inovacijsku infrastrukturu usmjeren je na ulaganja u pokretanje, unaprjeđenje i razvoj infrastrukturnih institucija poput znanstveno-tehnoloških parkova, inkubatora za nove tehnologije, istraživačko-razvojnih centara i centara kompetencija.

U 2015. godini kroz TEHCRO program nije financijski podržan niti jedan projekt, za razliku od 2014. godine kada je financirano 3 projekta, prosječne vrijednosti 458.333 kn.

6. Edukacija za poduzetništvo

Promocija i izgradnja sustava poduzetničkog obrazovanja jedan je od ključnih ciljeva politika Europske unije dugi niz godina. U Akcijskom planu za poduzetništvo do 2020. godine (*The Entrepreneurship Action Plan 2020*⁵⁵) Europska komisija poduzetničko obrazovanje definira kao jedno od tri područja u kojima je potrebno hitno djelovanje. Posebno se naglašava važnost razvoja poduzetničkih kompetencija kroz nove i kreativne načine poučavanja i učenja na svim razinama obrazovanja, te promocija poduzetništva kao odabira karijere. Europska komisija ističe kako je iskustva iz stvarnog života i poslovne okoline potrebno ugraditi u sve obrazovne discipline i razine te omogućiti mladima stjecanje najmanje jednog praktičnog poduzetničkog iskustva tijekom obrazovanja.

Europski parlament je 2015. godine usvojio rezoluciju o promicanju poduzetništva mladih kroz obrazovanje i osposobljavanje⁵⁶ (*European Parliament resolution of 8 September 2015 on promoting youth entrepreneurship through education and training*) u kojoj se posebno naglašava potreba za širim pristupom poduzetništvu.

Poduzetništvo i proaktivnost prepoznati su kao jedna od osam ključnih životnih kompetencija koje predstavljaju kombinaciju znanja, vještina i stavova potrebnih za osobno ispunjenje i razvoj, ulogu aktivnog građanina u društvu, socijalnu uključenost i zapošljavanje.⁵⁷ Ključne kompetencije definirane su na razini EU, uz preporuku da ih zemlje članice koriste kao osnovne smjernice za razvoj strategija i infrastrukture koja omogućuje cjeloživotno obrazovanje pojedinaca.

U 2010. godini u Hrvatskoj je usvojena nacionalna Strategija učenja za poduzetništvo 2010.-2014.⁵⁸ koja je definirala razloge učenja za poduzetništvo, prijedlog uključivanja programa učenja za poduzetništvo u obrazovni sustav kao i očekivane rezultate razvoja obrazovanja za poduzetništvo. Evaluacija provedenih mjera iz Akcijskog plana provođenja Strategije 2010.-2014. nije napravljena, niti je kreirana nacionalna strategija učenja za poduzetništvo za iduće razdoblje, što je i konstatirano u publikaciji „Poduzetničko obrazovanje u školama Europe”⁵⁹ koju je 2016. godine objavila Eurydice – Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizualnu djelatnost i kulturu Europske komisije.

55 Izvor: <http://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship/action-plan/>, preuzeto 1.03.2017.

56 Izvor: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2015-0292+0+DOC+XML+V0//EN>, preuzeto 2.03.2017.

57 Ostale kompetencije su: komunikacija na materinjem jeziku, komunikacija na stranim jezicima, matematička kompetencija i osnovne kompetencije iz prirodoslovlja i tehnologije, digitalna kompetencija, sposobnost učenja, socijalne i građanske kompetencije te kulturološka osviještenost i izražavanje. Izvor: Europska komisija/EACEA/Eurydice, 2012. *Developing Key Competences at School in Europe: Challenges and Opportunities for Policy*. Eurydice Report. Luksemburg: Ured za publikacije Europske unije.

58 Neke od najznačajnijih mjera Akcijskog plana provođenja Strategije za razdoblje od 2010. do 2014. godine su: razvoj pozitivnog stava i senzibilizacija javnosti o poduzetništvu, povećanje interesa za osposobljavanje za poduzetništvo, uvođenje poduzetničkog učenja i osposobljavanja u sve razvojne politike i programe, uvođenje poduzetništva kao jednu od ključnih kompetencija u sve obrazovne kurikulume, povećanje kapaciteta odgojno-obrazovnih institucija za uvođenje obrazovanja za poduzetništvo, povećanje kompetencija odgajatelja, nastavnika i trenera za obrazovanje za poduzetništvo te jačanje suradnje i umrežavanje obrazovnih institucija, znanstveno-istraživačkih i gospodarskih subjekata na programima poduzetništva. Izvor: http://www.hzz.hr/UserDocImages/Strategija_ucenja_zapoduzetnistvo_2010-2014.pdf, preuzeto 10.03.2017.

59 Izvješće *Poduzetničko obrazovanje u školama Europe* daje pregled strategija, kurikuluma i ishoda učenja, uvid u načine financiranja te obrazovanja i stručnog usavršavanja učitelja u području osnovnog i srednjeg, općeg i strukovnog, obrazovanja u 33 europske države, uključujući i Hrvatsku. Izvor: Agencija za odgoj i obrazovanje, www.azoo.hr, preuzeto 13.03.2017.

Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje, kojeg je izradilo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta te usvojilo 2010. godine, definira poduzetničko obrazovanje kroz specifične ciljeve čijim će ispunjenjem učenici biti osposobljeni za postavljanje, vrednovanje i ostvarivanje osobnih ciljeva, znati će planirati svoj rad i ostvarivati poslovne planove, steći temeljna znanja o području gospodarstva i vođenju poslova te osvijestiti važnost i mogućnost samozapošljavanja.⁶⁰ Izrada školskih kurikuluma koji uključuju poduzetničko obrazovanje još uvijek nije dovršena. Neke su škole, u sklopu pilot programa poduzetničkog obrazovanja provedenog od strane **Regionalnog centra za razvoj poduzetničkih kompetencija za zemlje jugoistočne Europe (SEECEL)** razvile i uključile u svoje školske kurikulume eksperimentalne obrazovne aktivnosti koje impliciraju početak provedbe poduzetničkog obrazovanja, međutim izostaje primjena širih razmjera.

U implementaciji poduzetničkog obrazovanja u školskom kurikulumu značajnu ulogu imaju nastavnici. Agencija za odgoj i obrazovanje (AZOO) je u školskoj godini 2014./2015. pokrenula niz seminara i radionica trajnog stručnog usavršavanja za ravnatelje škola, nastavnike i druge djelatnike škola koji su usmjereni poduzetničkom obrazovanju.⁶¹

Unapređenje poduzetničkih vještina kao jedno od prioritarnih područja djelovanja u cilju povećanja konkurentnosti malih i srednjih poduzeća, uz daljnje implikacije na cjelokupno gospodarstvo istaknula je i Vlada Republike Hrvatske unutar **Strateškog plana Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta za razdoblje 2015.-2017.** U planu se ističe važnost unapređenja kvalitete strukovnog obrazovanja, izgradnje poduzetničkih kompetencija, te kreiranja poticajne poduzetničke klime za rast i razvoj poduzetništva i povećanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva. Nadalje, naglašena je uloga cjeloživotnog učenja kao odgovor na ekonomske probleme i povećanu nezaposlenost, a podrazumijeva integraciju formalnog, neformalnog i informalnog učenja.⁶² U ostvarivanje posebnog cilja vezanog uz poboljšanje poduzetničkih vještina kroz cjeloživotno učenje uključeno je i obrtničko obrazovanje kroz specifični cilj osuvremenjivanja nastavnih planova i programa za stjecanje obrtničkih zanimanja u sustavu formalnog i cjeloživotnog obrazovanja. Mjerljivi pokazatelji ostvarenja spomenutih ciljeva su dodijeljene potpore u okviru programa Poduzetnički impuls 2015. u sklopu kojeg su dodijeljene 793 potpore za Cjeloživotno obrazovanje za obrtnike u iznosu od 2.128.320,80 kuna, te 1280 dodijeljenih stipendija učenicima u obrtničkim zanimanjima u iznosu od 11.520.000,00 kuna.

Obrazovanje za poduzetničke kompetencije na tercijarnoj razini obrazovanja značajnije je prisutno nego na primarnoj i sekundarnoj razini. Studentima u Hrvatskoj nudi se mogućnost odabira studijskog programa poduzetništva na preddiplomskoj, diplomskoj i poslijediplomskoj razini, sveučilišnih i stručnih studija sveučilišta, veleučilišta i visokih škola.

Tablice 33, 34 i 35 daju pregled obrazovnih programa iz područja poduzetništva, kao i onih programa čiji je fokus upravljanje malim poduzećima.

60 Europska komisija/EACEA/Eurydice, 2016. *Poduzetničko obrazovanje u školama u Europi*. Izvješće Eurydicea. Ured za publikacije Europske unije u Luksemburgu.

61 Europska komisija/EACEA/Eurydice, 2016. *Poduzetničko obrazovanje u školama u Europi*. Izvješće Eurydicea. Ured za publikacije Europske unije u Luksemburgu.

62 Vlada Republike Hrvatske. Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta: Strateški plan za razdoblje 2015.-2017.

Tablica 33: Popis sveučilišta u Hrvatskoj s programima poduzetništva na preddiplomskoj, diplomskoj i/ili poslijediplomskoj razini studija u ak.god. 2015./2016.

Sveučilište/ Fakultet	Javno / privatno	Preddiplomski studij	Diplomski studij	Poslijediplomski Studij	
				Specijalistički	Doktorski
Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku – Ekonomski fakultet u Osijeku	Javno	Poduzetništvo	Poduzetnički menadžment i poduzetništvo	Poduzetništvo	Poduzetništvo i inovativnost
Sveučilište u Zagrebu	Ekonomski fakultet	Javno	Specijalistički diplomski stručni studij Ekonomika poduzetništva	Strateško poduzetništvo *** Poduzetništvo i poduzetnički menadžment	-
	Fakultet informatike i organizacije Varaždin	Javno	Ekonomika poduzetništva	Ekonomika poduzetništva	-
Sveučilište u Splitu - Ekonomski fakultet	Javno	Stručni studij Management malog poduzeća	-	-	-
Sveučilište u Rijeci - Ekonomski fakultet	Javno	Poduzetništvo	Poduzetništvo	-	-
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli – Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“	Javno	Menadžment i poduzetništvo	Menadžment i poduzetništvo	-	-
Sveučilište u Zadru – Odjel za turizam i komunikacijske znanosti	Javno		Poduzetništvo u kulturi i turizmu		

Izvor: Agencija za znanost i visoko obrazovanje, 2016., internet stranice sveučilišta u Hrvatskoj, 2016.

Pravno ekonomska klinika Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Pravno ekonomska klinika, kao projekt Pravnog i Ekonomskog fakulteta u Osijeku, primjer je interdisciplinarnog pristupa problematici sektora malih i srednjih poduzeća u Republici Hrvatskoj. Klinika je pokrenuta krajem 2013. godine s ciljem omogućavanja primjene stečenih teorijskih znanja u praksi, te jačanja svijesti o nužnosti suradnje i interdisciplinarnog pristupa u rješavanju problema poduzetnika.

Klinika je orijentirana na probleme poduzetnika početnika, ali i svih onih koji tek razmišljaju o ulasku u „poduzetničke vode.“ Probleme u Klinici rješavaju mješoviti timovi studenata, pod nadzorom mentora, koji su stručnjaci u svojim područjima djelovanja – profesori oba fakulteta, odvjetnici, javni bilježnici, poslovni savjetnici, pravnici i suci Trgovačkog suda u Osijeku.

Pitanja na koja poduzetnici najčešće traže odgovor su odabir pravnog oblika poslovanja, porezi i doprinosi vezano uz pojedini oblik poslovanja, zatvaranje jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću, usklađivanje statuta udruga s novim zakonom, radno pravo, patentno pravo, poslovno planiranje, brisanje društva iz sudskog registra i dr. Svi savjeti i pomoć u Klinici su besplatni za klijente. Od početka svog djelovanja u Klinici je savjet potražilo 85 klijenata. Početkom 2015. godine, Klinika je, uz podršku Grada Županje, pokrenula podružnicu u Županji koja pruža savjete poduzetnicima na tom području.

Tablica 34: Popis veleučilišta u Hrvatskoj s programima poduzetništva na preddiplomskoj i/ili diplomskoj razini studija u ak.god. 2015./2016.

Veleučilište	Javno / privatno	Studij
Veleučilište VERN	Privatno	Preddiplomski stručni studij Ekonomija poduzetništva (Zagreb) *** Specijalistički diplomski studij Poduzetnički menadžment (Zagreb)
Veleučilište Rijeka - Poslovni odjel	Javno	Preddiplomski stručni studij Poduzetništvo (Rijeka, Pazin) *** Specijalistički diplomski stručni studij Poduzetništvo (Rijeka)
Veleučilište Nikola Tesla u Gospiću	Javno	Preddiplomski stručni studij Ekonomika poduzetništva (Gospić)
Veleučilište Marko Marulić Knin	Javno	Preddiplomski stručni studij Trgovinsko poslovanje s poduzetništvom (Knin) *** Specijalistički diplomski stručni studij Ekonomski i normativni okvir poduzetništva (Knin)

Izvor: Agencija za znanost i visoko obrazovanje, 2016.; internet stranice veleučilišta u Hrvatskoj, 2016.

Tablica 35: Popis visokih škola u Hrvatskoj s programima poduzetništva na preddiplomskoj i/ili diplomskoj razini studija u ak.god. 2015./2016.

Visoka škola	Javno / privatno	Studij
Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici	Javno	Preddiplomski stručni studij Poduzetništvo (Virovitica) *** Specijalistički diplomski stručni studij Menadžment – smjer Menadžment malih i srednjih poduzeća (Virovitica)
Visoka škola za ekonomiju, poduzetništvo i upravljanje Nikola Šubić Zrinski	Privatno	Preddiplomski stručni studij Ekonomija poduzetništva (Zagreb) *** Specijalistički diplomski stručni studij Management malih i srednjih poduzeća (Zagreb)

Izvor: Agencija za znanost i visoko obrazovanje, 2016.; internet stranice visokih škola u Hrvatskoj, 2016.

Od akademske godine 2015./2016. uvedeni su i *online* studiji poduzetništva – akreditirani sustavi učenja na daljinu. Ovakvo obrazovanje iz područja poduzetništva studenti mogu steći na dvije obrazovne institucije u Hrvatskoj - na Ekonomskom fakultetu u Rijeci (diplomski studij Poduzetništvo) i na Visokoj školi Nikola Šubić Zrinski (stručni studij Ekonomija poduzetništva i specijalistički studij Management malih i srednjih poduzeća).

GEM istraživanje prati percepciju o kvaliteti obrazovanja za poduzetničko djelovanje na primarnoj, sekundarnoj i tercijarnoj razini obrazovanja. Unazad nekoliko godina rezultati GEM istraživanja u Hrvatskoj ukazuju na pad percepcije kvalitete na sve tri razine obrazovanja, te kontinuirano zaostajanje u odnosu na prosjek zemalja uključenih u GEM na svjetskoj razini, te prosjek zemalja EU (tablica 36). U 2015. godini kvaliteta obrazovanja za poduzetničko djelovanje na primarnoj i sekundarnoj razini u Hrvatskoj ocijenjena je minimalnom ocjenom (1,3), a na tercijarnoj tek nešto višom ocjenom (2,1) što govori da niti preporuke Europske komisije, niti ciljevi definirani Strategijom učenja za poduzetništvo 2010.-2014. na nacionalnoj razini nisu našli svoju primjenu u hrvatskom obrazovnom sustavu.

Tablica 36: Percepcija kvalitete obrazovanja za poduzetničko djelovanje u 2014. i 2015. godini (ocjene u rasponu od 1 od 5)

	2014.			2015.		
	GEM prosjek	EU prosjek	Hrvatska	GEM prosjek	EU prosjek	Hrvatska
Obrazovanje i trening – (primarna i sekundarna razina obrazovanja)	2,1	2,1	1,7	1,95	2,1	1,3
Obrazovanje i trening (tercijarna razina obrazovanja)	2,9	2,8	2,4	2,77	2,7	2,1

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2016.

GEM istraživanje omogućuje i praćenje percepcije o poduzetništvu kao izboru poslovne karijere. Pozitivan stav o poduzetničkoj karijeri u Hrvatskoj, iako u neznatnom padu u 2015. godini u odnosu na 2014. godinu, izraženiji je u odnosu na prosjek EU zemalja uključenih u GEM istraživanje. Međutim, stavovi o statusu poduzetnika u društvu, kao i o medijskoj pažnji koja se pridaje poduzetništvu, bitno su drugačiji. Po percepciji o društvenom statusu poduzetnika i po medijskoj pažnji uspješnim poslovnim pothvatima GEM istraživanje pozicionira Hrvatsku na začelje zemalja EU. Ukoliko se Hrvatska usporedi sa prosjekom svih zemalja uključenih u GEM istraživanje, moguće je uočiti gotovo jednaku situaciju, uz lošije rangiranje Hrvatske po pitanju poduzetništva kao izbora karijere (tablica 37).

Tablica 37: Percepcija o društvenim stavovima prema poduzetništvu u 2014. i 2015. godini (% odrasle populacije)

	2014.			2015.		
	GEM prosjek	Hrvatska	EU prosjek	GEM prosjek	Hrvatska	EU prosjek
Biti poduzetnik je dobar izbor karijere	68,1	63,3	56,9	64,1	61,5	56,1
Uspješni poduzetnici imaju visok status u društvu	66,1	46,6	66,6	65,7	42,3	66,4
Medijska pažnja poduzetništvu	63,8	40,4	53,3	63,3	47,5	54,1

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2016.

Rezultati GEM istraživanja upućuju na raskorak između pojedinih stavova o poduzetništvu. Pozitivan stav o poduzetničkoj karijeri s jedne strane upućuje na spremnost pojedinaca na preuzimanje inicijative i pokretanje poduzetničkih pothvata, ali percepcija o niskoj razini društvenog statusa uspješnih poduzetnika predstavlja ozbiljno ograničenje. Tome doprinosi i percepcija o niskoj medijskoj pozornosti pozitivnim primjerima poduzetničkog djelovanja, što ukazuju na izostanak podrške poduzetništvu na razini cijelog društva.

U Hrvatskoj je prisutan značajan broj institucija i organizacija izvan samog sustava formalnog obrazovanja koje nude obrazovanje za poduzetnike početnike i / ili već pokrenuta poduzeća, kao što su centri za poduzetništvo, poduzetnički inkubatori, Hrvatska gospodarska komora, Hrvatska udruga poslodavaca te privatna poduzeća aktivna u sektoru obrazovanja odraslih osoba.

Erasmus za mlade poduzetnike

„Erasmus za mlade poduzetnike“ jedna je od ključnih mjera Akcijskog plana za poduzetništvo 2020.⁶³ Zamišljen je kao prekogranični projekt razmjene mladih i perspektivnih poduzetnika, a cilj projekta je izgradnja i nadogradnja znanja te razmjena iskustava među poduzetnicima. U programu mogu sudjelovati s jedne strane, poduzetnici početnici koje vode vlastito poduzeće manje od 3 godine i osobe koje planiraju pokrenuti vlastiti posao na temelju održivog poslovnog plana, te s druge strane uspješni i iskusni poduzetnici koji vode svoje poduzeće duže od 3 godine. „Erasmus za mlade poduzetnike“ financira Europska komisija, a Hrvatska gospodarska komora posreduje kao lokalna kontakt točka pružajući stručnu poslovnu podršku.

Program je pokrenut 2009. godine, a dosadašnja iskustva sudionika programa prikazuju brojne pozitivne učinke. Iskustvo sudjelovanja omogućilo je stjecanje i jačanje brojnih poduzetničkih vještina i stavova, uključujući osobne vještine poput samouvjerenosti i odlučnosti, preko upravljačkih do tehničkih vještina. Ankete pokazuju da je 60% novih poduzetnika koji su sudjelovali u programu usavršilo svoje upravljačke vještine, trećina potencijalnih poduzetnika koji su sudjelovali u programu (36,5%) otvorila je vlastita poduzeća, a više od polovice novih poduzetnika (58,3%) smatra da je razmjena značajno doprinijela otvaranju novih poduzeća. Najviše novih poduzetnika zabilježeno je u Italiji i Španjolskoj, a zatim u Rumunjskoj, Grčkoj i Poljskoj. Najpopularnija su odredišta Španjolska, Italija, Velika Britanija, Njemačka i Belgija.

Program nudi brojne pogodnosti poduzetnicima domaćinima poput otvaranja novih tržišta i generiranja novih ideja. Poduzeća koja su sudjelovala u programu u prosjeku su se pokazala aktivnijima u razvoju novih proizvoda i usluga nego ostala poduzeća EU. Većina poduzetnika prepoznala je moguće nove poslovne prilike, uspostavila široku mrežu međunarodnih poznanstva te proširila poduzetničke aktivnosti na druge zemlje.

⁶³ Europska komisija: Pet godina programa "Erasmus za mlade poduzetnike", dostupno na: <http://europski-fondovi.eu/content/5-godina-programa-erasmus-za-mlade-poduzetnike>, preuzeto 10.03.2017.

7. Pristup informacijama i savjetodavnim uslugama

Značajnu ulogu u jačanju kapaciteta i izgradnji kompetencija za poduzetničko djelovanje pojedinaca i organizacija imaju institucije koje poduzetnicima pružaju podršku u obliku informiranja, edukacija, savjetovanja, izrade projekata te povezivanja s investitorima. U GEM istraživanju kvaliteta navedenih usluga mjeri se kroz ocjenu komercijalne i profesionalne infrastrukture za podršku razvoja sektora malih i srednjih poduzeća. U 2015. godini kvaliteta te infrastrukture u Hrvatskoj ocijenjena je ocjenom 2,6 što predstavlja pad u odnosu na prethodnu godinu, kada je ocijenjena ocjenom 2,9. Navedene ocjene u obje godine niže su i od prosjeka svih zemalja uključenih u GEM istraživanje i prosjeka EU zemalja uključenih u GEM istraživanje (tablica 38).

Tablica 38: Percepcija o kvaliteti komercijalne i profesionalne infrastrukture za podršku razvoja sektora malih i srednjih poduzeća u 2014. i 2015. godini – ocjene od 1 do 5

	Ocjena 5 pokazuje:	2014.			2015.		
		GEM prosjek	EU prosjek	Hrvatska	GEM prosjek	EU prosjek	Hrvatska
Komercijalna i profesionalna infrastruktura	Postoje konzultantske, profesionalne pravne i računovodstvene usluge; poduzeća si ih mogu priuštiti; visoke su kvalitete	3,0	3,3	2,9	3,0	3,1	2,6

Izvor: GEM Hrvatska, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, 2016.

Iako je Hrvatska posljednjih godina intenzivno ulagala u razvoj poduzetničke infrastrukture, percepcija kvalitete komercijalne i profesionalne infrastrukture ukazuje na nedovoljno iskorišten potencijal postojeće infrastrukture te neusklađenost ponude s očekivanjima i potrebama malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj.

U nastavku slijedi opis institucija koje čine poduzetničku potpurnu infrastrukturu te savjetodavnih institucija relevantnih za sektor malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj.

7.1. Poduzetnička potporna infrastruktura

Poduzetnička infrastruktura u Hrvatskoj obuhvaća poduzetničke zone i poduzetničke potporne institucije, a njihova uloga i kriteriji za osnivanje opisani su u Zakonu o unapređenju poduzetničke infrastrukture⁶⁴. Svrha ovoga Zakona je omogućiti pokretanje i provođenje poduzetničkih aktivnosti u standardiziranim uvjetima visoke infrastrukturne opremljenosti unutar poduzetničkih zona i poduzetničkih potpornih institucija te uz mogućnost korištenja transparentnog sustava poticajnih mjera i olakšica. Infrastruktura je namijenjena poduzetnicima u fazi početnog investiranja te onima koji su u fazi proširenja postojećih investicijskih aktivnosti i posluju unutar poduzetničke infrastrukture.⁶⁵

⁶⁴ Narodne novine, br. 93/13, 41/14

⁶⁵ Središnji državni portal [online]. Dostupno na: <https://gov.hr/>, preuzeto 25.03.2017.

U užem smislu, poduzetnička infrastruktura obuhvaća sustav poduzetničkih zona te poduzetničkih potpornih institucija koje obuhvaćaju razvojne agencije, poduzetničke centre, poduzetničke inkubatore i akceleratora, poslovne parkove, znanstveno-tehnološke parkove te centre kompetencija⁶⁶.

Zakonom o unapređenju poduzetničke infrastrukture je propisano i osnivanje Jedinstvenog registra poduzetničke infrastrukture (JRPI) - integrirane elektroničke baze podataka subjekata poduzetničke infrastrukture. U Registru su evidentirani i sistematizirani samo oni subjekti poduzetničke infrastrukture u Republici Hrvatskoj koji su korisnici potpora, poticajnih mjera, darovnica ili povlastica odobrenih od strane resornog ministarstva (u 2014. i 2015. godini od strane Ministarstva poduzetništva i obrta) ili drugih tijela državne uprave.⁶⁷ Registar vodi resorno ministarstvo.

Poduzetničke zone

Poduzetničke zone su infrastrukturno opremljena područja definirana prostornim planovima, namijenjena obavljanju poduzetničke, odnosno gospodarske aktivnosti. Osnovna karakteristika poduzetničkih zona je zajedničko korištenje infrastrukturno opremljenog i organiziranog prostora od strane poduzetnika kojima se poslovanjem unutar poduzetničke zone omogućuje racionalizacija poslovanja i korištenje raspoloživih resursa poduzetničke zone zajedno s drugim korisnicima poduzetničke zone. U Jedinstvenom registru poduzetničke infrastrukture upisano je 178 poduzetničkih zona (2016. godine).

Poduzetnička zona Janjevci - Donji Miholjac – primjer dobre prakse poduzetničkih zona

Poduzetnička zona Janjevci smještena je u jugoistočnom dijelu Donjeg Miholjca. Zona je definirana kao industrijska i u njoj je planirana izgradnja pretežito industrijskih pogona i logističke podrške proizvodnim djelatnostima. Opremljena je kompletnom komunalnom i poslovnom infrastrukturom (cesta, električna energija, plin, voda, odvodnja, industrijski kolektor s biološkim pročistačem otpadnih voda). Ciljane djelatnosti zone uključuju prehrambeno-prerađivačku, drvoprerađivačku i metaloprerađivačku industriju, te preradu plastike i nemetala.⁶⁸ Industrijska zona Janjevci prostire se na 126 ha površine te ulazi u kategoriju velikih zona u Republici Hrvatskoj. Unutar zone djeluje 30 poduzeća koja zapošljavaju 742 radnika. U sklopu 20. Nacionalnog savjetovanja o gospodarstvu i poduzetništvu u organizaciji resornog ministarstva Ministarstva gospodarstva, poduzetništva i obrta, proglašena je najboljom poduzetničkom zonom u Hrvatskoj za 2015. godinu.⁶⁹

66 Zakon o unapređenju poduzetničke infrastrukture (NN 93/13, 41/14)

67 Naputak za izradu i način korištenja Jedinstvenog registra poduzetničke infrastrukture (NN 123/2013)

68 Miholjački poduzetnički centar – LRA [online]. Dostupno na: <http://www.donjimiholjac.hr/industrijska-zona>, preuzeto 25.03.2017.

69 Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta [online]. Dostupno na: <https://poduzetnistvo.gov.hr/vijesti/nagradjeni-najbolji-poduzetnici-u-hrvatskoj-za-2015/1483>, preuzeto 25.03.2017.

Razvojne agencije

Zakon o unapređenju poduzetničke infrastrukture definira razvojne agencije kao registrirane pravne osobe čija je djelatnost operativno provođenje mjera za razvoj gospodarstva i poduzetništva na lokalnoj (regionalnoj) i nacionalnoj razini te poticanje i privlačenje investicija. Uloga razvojnih agencija je, nadalje, iniciranje i realizacija projekata poticanja gospodarskog razvitka i poduzetništva uz objedinjavanje rada gospodarskih subjekata, lokalnih i regionalnih poduzetničkih institucija, te visokoobrazovnih institucija i centara znanja.

Dvije su osnovne vrste razvojnih agencija: lokalne razvojne agencije, osnovane od strane jedinica lokalne samouprave te županijske razvojne agencije, osnovane od strane područne (regionalne) samouprave. Sukladno Zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske, županijske razvojne agencije imaju ulogu regionalnih koordinatora te su zadužene za učinkovitu koordinaciju i poticanje regionalnog razvoja jedinica područne (regionalne) samouprave. Zakon poznaje i razvojne agencije određenih djelatnosti, poput energetske razvojne agencije. U Jedinственном registru poduzetničke infrastrukture upisana je 61 razvojna agencija (2016. godine), što je povećanje za 47 registriranih razvojnih agencija u odnosu na prethodnu godinu kada je bilo registrirano 14 agencija⁷⁰.

Regionalna energetska agencija - Sjever – primjer dobre prakse razvojnih agencija

Regionalna energetska agencija Sjever (REA Sjever) osnovana je kao javna, nezavisna i neprofitna ustanova u okviru programa „Intelligent Energy Europe“ od strane gradova Koprivnice, Varaždina i Virovitice s ciljem podrške i savjetovanja te pružanja usluga svim dionicima na polju energetike u sjevernoj Hrvatskoj.⁷¹ U Jedinственном registru poduzetničke infrastrukture, Agencija je registrirana kao razvojna agencija određene djelatnosti. Specifična područja djelovanja Agencije obuhvaćaju promociju te jačanje svijesti i razine znanja iz područja obnovljivih izvora energije, energetske učinkovitosti i zaštite okoliša, savjetovanje na području energetike i održivog razvoja, kreiranje strateških i provedbenih dokumenata (energetska bilanca, energetska strategija, energetske planovi) te razvoj i provedbu projekata na lokalnoj i regionalnoj razini.

Najvažniji nacionalni projekti Agencije su: „Akcijski plan održivog energetskeg razvitka – SEAP“, „Poticanje energetske učinkovitosti u kućanstvima“ te „Poticanje korištenja obnovljivih izvora energije u kućanstvima“. Agencija sudjeluje i u provedbi sljedećih međunarodnih projekata: „Inovativno iskorištavanje niskotemperaturnih geotermalnih izvora u jugoistočnoj Europi“, „Izrada zajedničkog plana energetske učinkovitosti za pogranično područje“ i dr.

70 Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2015., CEPOR, 2016., str. 84.

71 Regionalna energetska agencija Sjever [online]. Dostupno na: <http://www.rea-sjever.hr/>, preuzeto 24.03.2017.

Poduzetnički centri

Poduzetnički centri dio su poduzetničke potporne infrastrukture čija aktivnost je primarno fokusirana na operativno provođenje mjera razvoja i poticanja poduzetništva na lokalnom i širem području (županija i regija). Uloga poduzetničkih centara je pružanje savjetodavnih usluga te edukacija poduzetnika prilikom pokretanja i razvoja poduzetničkog pothvata. U suradnji s lokalnom i područnom upravom sudjeluju u provedbi razvojnih projekata usmjerenih na pružanje podrške razvoju sektora malih i srednjih poduzeća. Centri djeluju kao dijelovi županijskih ili gradskih uprava, kao nezavisne tvrtke ili kao udruge, a financiraju se iz lokalnih proračuna, projekata Europske unije, potpora resornog ministarstva te vlastitih izvora financiranja. Neki od poduzetničkih centara su se tijekom godina djelovanja razvili u regionalne razvojne agencije. U Jedinostvenom registru poduzetničke infrastrukture upisano je 28 poduzetničkih centara (2016. godine), što je povećanje za 14 registriranih centara za poduzetništvo u odnosu na prethodnu godinu kada je bilo registrirano 14 centara za poduzetništvo⁷².

Poduzetnički centar Solin – primjer dobre prakse poduzetničkih centara

Poduzetnički centar Solin je udruga osnovana s ciljem razvoja poduzetništva. To je mjesto na kojem poduzetnici mogu dobiti informacije potrebne za početak i razvoj poduzetničke aktivnosti, te o aktualnim programima potpora Grada Solina i nadležnih ministarstava.⁷³ Jedan od prepoznatljivih projekata Poduzetničkog centra Solin je Poduzetnički kamp⁷⁴, čiji je cilj promocija poduzetništva na području Splitsko-dalmatinske županije. Kroz diskusije i predavanja, mlade poduzetnike upoznaje se s prilikama i prijetnjama u vođenju poduzetničkog pothvata. Poduzetnički kamp perspektivnim mladim poduzetnicima osigurava platformu za predstavljanje i usavršavanje vlastitih poduzetničkih ideja. Na Poduzetničkom kampu 2015. sudjelovalo je 17 timova, a pobjednicima je osigurana puna konzultantska usluga Poduzetničkog centra Solin za daljnji razvoj poslovne ideje i modela.

Poslovni inkubatori i akceleratori

Cilj poslovnih inkubatora je pružiti stručnu tehničku i edukativnu pomoć pri pokretanju poduzetničkih projekata te omogućiti njihov brz razvoj i održivost. Zakonom o unapređenju poduzetničke infrastrukture definirane su dvije vrste poslovnih inkubatora: poduzetnički inkubatori te inkubatori za nove tehnologije. Poduzetnički inkubatori pružaju podršku poduzetnicima početnicima kroz niz poslovnih usluga i resursa, uključujući poslovne (radne) prostore po povoljnijim uvjetima, u pravilu do treće ili najduže do pete godine poslovanja. Inkubatori za nove tehnologije predstavljaju specijalizirane poslovne subjekte s tematskim fokusom i usmjerenjem na područja nove (visoke) tehnologije koji podržavaju pokretanje i rast inovativnih poduzetničkih projekata kroz inkubacijske programe, te koji novoosnovanim inovativnim poduzećima sličnog profila i interesa pružaju resurse i profesionalne usluge potrebne za rast i razvoj. Poduzetnički inkubatori važna su karika u sustavu podrške za razvoj novih malih poduzeća, koja po izlasku iz inkubatora trebaju postati financijski održiva i neovisna.

72 Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2015., CEPOR, 2016., str. 85.

73 Poduzetnički centar Solin [online]. Dostupno na: <http://poduzetnickicentarsolin.hr/>, preuzeto 27.03.2017.

74 Hrvatski zavod za zapošljavanje [online]. Dostupno na: <http://www.hzz.hr/default.aspx?id=35155>, preuzeto 27.03.2017.

Za razliku od inkubatora, poduzetnički akceleratori su specijalizirani poslovni subjekti čije usluge su fokusirane na podršku poduzetnicima u postinkubacijskoj fazi, odnosno u fazi razvoja i širenja poslovanja na domaćem i stranom tržištu. U Jedinственном registru poduzetničke infrastrukture upisana su 42 poslovna inkubatora i 3 poduzetnička akceleratora (2016. godine). U prethodnoj godini u Registru je bilo evidentirano 15 inkubatora i 2 poduzetnička akceleratora⁷⁵.

Inovativni Zadar d.o.o. – primjer dobre prakse poduzetničkih inkubatora

Inovativni Zadar d.o.o. osnovan je od strane Grada Zadra 2003. godine pod nazivom Poduzetnički inkubator d.o.o. Zadar s primarnim ciljem poticanja razvoja malih i srednjih poduzeća na području Grada Zadra.⁷⁶ Primarna pokretačka ideja Inkubatora je pružanje poslovnih i tehničkih usluga poduzetnicima, te osiguravanje povoljnog zakupa poslovnog prostora za poduzetnike početnike. Krajem 2014. godine započinje proces transformacije poslovanja Inkubatora te se mijenja i naziv u Inovativni Zadar d.o.o. Inkubator postaje nositelj koordiniranog i integriranog razvoja ICT usluga i infrastrukture za potrebe lokalne uprave. Svoje ciljeve i misiju poslovanja Inkubator nastoji ostvariti kroz niz projekata, a neki od njih su: „InZad inkubator 2.0“, „Zadar Smart City“, „eZadrani“ i drugi. Implementacijom projekata Inovativni Zadar nastoji doprinijeti ostvarenju strateških prioriteta i ciljeva Grada Zadra, a jedan od njih je transformacija Zadra u pametan grad utemeljen na održivom gospodarskom rastu.⁷⁷

Poslovni i znanstveno-tehnološki parkovi

Poslovni parkovi su registrirane pravne osobe koje osiguravaju prostor, zemljište i resurse za smještaj poslovnih subjekata na komercijalnoj osnovi. U Hrvatskoj djeluju sljedeći poslovni parkovi: Poslovni park Bjelovar, Poslovni park Virovitica, Poslovni park Zagreb, Poslovni park Međimurje i Poslovni park Karlovac⁷⁸.

Tehnološki parkovi naglasak stavljaju na razvoj i znanstveno - istraživačke aktivnosti te se osnivaju uglavnom u blizini visokoobrazovnih institucija i istraživačkih centara odnosno značajnih gospodarsko - tehnoloških sustava. Uloga tehnoloških parkova je povezivanje stručnjaka i poduzetnika u cilju ostvarivanja gospodarskih ciljeva uz pomoć novih tehnologija. U Hrvatskoj djeluju sljedeći tehnološki parkovi: Tehnološki park Varaždin, Tehnološko-inovacijski centar Rijeka, Tehnološki park Zagreb, Tehnološki centar Split, Centar za tehnološki razvoj – Razvojna agencija Brodsko-posavske županije, Tehnološko-inovacijski centar Međimurje, Znanstveno-tehnološki park Sveučilišta u Rijeci, Tehnološki park BISC Nova Gradiška, Tehnološki park Vinkovci i Tera Tehnopolis - Tehnološki-razvojni centar u Osijeku.

75 Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2015., CEPOR, 2016., str. 86.

76 Inovativni Zadar [online]. Dostupno na: <http://inzad.hr/>, preuzeto 27.03.2017.

77 Inovativni Zadar [online]. Dostupno na: <http://inzad.hr/>, preuzeto 27.03.2017.

78 Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2015., CEPOR, 2016., str. 86.

Tehnološki park Vinkovci – primjer dobre prakse tehnoloških parkova

Tehnološki park Vinkovci osnovan je s ciljem promocije poduzetničke kulture i aktivnosti u Vinkovcima i cijeloj Vukovarsko – srijemskoj županiji. Drugi ciljevi uključuju uspostavu inkubacijskog centra za inovativna tehnološka start-up poduzeća, uspostavu mehanizma za unapređenje postojećih tehnološki inovativnih poduzeća, poboljšanje transfera znanja sa učilišta i razvojnih centara u gospodarstvo, umrežavanje poduzeća, obrazovnih institucija, razvojnih agencija i inovativnih pojedinaca, te promjena percepcije prema inovativnosti kao temelju gospodarstva. U Inkubatoru u 2016. godini djeluje 13 poduzeća. Tehnološki park Vinkovci je u sklopu 20. Nacionalnog savjetovanja o gospodarstvu i poduzetništvu, u organizaciji resornog ministarstva, proglašen najboljom poduzetničkom potpornom institucijom u Hrvatskoj za 2015. godinu.⁷⁹

Centri kompetencije

Uloga centara kompetencije je provedba istraživačkih projekata razvojnog ili proizvodnog karaktera te razvoj kompetencija u pojedinim područjima. Centri kompetencije usmjereni su na komercijalizaciju rezultata istraživačkih aktivnosti te potporu i jačanje intelektualnog vlasništva unutar specifičnih tematskih područja i grana kompetencije. Osmišljeni su u svrhu pružanja podrške jačanju kapaciteta poslovnog sektora, uglavnom malih i srednjih poduzeća, kojima nedostaju vlastiti kapaciteti za istraživanje i razvoj. Centri kompetencija mogu biti ustrojeni kao konzorcij poduzetnika i jedne ili više organizacija za istraživanje i diseminaciju znanja, kao inovacijski klaster čiji su članovi uključeni u aktivnosti istraživanja i razvoja ili kao pravni subjekt koji upravlja istraživačkom infrastrukturom koja obavlja ekonomske djelatnosti. U Jedinstvenom registru poduzetničke infrastrukture upisano je 5 centara kompetencije.

Panonski drvni centar kompetencija– primjer dobre prakse centara kompetencije

Panonski drvni centar kompetencija zamišljen je kao poveznica između znanstvenika, lokalne zajednice i industrije u svrhu razvoja inovativnih proizvoda od drva te pružanja usluga poduzetnicima iz drvno-prerađivačkog sektora. Nositelj projekta kroz koji je realiziran Panonski drvni centar kompetencija je Virovitičko-podravska županija, a partneri projekta su VIDRA – Agencija za regionalni razvoj Virovitičko-podravske županije, zagrebački Šumarski fakultet i Institut Ruđer Bošković.⁸⁰

Panonski drvni centar kompetencija pruža usluge malim i srednjim poduzetnicima iz drvno-prerađivačkog sektora u Hrvatskoj, u svim fazama razvoja finalnih proizvoda od drva, stavljajući pritom naglasak na inovacije. Uz istraživanje i razvoj proizvoda od drva i prateće industrije, Centar nudi i usluge transfera tehnologije prema malim i srednjim poduzećima, te usluge izrade prototipa inovativnih proizvoda od drva, uslugu dizajna proizvoda, dizajna pakiranja za proizvode od drva i proizvode pratećih industrija te usluge poslovnog savjetovanja i kreiranja novih robnih marki.

⁷⁹ Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta [online]. Dostupno na: <https://poduzetnistvo.gov.hr/vijesti/nagradjeni-najbolji-poduzetnici-u-hrvatskoj-za-2015/1483>, preuzeto 25.03.2017.

⁸⁰ Panonski drvni centar [online]. Dostupno na: <http://pdck.eu/drvni-centar/>, preuzeto 27.03.2017.

U ožujku 2013. godine Hrvatski klaster konkurentnosti drvno-prerađivačkog sektora proglasio je Panonski drvni centar projektom od nacionalnog interesa za drvno-prerađivački sektor, a Centar je ujedno i prvi te najveći projekt u Republici Hrvatskoj realiziran iz Strukturnih i investicijskih fondova EU. Centar surađuje s proizvođačima i dizajnerima namještaja te obrazovnim institucijama iz Virovitičko-podravske županije i drugih dijelova Hrvatske.

7.2. Savjetodavne institucije u sektoru malih i srednjih poduzeća

Hrvatska gospodarska komora (HGK) - Odjel za poduzetništvo i inovacije,
www.hgk.hr

Odjel za poduzetništvo i inovacije djeluje u HGK unutar Sektora za industriju i IT. Najvažnije aktivnosti Odjela usmjerene su na pružanje informacija i potpore poduzetnicima, provedbu EU projekata, komercijalizaciju inovacija i savjetovanje u vezi s financiranjem poduzetničkih projekata. U 2015. godini Odjel je organizirao niz poslovnih događaja i edukacija, te konferenciju za poduzetnike početnike pod nazivom „Prve tri su najteže“. Kontinuirano, svake godine Odjel sufinancira predstavljanje hrvatskih inovacija na međunarodnim sajmovima Malezije, Švicarske, SAD-a, Ujedinjenog Kraljevstva, Poljske, Njemačke, Tajvana, Kine i Belgije. Odjel je organizirao jedanaest inovacijskih misija u sklopu kojih su hrvatska inovativna poduzeća održala tristotinjak „B2B“ sastanaka s potencijalnim poslovnim partnerima, distributerima i zastupnicima. Odjel za poduzetništvo i inovacije tijekom 2015. i 2016. godine pružio je stručnu i savjetodavnu pomoć pri dobivanju kreditnih sredstava za 96 projekata ukupne vrijednosti 70 milijuna kuna.

Hrvatska obrtnička komora (HOK), www.hok.hr

Glavne djelatnosti HOKa su: promicanje obrtništva, zastupanje interesa obrtnika pred državnim tijelima u oblikovanju gospodarskog sustava, davanje mišljenja i prijedloga državnim tijelima kod donošenja zakona u području obrtništva, osnivanje povjerenstava za polaganje pomoćničkih i majstorskih ispita te pružanje pomoći obrtnicima prilikom osnivanja i razvoja poslovanja. HOK je aktivan i u organizaciji, sufinanciranju i poticanju nastupa obrtnika na sajmovima u zemlji i inozemstvu.

U 2015. godini HOK je organizirao i financijski potpomogao nastup svojih članova na inozemnim sajmovima u Münchenu, Gračanici, Novom Sadu, Celju i Zenici. Na spomenutim je sajmovima uz podršku komore sudjelovalo 124 izlagača obrtnika, dok je na sedam nacionalnih sajмова sudjelovalo 426 obrtnika izlagača.⁸¹

HOK osigurava savjetodavnu podršku svojim članovima pružanjem savjeta iz područja gospodarstva, poreza, carina, računovodstva, financiranja i prava te tehnike i tehnologije. Tijekom 2015. godine zabilježeno je 3.889 pruženih stručnih savjeta.

Novina u radu Komore u 2015. godini je projekt pogodnosti „Zajednička nabava - HOK ZNA“. Putem projekta HOK svojim članovima nastoji omogućiti kvalitetnije i povoljnije poslovanje te osigurati poticajno poduzetničko okruženje, osiguravanjem pogodnosti kod dobavljača roba

81 Hrvatska obrtnička komora: Godišnje izvješće o radu 2015. Dostupno na: <http://www.hok.hr/>, preuzeto 25.03.2017.

i usluga iz raznih gospodarskih grana, s kojima Komora ima potpisane ugovore o suradnji. U projekt „HOK ZNA“ uključeni su partneri iz raznih gospodarskih sektora, koji su važni članstvu HOK-a u svakodnevnom poslovanju.

Hrvatska udruga poslodavaca (HUP) – Udruga malih i srednjih poduzetnika, www.hup.hr/hup-udruga-malih-i-srednjih-poduzetnika.aspx

Udruga malih i srednjih poduzetnika Hrvatske udruge poslodavaca aktivno sudjeluje u procesima kreiranja boljeg zakonodavnog okvira i poboljšanja poslovnog okruženja za mala i srednja poduzeća u Hrvatskoj. U izradu zakonskih i drugih rješenja Udruga se uključuje, bilo direktnim uključenjem poduzetnika u izradu pojedinih zakona, bilo sudjelovanjem predstavnika Udruge u radnim skupinama, tijelima, povjerenstvima ili odborima. Aktivnosti Udruge u lobiranju za mala i srednja poduzeća obuhvaćaju sudjelovanje u istraživanjima, izradi studija i konzultacijama te sudjelovanje na konferencijama, okruglim stolovima i drugim događanjima na temu razvoja sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj.

Hrvatska udruga poslodavaca - Bijela knjiga 2015.⁸²

Hrvatska udruga poslodavaca izdala je u lipnju 2015. dokument pod nazivom Bijela knjiga HUP-a u kojem donosi pregled najvažnijih problema svake od 30 granskih udruge HUP-a, kao i konkretne prijedloge za uklanjanje prepreka uspješnom poslovanju poduzeća unutar specifičnih industrija zastupanih u HUP-ovim udrugama. HUP-ova Udruga malih i srednjih poduzetnika definirala je sljedeće prijedloge u svrhu unapređenja poduzetničkog okruženja u Hrvatskoj:

1. Poboljšati pristup financijskim sredstvima. *Hrvatska mala i srednja poduzeća najčešće se financiraju bankarskim kreditiranjem ili sredstvima iz fondova EU. Financiranje putem EU fondova moguće je u određenom iznosu u obliku bespovratnih potpora, ali je, također, često potrebno osigurati vlastito ili bankarsko financiranje. U ovom se području brojni poduzetnici susreću s vremenskom i administrativnom zahtjevnosti realizacije potrebnog financiranja. Jednako tako, uočava se kako je poduzetnicima potrebna pomoć u pripremi samih projekata. Unatoč postojanju brojnih potpornih institucija koje pružaju pomoć s prijavama za dobivanje bespovratnih sredstava iz EU fondova, poduzetnici često ostanu zakinuti za konkretne i relevantne informacije te adekvatnu pomoć u pripremi EU projekata. Nadalje, potrebno je osigurati veći broj shema mikrokreditiranja kako bi se bolje odgovorilo na specifične potrebe mikropoduzetnika za manjim, brzim i jeftinim financijskim sredstvima.*

2. Poboljšati poslovno okruženje – bolje donošenje propisa. *Administrativno opterećenje i visoki troškovi države koji terete poslovanje poduzetnika putem poreznih i neporeznih nameta predstavljaju nedostatke hrvatskog poslovnog okruženja. Odgovor na spomenutu situaciju je restrukturiranje javne uprave te stvaranje učinkovite i kompetentne administracije uz smanjenje opterećenja malih i srednjih poduzetnika. Umjesto dosadašnje prakse česte i ad hoc izmjene zakona i provedbenih akata, poduzetnici predlažu uvođenje postojanosti zakona i njihove provedbe kao mjere za stabilnije poslovno okruženje. Jednako tako, pozivaju na provođenje principa Europske unije „prvo misli na najmanje“ (Think small first) koje pretpostavlja uvažavanje činjenice da se primjenjivost zakona (odredbi i rješenja) preispituje primarno na najmanjim poduzećima i tek onda odlučuje o njihovoj primjeni.*

⁸² Hrvatska udruga poslodavaca [online]. Dostupno na: www.hup.hr/EasyEdit/UserFiles/Bijela%20knjiga%202015.docx, preuzeto 25.03.2017.

3. Poboljšati pristup tržištima – internacionalizacija. Unatoč postojanju EU inicijative za podršku izvoznim aktivnostima, brojni mali i srednji poduzetnici nisu dovoljno informirani o istima, a jezična kao i kulturološka barijera ostaje jedna od najvećih prepreka ovih aktivnosti. Poduzetnicima su stoga potrebne mjere koje će olakšati pristup kako jedinstvenom tržištu EU, tako i tržištu izvan EU. Potrebno je ojačati ulogu državne gospodarske diplomacije te institucija koje pružaju podršku poduzetnicima pri izvoznim aktivnostima, a sve s ciljem olakšanja izlaska na strana tržišta i korištenja prilika koje proizlaze iz članstva u EU u što većoj mjeri.

4. Promocija poduzetništva. Promocija poduzetništva u širem smislu uključuje trajnu podršku poduzetnicima kroz poticanje poduzetničkog i inovacijskog potencijala za rast. Promocija uključuje promicanje poduzetništva među mladima kako bi svoje ideje i inicijative pretvorili u poduzetničke pothvate, ali i trajne potpore prema postojećim poduzetnicima bilo da su oni u fazi rasta, u poteškoćama ili u fazi prijenosa poslovanja na nove generacije.

5. Poboljšati poduzetničke vještine i vještine zaposlenika. Prijedlog ukazuje na važnost posjedovanja specifičnih znanja i vještina potrebnih za poduzetničko ostvarenje. Uključuje uvođenje poduzetništva u kurikulume srednjih škola, uvođenje dualnog sustava obrazovanja u strukovno obrazovanje te poboljšanje imidža obrtničkih kvalifikacija i tehničkih radnih mjesta u malim i srednjim poduzećima.

Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva - CEPOR,
www.cepor.hr

CEPOR je prvi *think-tank* u Hrvatskoj čiji cilj je utjecati na javno-političko okruženje naglašavajući ulogu malih i srednjih poduzeća u gospodarstvu Hrvatske te doprinijeti razvoju poduzetničke kulture i stimulativnog institucionalnog i regulatornog okvira za poduzetničko djelovanje. CEPOR prati sektor malih i srednjih poduzeća te razvoj poduzetničke aktivnosti u Hrvatskoj kroz dva kontinuirana projekta:

- sudjelovanje u globalnom GEM - Global Entrepreneurship Monitor istraživanju od 2002. godine, čiji agregatni rezultati za Hrvatsku za razdoblje od 2012. – 2015. godine su objavljeni u publikaciji „Što čini Hrvatsku (ne)poduzetničkom zemljom? – GEM Hrvatska 2012-2015“.
- izradu Izvješća o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj, od 2011. godine.

CEPOR aktivno djeluje na promociji značaja pravovremene pripreme vlasnika malih i srednjih poduzeća za prijenos poslovanja te zagovara razvoj nacionalnog ekosistema za pružanje podrške u procesu prijenosa poslovanja. Od 2014. godine CEPOR je član udruženja TRANSEO – Europskog udruženja za prijenos poslovanja malih i srednjih poduzeća (*European Association for SME Transfer*). Iste godine, CEPOR je pokrenuo Centar za obiteljska poduzeća i prijenos poslovanja CEPRA, čiji je cilj pružiti stručnu – savjetodavnu i edukativnu pomoć vlasnicima obiteljskih poduzeća u procesu prijenosa poslovanja.

Od 2013. godine CEPOR organizira Forum obiteljskih poduzeća čiji cilj je potaknuti dijalog na temu značaja obiteljskih poduzeća u Hrvatskoj, pružiti korisne informacije vlasnicima obiteljskih poduzeća i svim drugim zainteresiranim stranama o prijenosu vlasništva i upravljanja nad obiteljskim poduzećem, te povezati vlasnike s predstavnicima institucija koje pružaju savjetodavnu podršku u tom procesu. Forum obiteljskih poduzeća u studenom 2015. godine okupio je više od 80 sudionika.

U 2015. godini CEPOR je započeo provedbu jednogodišnjeg projekta pod nazivom „*Support Youth Self-employment*“ čiji cilj je pružanje podrške vlasnicima novopokrenutih poduzeća i obrta, mladih od 29 godina. Projektom je obuhvaćeno 20 mladih poduzetnika kojima se, kroz edukativne radionice i mentorstvo pružala podrška u suočavanju s izazovima koje nosi prva godina poslovanja. Projekt je financiran sredstvima EFSE – European Fund for Southeast Europe.

Europska banka za obnovu i razvoj (EBRD), www.ebrd.com

Europska banka za obnovu i razvitak (EBRD) provodi različite inicijative usmjerene na jačanje malih i srednjih poduzeća. Kroz platforme Small Business Initiative te SME Finance and Development, EBRD nudi niz financijskih proizvoda namijenjenih malim i srednjim poduzećima kao što su izravno financiranje, indirektno financiranje preko partnerskih financijskih institucija te programe koji kombiniraju financiranje i savjetovanje. EBRD je tijekom 2015. i 2016. godine pokrenuo program savjetovanja pod nazivom „Blue ribbon“ koji nudi različite savjetodavne usluge za mala i srednja poduzeća s najvećim potencijalom za rast. U suradnji sa Zagrebačkom burzom EBRD je pokrenuo „Funderbeam SEE platformu“ po uzoru na estonsku *crowdfunding* platformu. „Funderbeam platforma“ predstavlja inovativno rješenje koje s jedne strane *start-up* poduzećima omogućuje pristup investitorima na tržištu kapitala, a s druge strane investitorima omogućuje trgovanje udjelima u *start-up* poduzećima, čineći njihovo ulaganje likvidnim. U suradnji sa Zagrebačkom burzom EBRD je pokrenuo i „SME Growth Market Project“ temeljen na stvaranju trgovinske platforme koja bi trebala omogućiti lakši pristup kapitalu i alternativnim izvorima financiranja malim i srednjim poduzećima.

Europska poduzetnička mreža - European Enterprise Network (EEN), <http://een.ec.europa.eu>

Cilj Europske poduzetničke mreže je pružanje potpore i savjetodavnih usluga poduzetnicima u Europi u cilju iskorištavanja mogućnosti koje pruža EU i jedinstveno europsko tržište. Mreža je pokrenuta 2008. godine i okuplja oko 600 poduzetničkih potpornih organizacija i preko 4.000 eksperata iz više od 50 zemalja. EEN djeluje kroz 90 konzorcija, koje čine gospodarske komore, razvojne agencije, tehnološki parkovi, instituti, sveučilišta. Rad mreže financira se kroz Program za konkurentnost malih i srednjih poduzeća COSME.

Europska poduzetnička mreža Hrvatske (www.een.hr) je konzorcij kojeg čini šest partnerskih institucija: Hrvatska gospodarska komora - ujedno i koordinator hrvatskog konzorcija, HAMAG-BICRO, Tehnologijsko-razvojni centar u Osijeku – Tera Tehnopolis, Znanstveno-tehnolojski park Sveučilišta u Rijeci – STeP Ri, Ured za transfer tehnologije Sveučilišta u Splitu i Tehnološki park Varaždin.⁸³

83 Europska poduzetnička mreža [online]. Dostupno na: <http://www.een.hr/>, preuzeto 26.03.2017.

Tijekom 2015. godine EEN je pružao podršku malim i srednjim poduzećima kroz organizaciju treninga ili mentorstva, a neke od tema su: e-marketing i e-oglašavanje, istraživanje tržišta, pristup financijama i pravima intelektualnog vlasništva. Novina za mala i srednja poduzeća bile su radionice i info dani za otvorene natječaje iz strukturnih fondova. Tijekom 2015. godine, konzorcij je organizirao 53 događaja (seminara, konferencija, info dana) na kojima je sudjelovalo 1.509 sudionika. U 2015. godini EEN je samostalno ili u suradnji s drugim institucijama organizirao 30 „*business to business*“ susreta na kojima je sudjelovalo dvjestotinjak hrvatskih poduzeća, a mjerljivi rezultat uspješnosti projekta je 8 međunarodnih ugovora o poslovnoj suradnji potpisanih između hrvatskih i stranih poduzeća.

Zaključak

Izvešće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2016. daje uvid u problematiku i tendencije razvoja sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj. Rezultati međunarodnih istraživanja u koje je već dugi niz godina uključena i Hrvatska (*Global Entrepreneurship Monitor, Doing Business, Izvešće o globalnoj konkurentnosti, Indeks precepcije korupcije*) međusobno se potvrđuju ukazivanjem na dugovječnost ključnih prepreka razvoja sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj. Rezultati ovih istraživanja objavljeni u 2016. godini ponovno upućuju na nedovoljnu razinu aktivnosti u pokretanju novih poslovnih pothvata, mali udio rastućih poduzeća, administrativne prepreke za provođenje poduzetničke aktivnosti, nedovoljnu razvijenost financijskog tržišta te nedostatak edukacije usmjerene na razvoj poduzetničkih znanja i vještina.

U nastavku su identificirani zaključci Izvešća, na temelju analize rezultata o performanci te preporuka domaćih i međunarodnih istraživanja za unapređenje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj.

Stanje sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj

Mala i srednja poduzeća važan su segment hrvatskog gospodarstva, zbog njegovog udjela u ukupnom broju poduzeća (u 2015. godini iznosi 99,7%), udjela u ukupnom prihodu (54%), zaposlenosti (69,2%) te ukupno ostvarenom izvozu (50,3%). U 2015. godini po svim navedenim kriterijima mala i srednja poduzeća jačaju svoj utjecaj na gospodarstvo Hrvatske, te bilježe rast produktivnosti i konkurentnosti u odnosu na prethodnu godinu. Međutim, postoji značajan prostor za daljnje unapređenje poslovne efikasnosti, budući da je u 2015. godini 51,6% zaposlenih u malim poduzećima sudjelovalo s 40,5% u ukupno ostvarenoj neto konsolidiranoj dobiti gospodarstva Hrvatske, dok je 30,8% zaposlenih u velikim poduzećima ostvarilo 43,2% neto konsolidirane dobiti.

Nepovoljan trend ima aktivnost u pokretanju poduzetničkog pothvata (praćena kroz TEA indeks u GEM istraživanju⁸⁴) koja u Hrvatskoj od 2013. godine kontinuirano opada (8,3% u 2013. godini, 8% u 2014. godini, 7,7% u 2015. godini), za razliku od prosjeka svih zemalja uključenih u GEM istraživanje, i prosjeka EU zemalja koje nakon pada u 2014. godini u odnosu na 2013. godinu, u 2015. godini ponovno evidentiraju rast. Podaci Hrvatskog zavoda za zapošljavanje koji u 2015. godini bilježe pad korisnika potpora za samozapošljavanje za 31% u odnosu na 2014. godinu također potvrđuju pad interesa za pokretanje poslovnog pothvata.

Upozoravajući je GEM pokazatelj o motivaciji za pokretanje poduzetničkog pothvata, koji je za Hrvatsku najniži od svih zemalja EU i iznosi 1,5 u 2015. godini, za razliku od prosjeka zemalja EU gdje je zabilježeno 4 puta više poduzetnika koji pokreću poslovni pothvat zbog uočene prilike od onih koji to čine iz nužde. Najveća aktivnost pokretanja poslovnog pothvata u 2015. godini je evidentirana u regijama Istra, Primorje i Gorski kotar te Dalmacija, dok su na začelju Slavonija i Baranja, te Lika i Banovina.

Prema rezultatima GEM istraživanja u Hrvatskoj, u 2015. godini većina rastućih poduzeća u Hrvatskoj, njih čak 71,8% imaju proizvode koji nisu novi nikome, dok je samo 8,8% poduzeća čiji proizvodi su novi svima, što ukazuje na nisku razinu inovativnog kapaciteta. Ulaganje u istraživanje i razvoj jedna je od ključnih komponenti povećanja inovativnosti i konkurentnosti gospodarstva, ali je Hrvatska s ulaganjem na razini od 0,85% bruto domaćeg proizvoda (2015.) daleko ispod prosjeka EU od 2%.

84 Postotak novo pokrenutih poslovnih pothvata u populaciji odraslih stanovnika (18–64 godine starosti)

Žensko poduzetništvo

Nakon razdoblja rasta udjela žena – vlasnica poduzeća u hrvatskom gospodarstvu od 2011. do 2014. godine, u 2015. godini udio žena – poduzetnica iznosi 18,3% što predstavlja pad za 2 postotna poena. Žene su poduzetnički aktivne pretežito u uslužnim djelatnostima, odnosno u tim djelatnostima je manja razlika u vlasničkoj strukturi poduzeća između žena i muškaraca, dok je u proizvodnim djelatnostima udio poduzeća u vlasništvu muškaraca značajnije veći od udjela žena vlasnica društava.

GEM istraživanje prati poduzetničku aktivnost žena u pokretanju pothvata. U 2015. godini u odnosu na prethodnu povećava se poduzetnička aktivnost žena u toj fazi razvoja poduzetničkog pothvata. Sukladno tome, došlo je do smanjenja jaza u aktivnosti žena i muškaraca u pokretanju poduzetničke aktivnosti – u 2015. godini iznosi 1,7, za razliku od prethodne kada je iznosio 2,4.

S obzirom na pad u vrijednostima pokazatelja o sveukupnoj poduzetničkoj aktivnosti žena i još uvijek prisutan jaz u poduzetničkoj aktivnosti žena u odnosu na muškarce, od izuzetnog je značaja temeljito evaluirati postojeće programe i mjere za razvoj i jačanje ženskog poduzetništva u Hrvatskoj.

Institucionalni i zakonodavni okvir

Hrvatska je već duži niz godina uključena u niz međunarodnih istraživanja koja prate kvalitetu institucionalnog i zakonodavnog okvira za poslovnu aktivnost i koji ukazuju na složenost i netransparentnost zakonodavnog okvira kao najznačajniju prepreku za jačanje intenziteta poduzetničke aktivnosti u Hrvatskoj (Doing Business – Svjetska banka, konkurentnost – Svjetski gospodarski forum, poduzetništvo – Global Entrepreneurship Monitor, SBA Facts Sheet - EU...). Jedan od problema je i izostanak redovite evaluacije efekata zakonodavnog okvira na okruženje u kojem mala i srednja poduzeća posluju, naročito prilikom uvođenja novih zakonskih regulativa koje bi Vlada trebala provoditi, u skladu s *Think Small First* principom Europske unije.

Resorno ministarstvo je glavni nositelj operativnih programa koji bi trebali biti prenešeni na implementacijske agencije i institucije (kao što su HAMAG BICRO i HBOR). Uloga Hrvatske udruge poslodavaca, Hrvatske gospodarske komore, Hrvatske obrtničke komore i CEPORA – Centra za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, po uzoru na najrazvijenija gospodarstva Europske unije, trebala bi biti vidljivija i naglašenija u razvoju politika vezanih uz sektor malih i srednjih poduzeća.

Pristup financijskim sredstvima

Hrvatsku karakterizira vrlo razvijeno tržište bankarskih kredita namijenjenih malim i srednjim poduzećima. Uz ponudu vlastitih financijskih proizvoda, poslovne banke poduzetnicima omogućuju i dodatne linije financiranja koje se temelje na poslovnoj suradnji sa ministarstvima, HBOR-om, HAMAG-BICRO-om, jedinicama lokalne samouprave, gradovima, županijama, te međunarodnim financijskim institucijama. Usprkos tome, pristup financijskim sredstvima za mala i srednja poduzeća u Hrvatskoj može se ocijeniti vrlo ograničenim, zbog nedostatka financijskih izvora za rizičnije faze razvoja poduzetničkog pothvata, kao što su fondovi rizičnog kapitala i poslovni anđeli.

Mikrofinanciranje u Hrvatskoj, u usporedbi s najboljom međunarodnom praksom, također je nedovoljno razvijeno, a kao glavni problemi identificirani su: vrlo restriktivni regulatorni okvir, neodgovarajuće garancijske sheme, neadekvatna ponuda financijskih proizvoda i usluga (kreditne unije ne mogu obavljati platni promet, štednja nije osigurana kod Narodne banke) te slaba informiranost korisnika o financijskim proizvodima.

Učinkovitost Vladinih programa za osiguravanje pristupa financijskim sredstvima malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj teško je evaluirati zbog nepovezanosti i nekoordiniranosti programa financiranja namijenjenih malim i srednjim poduzećima koje provodi nekoliko ministarstava. Uključenost resornog ministarstva u operativno provođenje programa financiranja predstavlja udaljavanje ministarstva od primarne uloge, a to je usmjerenost na *policy* i regulatorni aspekt gospodarskog sektora.

Edukacija za poduzetništvo

Obrazovanje za i o poduzetništvu slabo je i nedovoljno zastupljeno na svim formalnim razinama u hrvatskom obrazovnom sustavu. Poduzetničko obrazovanje i dalje nije prepoznato i minimalno je zastupljeno u nastavnom programu na primarnoj razini obrazovanja dok je u srednjoškolskom obrazovanju poduzetništvo prisutno samo u stručnim školama.

Neformalno obrazovanje za poduzetnike početnike i / ili već pokrenuta poduzeća nude institucije poput centara za poduzetništvo, Hrvatske gospodarske komore, Hrvatske obrtničke komore, Hrvatske udruge poslodavaca i privatna poduzeća aktivna u sektoru obrazovanja odraslih osoba.

Pristup informacijama i savjetodavnim uslugama

Važan čimbenik razvoja poduzetničke aktivnosti čini pristup informacijama i savjetodavnim uslugama. Prema Zakonu o unapređenju poduzetničke infrastrukture, poduzetničku infrastrukturu u Hrvatskoj u užem smislu čini sustav poduzetničkih zona te poduzetničkih potpornih institucija, u koje se ubrajaju razvojne agencije, poduzetnički centri, poduzetnički inkubatori i akceleratori, poslovni parkovi, znanstveno-tehnološki parkovi te centri kompetencije.

U 2015. godini GEM istraživanje u Hrvatskoj bilježi pad ocjene o percepciji kvalitete komercijalne i profesionalne infrastrukturne podrške za razvoj sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj s 2,9 u 2014. godini na 2,6 u 2015. godini, što je ispod razine ocjene o percepciji kvalitete koju imaju zemlje koje sudjeluju u GEM istraživanju (3 u 2015. godini), kao i zemlje EU koje sudjeluju u istraživanju (3,1 u 2015. godini).

Zbog relevantnosti, u nastavku su prenesene preporuke identificirane na temelju rezultata GEM istraživanja u Hrvatskoj⁸⁵, a koje su relevantne i za zaključke u ovom Izvješću.

Preporuke za pojedince / nositelje poduzetničke aktivnosti u smjeru preuzimanja veće odgovornosti za osobne odluke i izbore te više proaktivnosti i inovativnosti:

- inzistirati na reformi obrazovnog sistema koji će osigurati odgovarajuće obrazovanje za stjecanje poduzetničke kompetencije;
- pobrinuti se za stjecanje poduzetničkih kompetencija korištenjem drugih izvora neformalnog učenja
- nezadovoljstvo kvalitetom života pretvoriti u poduzetnički izazov razmatranjem samozapošljavanja, uz prethodno stjecanje odgovarajuće razine poduzetničke kompetencije.

85 Izvor: Singer, S. et al: „Što Hrvatsku čini (ne)poduzetničkom zemljom? – GEM Hrvatska 2012-2015“, CEPOR, 2016., str. 64-65

Preporuke za institucije / nositelje odgovornosti za kvalitetu poduzetničkog eko-sistema u smjeru preuzimanja veće odgovornosti prema građanima te više proaktivnosti i inovativnosti:

- usklađivanje politika, strategija, programa i instrumenata na temelju suradnja i istovremenosti te korištenja principa otvorene koordinacije
- pojednostavljenje regulatornog okvira u kojem se odvija poduzetnička aktivnost
- jačanje državnog fonda rizičnog kapitala, za financiranje inovativnih i rastućih malih i srednjih poduzeća te osiguranje poreznih olakšica za one koji djeluju kao poslovni anđeli
- razvoj i primjena sistema praćenja i vrednovanja efekata vladinih politika i programa uz osiguravanje javne dostupnosti takvih informacija
- izrada i transparentnost okvira statističkog praćenja aktivnosti malih i srednjih poduzeća
- razvoj kvalitete i spektra usluga profesionalne infrastrukture za poduzetnike
- aktivna uloga medija i obrazovnih institucija u razbijanju društvenih i kulturoloških normi te ne-podržavajućeg sistema vrijednosti u odnosu na vrednovanje poduzetničkog djelovanja.

Literatura:

- *Akcijski plan podrške izvozu 2014. - 2015.*, Vlada Republike Hrvatske, Povjerenstvo Vlade za internacionalizaciju hrvatskoga gospodarstva, Zagreb, 2014.
- *Akcijski plan za provedbu Strategije razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014.-2020.*, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poduzetništva i obrta, Zagreb, 2014.
- *Analiza financijskih rezultata poduzetnika RH u 2014. godini*, FINA, Zagreb, 2015.
- *Analiza financijskih rezultata poduzetnika RH u 2015. godini*, FINA, Zagreb, 2016.
- *Analiza udjela žena poduzetnica u vlasničkoj strukturi trgovačkih društava*, FINA, Zagreb, 2014.
- *Analiza udjela žena poduzetnica u vlasničkoj strukturi trgovačkih društava*, FINA, Zagreb, 2015.
- *Analiza zadržavanja u Hrvatskoj do 31.12.2014.*, Hrvatski centar za zadružno poduzetništvo, Zagreb, 2015.
- *Annual Report on European SMEs 2014/2015 – SMEs start hiring again*, European Commission, 2015.
- *Annual Report on European SMEs 2015/16 – SME recovery continues*, European Commission, 2016.
- *Bilten 217*, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2015.
- *Broj i struktura poslovnih subjekata u prosincu 2014.*, Priopćenje br. 11.1.1/4., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2015.
- *Doing Business 2015, Croatia – Economy Profile*, The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 2015.
- *Doing Business 2016, Croatia – Economy Profile*, The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 2016.
- *Doing Business 2016, Germany – Economy Profile*, The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 2016.
- *Doing Business 2016, Slovenia – Economy Profile*, The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 2016.
- Eurostat, *Unemployment statistics*, dostupno na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics
- *GEM Hrvatska – rezultati istraživanja 2010.*, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Zagreb, 2010.
- *GEM Hrvatska – rezultati istraživanja 2011.*, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Zagreb, 2011.
- *GEM Hrvatska – rezultati istraživanja 2012.*, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Zagreb, 2012.
- *GEM Hrvatska – rezultati istraživanja 2013.*, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Zagreb, 2013.
- *GEM Hrvatska – rezultati istraživanja 2014.*, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Zagreb, 2014.

- *GEM Hrvatska – rezultati istraživanja 2015.*, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Zagreb, 2015.
- *Godišnji financijski izvještaji Hrvatske banke za obnovu i razvitak za 2014. godinu*, Hrvatska banka za obnovu i razvitak, Zagreb, 2015.
- *Godišnji financijski izvještaji Hrvatske banke za obnovu i razvitak za 2015. godinu*, Hrvatska banka za obnovu i razvitak, Zagreb, 2016.
- *Godišnje izvješće 2014.*, Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije, Zagreb, 2015.
- *Godišnje izvješće 2015.*, Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije, Zagreb, 2016.
- *Godišnje izvješće 2014.*, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2015.
- *Godišnje izvješće 2015.*, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2016.
- *Godišnje izvješće o radu 2015*, Hrvatska obrtnička komora, 2016.
- *Godišnje izvješće o stanju zadružnog poduzetništva za 2015. godinu*, Hrvatski centar za zadružno poduzetništvo, 2016.
- *Gospodarska kretanja 5/6*, Hrvatska gospodarska komora, Zagreb, 2015.
- *Gospodarska kretanja 3/4*, Hrvatska gospodarska komora, Zagreb, 2016.
- *HUP skor 2015.*, Hrvatska udruga poslodavaca, zagreb, 2015., <http://bit.ly/23SyDcb>, preuzeto 21.12.2015.
- *Indeks percepcije korupcije 2016.*, Transparency International Hrvatska, Zagreb, 2016.
- *Istraživanje i razvoj u 2014.*, Priopćenje br. 8.2.1., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2015.
- *Istraživanje i razvoj u 2015.*, Priopćenje br. 8.2.1., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2016.
- *Izješće o globalnoj konkurentnosti 2015.-2016.: Pozicija Hrvatske*, Nacionalno vijeće za konkurentnost, Zagreb, 2015.
- *Izješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2012.*, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Zagreb, 2012.
- *Izješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2013.*, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Zagreb, 2013.
- *Izješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2014.*, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Zagreb, 2015.
- *Izješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2015.*, CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Zagreb, 2016.
- *Izješće za Hrvatsku 2016. s detaljnim preispitivanjem o sprječavanju i ispravljanju makroekonomskih neravnoteža* RADNI DOKUMENT SLUŽBI KOMISIJE, Bruxelles, 3.3.2016. SWD(2016) 80 final/2
- *Key Competences for Lifelong Learning – European Reference Framework*, European Communities, 2007.

- *KOMUNIKACIJA KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU, EUROPSKOJ SREDIŠNJOJ BANCI I EUROSKUPINI* Europski semestar 2016: procjena napretka u provedbi strukturnih reformi te sprječavanju i ispravljanju makroekonomskih neravnoteža i rezultati detaljnih preispitivanja u skladu s Uredbom (EU) br. 1176/2011 {SWD(2016) 71 to SWD(2016) 96} and {SWD(2016) 120}, Bruxelles, 7.4.2016. COM(2016) 95 final/2
- *Obrtništvo u brojkama 2015.*, Hrvatska obrtnička komora, Zagreb, 2015.
- *Obrtništvo u brojkama 2016.*, Hrvatska obrtnička komora, Zagreb, 2016.
- *Pet godina programa "Erasmus za mlade poduzetnike"*, Europska komisija, 2017.
- *Poduzetnički impuls - Program poticanja poduzetništva i obrtništva za 2015. godinu*, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poduzetništva i obrta, Zagreb, 2015.
- *Poduzetničko obrazovanje u školama u Europi*. Izvješće Eurydicea, Europska komisija/EACEA/Eurydice, 2016.
- *Porezni sustav Republike Hrvatske, 2015.*, www.porezna-uprava.hr
- *Business Transfer Barometar Hrvatska*, CEPOR - Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva, Zagreb, 2015.
- *Rezultati istraživanja Poslovna očekivanja HUP-a u 2016.*, Hrvatska udruga poslodavaca, 2015.
- *SBA Fact Sheet Croatia 2015*, European Commission, 2015.
- *SBA Fact Sheet Croatia 2016*, European Commission, 2016.
- Singer, S. et al.: „Što čini Hrvatsku (ne)poduzetničkom zemljom? GEM Hrvatska 2002-2011“, CEPOR, 2012.
- Singer, S. et al.: „Što čini Hrvatsku (ne)poduzetničkom zemljom? GEM Hrvatska 2012-2015“, CEPOR, 2016.
- *Small Business Act for Europe*, European Commission, 2008.
- *Statističke informacije 2015.*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2015.
- *Statističke informacije 2016.*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2016.
- *Strategija razvoja klastera u RH 2011.-2020.*, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb, 2011.
- *Strategija razvoja poduzetništva u RH 2013.-2020.*, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poduzetništva i obrta, Zagreb, 2013.
- *Strategija razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014.-2020.*, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poduzetništva i obrta, Zagreb, 2014.
- *Strategija učenja poduzetništvo 2010.-2014.*, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb, 2010.
- *Strateški plan Ministarstva poduzetništva i obrta za razdoblje od 2015. – 2017. godine*, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poduzetništva i obrta, Zagreb, 2014.
- *The Global Gender Gap Report 2015*, World Economic Forum, 2015.
- *The Global Innovation Index 2015: Effective Innovation Policies for Development*, Cornell University, INSEAD i WIPO, 2015.

- *Zakon o kreditnim unijama*, Narodne novine, br. 14/06, 25/09, 90/11
 - *Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva*, Narodne novine br. 29/02, 63/07, 53/12, 56/13
 - *Zakon o računovodstvu*, Narodne novine, br.109/07, 54/13
 - *Zaposleni prema područjima djelatnosti i po županijama, stanje 31. ožujka 2015.*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2016.
 - *Žene i muškarci u Hrvatskoj 2016.*, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2017.
-
- www.asoo.hr
 - www.azvo.hr
 - www.cepor.hr
 - www.cepor.hr/cepra
 - www.cesi.hr
 - www.ckoie.hr
 - www.crane.hr
 - www.dzs.hr
 - www.eacea.ec.europa.eu
 - www.ebrd.com/womeninbusiness
 - www.ec.europa.eu
 - www.ec.europa.eu/eurostat
 - www.een.hr
 - www.eizg.hr
 - www.epp.eurostat.ec.europa.eu
 - www.eur-lex.europa.eu
 - www.fina.hr
 - www.globalinnovationindex.org
 - www.gtf.hr
 - www.hamagbicro.hr
 - www.hbor.hr
 - www.hgk.hr
 - www.hok.hr
 - www.hr.gew.co
 - www.hrvatski-izvoznici.hr
 - www.hub.hr
 - www.hukreditneunije.hr
 - www.hup.hr
 - www.hzz.hr
 - www.icelconf.eu
 - www.inkubator.info
 - www.nn.hr
 - plaviured.hr
 - poduzetnistvo.gov.hr
 - www.porezna-uprava.hr
 - www.prosperus-invest.hr
 - www.ravidra.hr
 - razvoj.gov.hr
 - www.seecel.hr
 - www.strukturnifondovi.hr
 - www.ticm.hr
 - www.transeo-association.eu
 - vlada.gov.hr
 - www.womeninadria.com
 - www.zadruga.coop/hr
 - www.zakon.hr

Europski fond za jugoistočnu Europu

Cilj Europskog fonda za jugoistočnu Europu (EFSE) je poticanje gospodarskog razvoja i prosperiteta u regiji jugoistočne Europe, uključujući istočno susjedstvo Europske unije European Eastern Neighbourhood Region, kroz održivo pružanje dodatnog razvojnog financiranja. Fond nudi dugoročne instrumente financiranja kvalificiranim partnerskim kreditnim institucijama kako bi bolje opsluživali potrebe za financiranjem mikro i malih poduzeća i privatnih domaćinstava s niskim prihodima.

EFSE-ove partnerske kreditne institucije su komercijalne banke, mikrofinancijske banke, mikrokreditne organizacije i nebankarske financijske institucije, poput leasing društava. Oni sredstva dobivena od EFSE-a dalje posuđuju krajnjoj ciljnoj skupini Fonda: mikro, mala poduzeća i privatna domaćinstva s niskim prihodima. Sve EFSE-ove partnerske institucije su pažljivo izabrane: osim toga što su financijski stabilne, institucije se prema svojim klijentima moraju odnositi pošteno i transparentno.

Potporu investicijskim aktivnostima EFSE-a pruža EFSE Development Facility (EFSE DF), koji je osnovan 2006. godine kako bi podržavao EFSE-ov mandat razvojnog financiranja. Njegova je misija pružanje djelotvorne, ciljane i inovativne tehničke pomoći kako bi se maksimizirao utjecaj i doseg mandata razvojnog financiranja Fonda u ciljnim zemljama. Usluge izgradnje kapaciteta koje pruža EFSE DF uključuju izgradnju kapaciteta i obuku, potporu financijskom sektoru, kao i primijenjena istraživanja s ciljem jačanja unutarnjih kapaciteta i operacija Fondovih partnerskih kreditnih institucija.

EFSE je prvo javno-privatno partnerstvo ove vrste i prvi privatno upravljani fond u području razvojnog financiranja koji koristi privatna sredstva za financiranje mikro i malih poduzeća u ciljnoj regiji. Fond je 15. prosinca 2005. godine osnovala Njemačka razvojna banka (KfW) od četiri multi-donatorska programa kojima je upravljala. Kapital osiguravaju donatorske agencije, međunarodne financijske institucije i privatni institucionalni investitori, uključujući Savezno ministarstvo za gospodarsku suradnju i razvoj SR Njemačke (BMZ), Europsku Komisiju, Vladu Albanije, SMBCS - podružnicu Središnje banke Armenije za kreditiranje malih i srednjih poduzetnika, Austrijsku razvojnu banku (OeEB), Švicarsku agenciju za razvoj i suradnju (SDC), Dansku međunarodnu razvojnu agenciju (Danida), KfW kao glavnog investitora, Međunarodnu financijsku korporaciju (IFC), Nizozemsku razvojnu banku (FMO), Europsku banku za obnovu i razvoj (EBRD), Europsku investicijsku banku (EIB), Sal. Oppenheim i Deutsche Bank.

Za više informacija o EFSE i EFSE DF, molimo posjetite: <http://www.efse.lu>

CEPOR – Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva je neovisni policy centar koji se bavi problematikom malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj. CEPOR je osnovan 2001. godine na temelju sporazuma između Vlade Republike Hrvatske i Instituta Otvoreno društvo Hrvatska.

Institucionalni osnivači CEPORa su: Ekonomski institut Zagreb, Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku - Ekonomski fakultet u Osijeku, Institut za međunarodne odnose Zagreb, Hrvatska gospodarska komora, Hrvatska obrtnička komora, REDEA Razvojna agencija Međimurje – Čakovec, IDA Istarska razvojna agencija – Pula, Centar za poduzetništvo Osijek, Institut Otvoreno društvo Hrvatska i UHIPP Udruga hrvatskih institucija za poticanje poduzetništva.

Misija CEPORa je utjecati na javno-političko okruženje naglašavajući ulogu poduzetništva, te malih i srednjih poduzeća na razvoj gospodarstva Hrvatske. CEPOR želi doprinijeti oblikovanju poduzetničke kulture, te stvaranju stimulatavnog institucionalnog i regulatornog okvira za poduzetničko djelovanje.

CEPOR
Trg J.F. Kennedy-a 7
Zagreb
www.cepor.hr

CEPOR

Centar za politiku razvoja malih
i srednjih poduzeća i poduzetništva

